

142
Carški
sel

Slovenske večernice:
H. Zvezek
Slov. večernice:
76. zvezek

142/192

CARSKI SEL

(Mihael Strogov).

I. del.

Spisal
Jules Verne.

Poslovenil
dr. A. R.

Izdala in založila

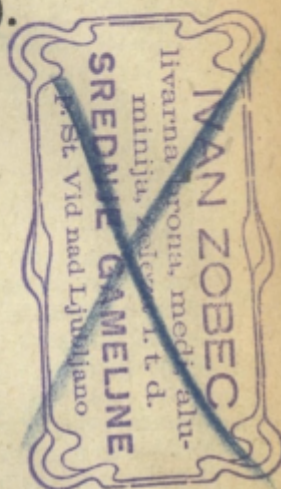
Družba sv. Mohorja na Prevaljah.

Slovenskih Večernic 76. zvezek.

1923.

Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja na Prevaljah.

Dovolilo krško knezoškofijstvo.

II C 26.085 f

IN: 030003378

Za novo
Univerzitetno biblioteko

podaril Tanaj Stefan
dne 7/7 1944

Uvod.

Francoski pisatelj Jules Verne (izg. Žül Vern), ki se je rodil l. 1828 v Nantesu, je znan po vsem svetu po svojih tako zvanih prirodoznanstvenih povestih, v katerih vodi bravca po izrednih, toda znanstveno utemeljenih potih na mesec, okoli meseca, v sredino zemlje, 20.000 milj globoko v morje, po ledu okrog severnega tečaja itd. Njegova posebna vrlina je v tem, da bogate zaklade znanosti spretno združuje s pesniško domišljijo in neveščega bravca lahkotno seznanja s prirodoslovnimi vprašanji. Izmed njegovih številnih potopisnih povesti so nekatere že poslovenjene, na primer: »V 80 dneh okoli sveta«, »Pet tednov v zrakoplovu« in druge. Naša povest »Carski sel« je prevod Verneovega »Mihaela Strogova«, ki je prvič izšel l. 1876.

Ker je na tisoče naših vojakov videlo te kraje, kjer se je vršila ta povest tedaj, ko še ni bilo sibirske železnice, jih bo gotovo zelo zanimala. Junak povesti, Mihael Strogov, je vzor moške zvestobe v službi, zgled ljubezni do domovine, kateri podreja celó vso žarko ljubezen do svoje sive matere. In vmes se plete njegovo plemenito nagnjenje do uboge mladenke, ki zapuščena koprne po svojem očetu v prognanstvu.

Ker je ta lepa ljudska povest že prevedena skoro na vse jezike velikih narodov, naj jo zve še naše slovensko ljudstvo.

Prevajavec.

Prvo poglavje.

Slavnost v Novi palači.

»Veličanstvo, nova brzojavka.«

»Odkod?«

»Iz Tomska.«

»Onstran mesta je žica prekinjena?«

»Da, od včeraj.«

»General, brzojavi vsako uro v Tomsk in mi tako sporoči vsak odgovor!«

»Da, Veličanstvo,« je odgovoril general Kisov.

Bilo je nekako ob dveh zjutraj. Slavnost v Novi palači je dosegla višek sijaja.

Dve polkovni godbi sta igrali najlepše polke, mazurke, valčke in četvorke. Vedno nove dvojice plesavcev in plesavk so prihajale v sijajno opremljene dvorane.

Dvorni maršal je imel zelo kočljivo nalogo. Pomagali so mu sami veliki knezi in njih pobočniki, dvorniki in dvorni častniki ter vodili plesno prireditel. Z bleščečimi demanti nakičene velike kneginje in slavnostno oblečene dvorjanke so se kosale z ženami vojaških in drugih dostojanstvenikov. Ko je godba zaigrala narodni ples, tedaj so dolge, s čipkami preprežene obleke in z odlikovanji posejani kroji v svitu nebrojnih lestencev nudili naravnost očarujoč prizor.

Velika dvorana, najlepša izmed vseh, kar jih je v Novi palači, je bila povsem primerna družbi visokih oseb in razkošno nakičenih žen. Bogato pozlačeni, nekoliko pobledeli strop je bil kakor posut s samimi svetlimi zvezdami. Zastori in ponosno nagubane zavese iz brokata so se prelivali v toplih rdečih barvah, ki so se lomile na ostrejših robovih težkega blaga.

Skozi velika, v polkrogu obokana okna dvoran je svetloba prodirala v temno noč, ki je že nekaj ur zagrinjala svetlo palačo. Dva gosta, ki nista plesala, sta stala ob oknu in motrila nerazločne zvonike, ki so na nebu risali velikanske sence. Spodaj na dvorišču so po kamnitih ploščah korakale številne straže s puško na rami. Njihovi koraki so bili morda bolj umerjeni kakor pa kretnje plesavcev, ki so se vrteli po tlaku svetlih dvoran. Zdaj pa zdaj se je začul klic, ki se je ponavljal od straže do straže, ali pa čisti glas trobente, ki se je z godbo zlival v prijetno soglasje.

Še niže doli se je v utripajoči svetlobi nekaterih ognjev lesketala voda reke, ki je pljuskala ob obrežje. Na njej so se prikazovale velike, temne podobe. Bile so ladje, ki so plavale po reki navzdol.

Glavna oseba plesa, ki je priredila slavnost in ki jo je general Kisov nazival Veličanstvo, je bila v preprosti častniški obleki gardnih lovcev. Videlo se je, da mož ni maral zunanjega bleska. Zato je bil njegov kroj v ostrem nasprotju s krasnimi oblekami, ki so se gnetle okoli njega.

Ta mož visoke rasti, prijaznega obraza, mirnih potez, toda nekoliko nagubanega čela, je stopal od skupine do skupine. Govoril je malo. Videlo se je celo, da le površno posluša bodisi vesele opazke mladih ljudi, bodisi resnejše besede visokih dostojanstvenikov in poslancev, ki so na njegovem dvoru zastopali evropske države. Dvema ali trem teh bistrovidnih mož se je zdelo, da so na obrazu gostitelja opazili nekakšen nemir. Toda nihče izmed njih bi se ne bil drznil vprašati, kaj ga skrbi. Zakaj jasno je bilo, da častnik gardnih lovcev ni hotel vznemirjati veselih gostov. Ker je bil skoraj ves svet navajen, da ga sluša celo v mislih, se radost plesavcev ni prekinila niti za trenutek.

General Kisov je medtem pričakoval dovoljenja, da odide. Toda častnik je molčal. Prečital je iz Tomska došlo brzojavko in čelo se mu je zmračilo še bolj. Nehote je segel po ročaju meča. Nato je vzdignil roko in si je za trenutek pokrtil oči, kakor bi iskal teme zato, da bolje vidi vase.

Peljal je generala Kisova k oknu in dejal:

»Od včeraj smo torej brez zveze z velikim knezom, mojim bratom?«

»Da, Veličanstvo, in bojim se, da brzojavke kmalu ne bodo mogle niti čez sibirsko mejo.«

»Toda čete v amurski, jakutski in zabajkalski pokrajini so dobile povelje, naj nemudoma odkorakajo proti Irkutsku?«

»Povelje je bilo oddano z zadnjo brzjavko, ki smo jo mogli poslati onstran Bajkalskega jezera.«

»Z jenisejsko, omsko, semipalatinsko in tobolsko pokrajino smo pa od začetka vpada še vedno v neposredni zvezi?«

»Da, Veličanstvo. Naše brzjavke prihajajo tja in v tem trenutku je gotovo, da Tatari še niso prekoračili Irliša in Oba.«

»In o izdajavcu Ivanu Ogarevu ni nobene vesti?«

»Nobene,« je odgovoril general Kisov. »Policijski načelnik ne vé, je li prekoračil mejo ali ne.«

»Njegov popis pošlji takoj v Nižnji Novgorod, Perm, Jekaterinburg, Kamišlov, Tjumen, Išim, Omsk, Jelanskoje, Kolivan, Tomsk, sploh vsem postajam, ki jim je še mogoče brzjaviti.«

»Povelje Vašega Veličanstva izvršim takoj,« je odgovoril general Kisov.

»O vsem tem nobene besede!«

General Kisov se je priklonil z nemim znamenjem vdanega spoštovanja. Nato se je neprisiljeno pomešal med množico in odšel, ne da bi ga bil kdo opazil.

Častnik se je kmalu nato zopet pridružil raznim skupinam, ki so stale tu in tam v dvorani, in na obraz se mu je docela povrnil mir, ki je bil izginil za trenutek.

Vzrok naglo izgovorjenih besed pa ni ostal tako prikrit, kakor sta mislila častnik gardnih lovcev in general Kisov. O tem se sicer ni govorilo niti uradno niti poluradno, ker ni bilo dovoljeno »z ukazom«, toda nekateri dostojanstveniki so bili vendar bolj ali manj natančno poučeni o dogodkih onstran meje. Toda kar je bilo znano samo tako približno, o tem ni govoril nihče. Samo dva gosta brez kroja in brez odlikovanj sta natihoma govorila o zadevi. Videti je bilo, da sta o njej zelo dobro poučena.

Kako in po kakšni poti sta ta dva navadna človeka zvedela, kar so druge, celo najuglednejše osebe komaj slutile? Tega bi nihče ne bil mogel povedati. Sta li stvari vedela ali videla naprej? Ali sta gledala onkraj omejenega obzorja, ki obdaja vsako človeško oko? Sta li vohala najskrivnejše novice? Kdo ve?

Oba moža, eden Anglež, drugi Francoz, sta bila velike in suhe postave. Francoz je bil zagorel kakor prebivalci

vroče Provence, Anglež pa rdeč kakor ugleden mož iz Lancashira. Umerjeni, mrzli, v kretnjah in besedah štedljivi Anglež je govoril in se kretal, kakor bi ga enakomerno gibala prožna vzmet. Nasprotno pa se je živahni in vihravi Francoz izražal obenem z ustnicami, očmi in rokami.

Ta naravna razlika bi bila mogla presenetiti samo površnega opazovavca. Toda strokovnjak, ki bi bil tujca opazoval natančneje, bi bil nasprotje med njima označil tako, da so bile Francoza »same oči«, Angleža pa »sama ušesa«.

Francoz je imel v resnici tako občutljive oči kot najspretnejši glumač, ki spozna karto že pri enkratnem mešanju po taki malenkosti, da je nihče drugi ne opazi. Imel je, kakor pravimo, izvrsten »spomin očesa«.

Nasprotno pa se je zdel Anglež ustvarjen posebno za to, da posluša. Ako je slišal glas le enkrat, ga ni pozabil nikoli več. Po desetih, po dvajsetih letih bi ga bil spoznal izmed tisoč drugih. Ušes sicer ni imel tako gibljivih, kakor so gibljivi uhlji nekaterih živali. Ker pa so učenjaki dognali, da so človeška ušesa samo »skoraj« negibljiva, je lovil glasove najbrže tako, da je bolj ali manj natezal, premikal in sukal svoja ušesa.

Anglež je bil poročevavec »Daily-Telegrapha«, Francoz pa dopisnik... Katerega dnevnika ali katerih dnevnikov, tega ni povedal. Ako ga je kdo vprašal, je odgovoril šaljivo, da dopisuje »svoji sestrični Magdaleni«. Dasi je bil navidezno nepremišljen in preveč zgovoren, se vendar ni nikoli izdal in je bil morda bolj molčeč kakor njegov tovariš pri Daily-Telegraphu.

Na slavnost, ki se je vršila v Novi palači ponoči od 15. na 16. julij, sta prišla kot časnikarska poročevavca.

Omenjati ni treba, da sta bila oba vneti za svoj poklic. Iskala sta najrajši nepričakovanih novic. Pri tem ju ni mogla nobena težava in nobena ovira odvrniti od cilja, ki sta ga zasledovala.

Dnevnika, katerima sta poročala, sta pa tudi v polni meri skrbela za to, da jima ni bilo treba varčevati z denarjem, z doslej najzanesljivejšim, najhitrejšim in najsposobnejšim sredstvom za poizvedbe. V njuno čast moramo pripomniti, da niti eden niti drugi nikoli ni posegal v zasebno življenje. Nastopala sta le tedaj, kadar je šlo za državno ali družabno korist. Skratka, bila sta ugledna politična in vojaška poročevavca.

Francoski poročevavec se je imenoval Alcide Jolivet,* angleški pa Harry Blount.** Srečala sta se prvič pri slavnosti v Novi palači, o kateri sta morala poročati svojima dnevnikoma. Vsled različnih značajev in stanovske zavisti bi se bila morala prav za prav drug drugega izogibati. Toda ne! Celo iskala sta se, da drug drugemu izvabita dnevne novice. Bila sta kakor lovca, ki lovita po istem lovišču. Kar zgreši eden, utegne zadeti drugi.

Ta večer je tičalo očitno nekaj v zraku. Zato sta prežala.

»Ako bi ne bilo drugega kakor jata rac,« si je dejal Alcide Jolivet, »je vendarle vredno strela.«

Kmalu potem, ko je odšel general Kisov, sta se poročevavca začela pogovarjati. Izprva sta se samo preizkušala.

»Slavnost je v resnici dražestna, gospod,« je dejal z ljubeznivim obrazom Alcide Jolivet, misleč, da mora začeti pogovor tako, kot se spodobi za pristnega Francoza.

»Sem že brzojavil: Sijajna!« je odgovoril hladno Harry Blount. Pri tem je posebno poudaril zadnjo besedo, ki jo rabi vsak državljan »Zedinjenega kraljestva«, kadar hoče izraziti svoje občudovanje.

»Mislil sem pa vendar,« je pristavil Alcide Jolivet, »da moram sporočiti svoji sestrični...«

»Svoji sestrični?...« je ponovil Harry Blount s presenečenim glasom in ga prekinil.

»Da,« je povzel Alcide Jolivet, »svoji sestrični Magdalen, ki ima rada hitra in dobra poročila. Sporočil sem ji torej, da je bilo pri slavnosti vladarjevo čelo nekoliko mračno.«

»Meni se je zdelo jasno,« je odgovoril Harry Blount, ki je hotel morda zatajiti svojo misel.

»In ste tako sporočili tudi Daily-Telegraphu?«

»Seveda.«

»Ali se spominjate, gospod Blount,« je nadaljeval Alcide Jolivet, »kaj se je zgodilo v Zakretu leta 1812?«

»Tako natanko, kakor da bi bil zraven,« je odgovoril angleški poročevavec.

»Sredi carske slavnosti,« je povzel Alcide Jolivet, »so sporočili carju Aleksandru, da je Napoleon s francosko prednjo stražo pravkar prekoračil Njemen. Toda vkljub novici, ki bi ga bila lahko stala krono, je car vsaj navidezno ostal popolnoma miren.«

* Izg. Alsid Žolivé. — ** Häri Blönt.

»Kakor naš gostitelj, ko mu je general Kisov sporočil, da so prerezane brzojavne žice med mejo in irkutsko pokrajino.«

»Ali so Vam znane take podrobnosti?«

»Da.«

»Meni tudi, ker je moja zadnja brzojavka dospela samo do Udinska,« je pripomnil Alcide Jolivet z zadoščenjem.

»Moja pa do Krasnojarska,« je odgovoril Harry Blount z manj zadovoljnim glasom.

»Potem veste tudi, da je bilo poslano povelje četam v Nikolajevsk?«

»Da, gospod, istočasno pa so brzojavili tudi kozakom v tobolski pokrajini, naj se zberó.«

»Popolnoma točno, gospod Blount. Tudi te odredbe so mi znane. Verjemite mi, da bo moja ljubezniva sestra že jutri o tem poročala.«

»Isto bodo zvedeli bravci Daily-Telegrapha, gospod Jolivet.«

»Da, ako človek vidi vse, kar se godi!...«

»In vse sliši, kar se govori!...«

»Vojska bo zanimiva. Treba jo bo zasledovati, gospod Blount!«

»Da, gospod Jolivet.«

»Potem je mogoče, da se snideva na ozemlju, ki bo manj varno kakor tlak te dvorane.«

»Manj varno, da, toda...«

»Toda tudi manj spolzko!« je odgovoril Alcide Jolivet in hitro prijel tovariša, ki bi mu bilo kmalu spodrsnilo na gladkih tleh.

Poročevavca sta se ločila v zavesti, da nista drug drugega prehitela.

Tedaj so se odprla vrata sosednjih dvoran. Tu so stale velike, lepo pogrnjene in z dragocenim porcelanom ter zlato posodo razkošno obložene mize. Na srednji mizi, ki je bila namenjena knezom, kneginjam in poslancem zunanjih držav, se je lesketala posoda, ki je prišla iz londonskih tovarn in je bila neprecenljive vrednosti. Okrog mojstrskega dela zlatarske umetnosti pa se je v sijaju lestencev svetilo nešteto kosov najkrasnejšega namiznega oróđa, kar so ga kdaj izvršile sèvreske delavnice.

Gostje Nove palače so začeli odhajati v obednice.

Tedaj se je vrnil general Kisov in naglo stopil k častniku gardnih lovcev.

»Kako je?« ga je vprašal častnik živahno.

»Brzovjavke ne gredo več čez Tomsk, Veličanstvo.«

»Tako po brzega slal«

Častnik je stopil iz velike dvorane v sosednjo, s hrastovim pohištvom zelo preprosto opremljeno sobo.

Naglo je odprl okno, kakor bi mu pljuča pogrešala kisleca, stopil na mogočen balkon ter hlastno vdihaval zrak lepe julijske noči.

V nežni mesečini se je pred njim razprostiralo utrjeno obzidje, v katerem so poleg dveh stolnic stale tri palače in orožarna. Okrog obzidja so se raztezala tri mesta: kitajski, tatarski in evropski okraj, iznad katerih so se dvigali stolpi, zvoniki, minareti in kupole tri sto cerkva z zelenimi strehami in srebrnimi križi na vrhu. Majhna reka z vijugastim tekom se je tu in tam zalesketala v mesečnih žarkih. Vsa skupina je bila čudovita, pestro pobarvana slika v šest milij dolgemu okviru.

Reka je bila Moskova, mesto je bilo Moskva, utrjeno obzidje je bil Kremlj in častnik gardnih lovcev, ki je s prekrizanimi rokami in sanjajočim čelom gledal na mesto, je bil — car.

Drugo poglavje.

Rusi in Tataři.

Zaradi važnih dogodkov onstran uralskih meja je car zapustil dvorano v Novi palači prej, kakor je bilo pričakovati. Bilo je gotovo: grozil je strašen vpad, da iztrga ruski samoupravi sibirskie pokrajine.

Azijska Rusija ali Sibirija meri 560.000 kvadratnih milj in šteje približno 2.000.000 prebivalstva. Razteza se od Urala tja do Tihega morja. Južna meja med Turkestanom in kitajskim cesarstvom na mnogih krajih ni jasno določena. Na severu pa meji na Ledeno morje od Karske do Beringove ožine. Sibirija je razdeljena na pokrajine ali oblasti, in sicer v tobolsko, jenisejsko, irkutsko, omsko in jakutsko oblast. Poleg tega obsega ohotski in kamčatski okraj ter deželi, v katerih prebivajo Kirgizi in Čukči.

V neizmerne sibirskie stepe, ki obsegajo več kakor 110 stopinj od zahoda do vzhoda, pošiljajo hudodelce in politične prognance.

V obširni državi izvršujeta dva carska namestnika vrhovno oblast. Prvi prebiva v Irkutsku, glavnem mestu vzhodne, drugi pa v Tobolsku, glavnem mestu zapadne Sibirije, ki ju loči Čuna, pritok reke Jeniseja.

Nekatere pokrajine v Sibiriji so izredno rodovitne in imajo obširne, bogate rudnike. Njena tla so bogatejša pod površjem kakor pa nad njim.

Ker čez te neskončne planjave še ne teče nobena železnica,* je treba po njih potovati poleti s taratajko ali telego, pozimi pa na saneh.

Zahodna sibirski meja je z vzhodno zvezana z električno žico, ki je dolga več kakor 8000 vrst (8536 km). Od Urala drži čez Jekaterinburg, Kamišlov, Tjumen, Išim, Omsk, Jelanskoje, Kolivan, Tomsk, Krasnojarsk, Nižnji Udinsk, Irkutsk, Vrhnji Udinsk, Nerčinsk, Strjetensk, Albazino, Blagovješčensk, Rado, Orlovskoje in Aleksandrovskoje v Nikolajevsk. Brzjavka do skrajne meje stane za vsako besedo 6 rubljev 19 kopejk (1 rubelj = 375 franka, 1 kopejka = 0,04 franka). Iz Irkutska se cepi stranska veja v Kjahto na mongolski meji.

Brzjavna žica, ki veže Jekaterinburg in Nikolajevsk, je bila pretrgana najprej za Tomskom in nekaj ur pozneje med Tomskom in Kolivanom.

Zato je car na drugo poročilo generala Kisova odgovoril samo: »Takoj po brzega slal«

Čez nekaj trenutkov je vratar iznova odprl duri. Na pragu se je pojavil policijski načelnik.

»Vstopi, general,« je dejal car kratko, »in mi povej, kar veš o Ivanu Ogarevu.«

»Ta človek je zelo nevaren, Veličanstvo,« je odgovoril policijski načelnik.

»Ali ni bil polkovnik?«

»Da, Veličanstvo.«

»In je bil razborit?«

»Zelo razborit, toda neukrotljiv in tako častihlepen, da se ni ustrašil ničesar. Kmalu se je zamotal v tajne spletke. Njegova Visokost veliki knez ga je odstavil in pregnal v Sibirijo.«

»Kdaj?«

»Pred dvema letoma. Ko ga je po šestmesečnem prognanstvu Vaše Veličanstvo pomilostilo, se je vrnil v Rusijo.«

* Tedaj, ko se je vršila naša povest, ni tekla. Leta 1903 pa je bila dograjena velikasibirski železnica, ki drži do Vladivostoka oz. Daljnega.

»In od takrat ni šel več v Sibirijo?«

»Zopet, Veličanstvo, a to pot prostovoljno,« je odgovoril policijski načelnik.

Nekoliko tiše je pristavil: »Bil je čas, Veličanstvo, ko se ni vrnil, kdor je odšel v Sibirijo.«

»Morda. Toda dokler bom jaz živ, je in bo Sibirija dežela, iz katere se je mogoče vrniti.«

Car je bil upravičen, poudariti te besede. Milosrčni vladar je pogostokrat dokazal, da zna rusko pravosodje tudi odpuščati.

Policijski načelnik ni odgovoril ničesar, četudi je bilo jasno, da mu polovičarske odredbe niso bile všeč. Po njegovem mnenju bi ne smel nihče, ki je prekoračil uralsko pogorje, gnan od orožnikov, misliti na to, da ga prekorači drugič. Toda pod novo vlado je bilo drugače, kar je policijski načelnik odkritosrčno obžaloval. Kaj? Pregnanstvo za vse življenje naj bi bilo samo še za zločine zoper občno pravo? Politični kaznjenci naj bi se iz Tobolska, Jakutska in Irkutska vračali v domovino? Nel Policijski načelnik je bil vaje samodržnih ukazov, ki niso dopuščali pomiloščenja, in se zato ni mogel sprijazniti s takim vladanjem. Toda molčal je in čakal, da ga car vpraša nanovo.

»Ali se Ivan Ogarev«, je car vprašal dalje, »s tega potovanja ni povrnil drugič v Rusijo?«

»Se je, Veličanstvo.«

»In potem je policija izgubila njegovo sled?«

»Ne, zakaj pregnanec postane nevaren šele tedaj, ko je bil pomiloščen.«

Carjevo čelo se je nekoliko pomračilo. Policijski načelnik se je bal, da je morda zašel predaleč. Dasi je bil precej trdovratnih misli, je bil vendar brezmejno vdan svojemu gospodarju. Toda car je prezrl ta očitek, ki se je tikal njegove notranje politike, in je nadaljeval:

»Kje je bil Ivan Ogarev nazadnje?«

»V permski pokrajini.«

»V katerem mestu?«

»V Permu.«

»S čim se je bavil?«

»Navidezno je bil brez posla; nič sumljivega ni bilo v njegovem vedenju.«

»Ali ni bil pod policijskim nadzorstvom?«

»Ne, Veličanstvo.«

»Kdaj je zapustil Perm?«

»Nekako začetkom marca.«

»Kam se je obrnil?«

»Ne vem.«

»In od tedaj tudi ni znano, kaj se je zgodilo z njim?«

»Nihče ne vé.«

»Tako? Jaz pa vem!« je odgovoril car. »Prejel sem brezimna poročila, ki niso šla skozi policijske pisarne, in gledé na dejstva, ki se sedaj vrše onstran meje, smem verjeti, da so popolnoma točna.«

»Ali mislite, Veličanstvo,« je vzkliknil policijski načelnik, »da je Ivan Ogarev vpleten v tatarski vpad?«

»Da, general! Povedal ti bom, česar še ne veš. Ko je Ivan Ogarev zapustil permsko pokrajino, je šel čez uralsko pogorje v Sibirijo, v kirgiške stepe, da pridobi nomadsko prebivalstvo za vstajo. Nato je šel proti jugu v neodvisni Turkestan. V buharskem, kokanskem in kunduškem kanatu je našel poglavarje, ki so bili pripravljeni, pognati svoje tatarske orde v sibirskie pokrajine in izzvati splošen vpad v azijsko Rusijo. Gibanje se je netilo na skrivaj, toda udarilo je kakor strela in sedaj so pretrgana vsa pota med zapadno in vzhodno Sibirijo. Še več. Ivan Ogarev hlepi po maščevanju in streže celo po življenju mojega brata.«

Car se je med govorom razvnel in naglo stopal gori in doli. Policijski načelnik ni odgovoril ničesar. Mislil si je sam pri sebi, da bi se načrti Ivana Ogareva pač ne bili mogli uresničiti tedaj, ko ruski carji še niso pomiloščevali pregnancev.

Molčal je nekaj trenutkov. Nato se je približal carju, ki je bil sedel v naslonjač, in rekel:

»Vaše Veličanstvo je brez dvoma ukazalo, da se vpad kar se da hitro odbije?«

»Da,« je odgovoril car. »Zadnja brzojavka, ki je še mogla dospeti v Nižnji Udinsk, je morala vzdigniti čete v jenisejski, irkutski, jakutski, amurski in bajkalski pokrajini. Istočasno hite permski in nižnjenovgorodski polki ter obmejni kozaki proti uralskemu pogorju. Toda žal, treba bo več tednov, preden bodo trčili ob tatarske orde.«

»In brat Vašega Veličanstva, Njegova Visokost veliki knez, ki je sedaj sam v irkutski pokrajini, ni več v neposredni zvezi z Moskvo?«

»Nič več!«

»Ali vsled zadnjih brzojavk ne vé, kaj je Vaše Veličanstvo ukrenilo in kako pomoč ima pričakovati iz pokrajin, ki so Irkutsku najbližje?«

»To vé,« je odgovoril car. »Ne vé pa, da je Ivan Ogarev upornik in izdajavec ter njegov srdit sovražnik. Ivan Ogarev namerava iti v Irkutsk in se pod napačnim imenom vriniti velikemu knezu, ki ga osebno ne pozna. Ko si bo pridobil njegovo zaupanje in bodo Tataři obkolili Irkutsk, bo mesto izdal in z njim mojega brata, čigar življenje je v neposredni nevarnosti. To je, kar vem vsled prejetih poročil. Veliki knez pa tega ne ve in zato mora zvedeti.«

»Dobro, Veličanstvo, vrl, pogumen sel...«

»Pričakujem ga.«

»In hiteti bo moral,« je dodal policijski načelnik, »zakaj dovolite mi dostaviti, Veličanstvo, da je sibirski zemlja zelo ugodna za vstajo.«

»Ali misliš, general, da bodo pregnanci držali z vpadniki?« je vzkliknil car, ki se ni mogel več obvladati.

»Vaše Veličanstvo naj mi oprostí!...« je odgovoril jecljaje policijski načelnik. Ta misel se mu je v resnici porodila v nemirni in nezaupljivi glavi.

»Prepričan sem, da je več domoljubja pri pregnancih!« je povzel car.

»Razen političnih pregnancev so v Sibiriji še drugi kaznjenci,« je odgovoril policijski načelnik.

»Zločinci! O general, prepuščam jih tebi. To je izvržek človeštva, ki ne pozna domovine. Vstaja ali bolje vpad pa ni naperjen proti carju, ampak proti Rusiji, proti domovini, ki jo pregnanci še vedno upajo videti in ki jo bodo zopet videli!... Ne, Rus se nikoli ne bo zvezal s Tatarom, da oslabi, četudi le za eno uro, moskovsko oblast!«

Car je po pravici zaupal v domoljubje onih, ki jih je iz političnih ozirov začasno poslal v pregnanstvo. Milosrčnost, ki je bila temelj pravosodja, kadar ga je mogel izvrševati sam, in izdatne olajšave, s katerimi je omilil kazni nekdanj tako strašnih ukazov, so mu bile porok, da se ne moti. A četudi tatarski vpad ni mogel računati s pregnanci, je bil vendarle nevaren, ker se je bilo bati, da se bo velik del kirgiškega prebivalstva pridružil vpadnikom.

Kirgizi se delé v veliko, malo in srednjo ordo ter štejejo približno 400.000 »šotorov«, t. j. do 2.000.000 duš. Izmed različnih oddelkov so nekateri neodvisni, drugi pa priznavajo bodisi rusko bodisi hivsko, kokansko ali buharsko nadoblast. Srednja orda je najbogatejša in obenem najuglednejša; njena šotorišča zavzemajo ves prostor med rekami Sari-suom, Irtišem in zgornjim Išimom ter Hadizanskim

in Aksalskim jezerom. Velika orda prebiva v pokrajinah, ki se raztezajo vzhodno od srednje tja do omske in tobolske pokrajine. Ako bi se uprlo kirgiško prebivalstvo, bi preplavilo vso azijsko Rusijo in odtrgalo vzhodno Sibirijo.

Res je sicer, da so Kirgizi šele novinci v vojni umetnosti in da znajo bolje ponoči ropati in napadati karavane kakor pa bojevati se o belem dnevu. Levšin je dejal: »Strnjena četa dobre pehote more kljubovati desetkratnemu številu Kirgizov in en sam top jih pokonča cele množice.«

Morda. — Toda najprej je vendarle treba, da četa dobre pehote dospe v uporno deželo in da topovi zapuste skladišča ruskih pokrajin, ki so oddaljena dva do tri tisoč vrst. Čez stepe, ki so pogostokrat močvirne, je mogoče potovati samo po cesti, ki drži iz Jekaterinburga v Irkutsk. Zato bi preteklo gotovo več tednov, preden bi mogle ruske čete odbiti tatarski napad.

Omsk je vojaško središče v zapadni Sibiriji in ima nalogo, da brzda kirgiško prebivalstvo. Ondotno mejo so le deloma podjarmljeni nomadi že večkrat napadli. Zato so v vojnem ministrstvu upravičeno mislili, da grozi Omsku resna nevarnost. Vojaške naselbine, t. j. kozaške straže, ki se vrsté od Omska do Semipalatinska, so bile gotovo na več točkah napadene. Dalje se je bilo bati, da so se mohamedanski »veliki sultani«, ki so vladali v kirgiških okrajih, prostovoljno ali prisiljeno vdali oblasti Tatarov, ki so bili tudi mohamedanci. Verjetno je bilo, da se je zaradi verskega nasprotja sovraštvo do vsiljenih ruskih gospodarjev pri njih še povečalo.

V resnici so turkestanski Tataři, zlasti iz buharskega, kokanskega in kunduškega kanata že izdavná skušali, da bi, bodisi s silo bodisi s prigovarjanjem, kirgiške orde iztrgali moskovski oblasti.

O Tatařih samo nekoliko besed.

Tataři se prištevajo dvema različnima plemenoma: kavkaškemu in mongolskemu.

Kavkaško pleme obsega Turke in domačine perzijskega pokolenja, mongolsko pa Mongole, Mandžujce in Tibetance.

Tataři, ki so tedaj grozili ruskemu carstvu, so pripadali kavkaškemu plemenu in so večinoma prebivali v Turkestanu. To obširno ozemlje se deli v različne države, ki jih vladajo kani; odtod tudi ime kanat. Najvažnejši kanati so buharski, kivski, kokanski, kunduški itd.

Buharski kanat je bil tedaj najvplivnejši in najmočnejši. Rusija se je morala že večkrat boriti z njegovimi poglavarji, ki so branili neodvisnost Kirgizov pred moskovskim gospostvom deloma radi osebnih koristi, deloma pa zato, da jih spravijo pod svojo oblast. Tedanji poglavar kan Feofar je hodil popolnoma po stopinjah svojih prednikov.

Buharski kanat se razteza od severa proti jugu med 37. in 41. vzporednikom, od vzhoda proti zapadu pa med 61. in 66. poldnevnikom; obsega torej približno 10.000 kvadratnih milj.

Njegovo prebivalstvo se ceni na 2,500.000 duš, vojska pa na 60.000 pešcev, ki se ob vojnem času potrojé, in nekako 30.000 jezdecev. Dežela je bogata najrazličnejših živali, rastlin in rudnin ter se je znatno povečala s tem, da se je združila z balškim, andhojskim in mejmanskim ozemljem. V njej je 19 velikih mest. Buhara je obdana z več kakor osem angleških milj dolgim in s stolpi zavarovanim obzidjem. Slavno mesto, ki ga omenjajo že Avicenna in drugi učenjaki X. stoletja, velja za središče mohamedanske znanosti in se prišteva med najvažnejše kraje srednje Azije. Samarkand s Tamerlanovim grobom in slopečim modrim kamnom, na katerega se mora uvesti vsak novi kan, ko nastopi vlado, je zavarovan z izredno močno trdnjavo. Karši stoji sredi močvirja, v katerem gomazi vse polno želv in kuščarjev, ter je vsled trojnega obzidja skoraj nepremagljiv. Čardžuj brani prebivalstvo, ki šteje skoro 20.000 duš. Tudi Katakurgan, Nurata, Džizak, Pendžakent, Karakul, Hisar itd. so zelo močno utrjena mesta. Ker je dežela razen tega zavarovana še z gorami in s stepami, je v resnici nevarna država. Rusija bi bila v slučaju vojne prisiljena, da proti njej postavi znatne sile.

V tem delu Tatarije je tedaj vladal slavohlepni in divji Feofar. Ker sta ga poleg poglavarjev raznih ord v srednji Aziji podpirala zlasti kokanski in kunduški kan — oba kruta, roparska in sebična vojaka —, se je postavil na čelo vpada, ki ga je zasnoval Ivan Ogarev. Ta izdajavec, ki ga je gnala blazna častihlepnost in sovraštvo, je uredil premikanje čet tako, da se je polastil najprej glavne sibirske ceste. Bil je v resnici ob pamet, ako je mislil, da more streti moskovsko oblast. Po njegovem nasvetu je emir — tako se izjemoma nazivajo buharski kani — s svojimi ordami prekoračil rusko mejo in planil v semipalatinsko pokrajino. Kozaki, ki jih je bilo veliko premalo,

so se mu morali umakniti. Kmalu je prodril do krajev, ki leže onstran Balkaškega jezera, in je potegnil kirgiško prebivalstvo za seboj. Ropajoč in požigajoč se je valila njegova vojska od mesta do mesta. Kdor se je vdal, je moral v vojsko, kdor se je branil, je bil umorjen. Tako je prodiral dalje z brezmiselno predrznostjo novodobnega kana Džengisa.

Kje je bil v tem trenutku? Kam so dospele njegove orde, ko so za vpad izvedeli v Moskvi? Do katere sibirске točke so se morale umakniti ruske čete? Tega nihče ni mogel povedati. Zveze so bile pretrgane. Ali so brzojavno žico med Kolivanom in Tomskom prerezale tatarske prednje straže? Ali je emir sam že došel v jenisejske pokrajine? Je li bila vsa dolinja zapadna Sibirija v ognju? Ali se je upor razširil že do vzhodnih pokrajin? Kdo bi mogel vedeti! Edini sel, ki ga ne more ustaviti ne zimski mraz ne poletna vročina in ki leti hitro kakor blisk — električni tok ni mogel več preko step, ni mogel več opozoriti velikega kneza v Irkutsku na nevarnost, ki mu je grozila vsled izdajstva Ivana Ogareva.

Samo brzi sel bi še mogel vsaj nekoliko nadomestiti prekinjeni tok. Da prehodi 5200 vrst (5523 km) dolgo pot med Moskvo in Irkutskom, bi potreboval precej časa. Dalje bi mu bilo treba tako rekoč nadčloveškega poguma in izredne spretnosti, ako bi se hotel preriniti skozi tolpe vpadnikov in upornikov. Toda človek, ki ima glavo in srce, pride daleč.

»Ali bom našel tako glavo in tako srce?« se je vpraševal car.

Tretje poglavje.

Mihael Strogov.

Vrata carjeve sobe so se kmalu odprla in vratar je naznanil generala Kisova.

»Brzi sel?« je živahno vprašal car.

»Tu je, Veličanstvo,« je odgovoril general Kisov.

»Ali si našel moža, kakršnega rabim?«

»Drznem si prevzeti zanj odgovornost pred Vašim Veličanstvom.«

»Je li bil doslej v carski službi?«

»Da, Veličanstvo.«

»Ali ga poznaš?«

»Da. Že večkrat je uspešno vršil težavne naloge.«

»V tujini?«

»Celo v Sibiriji.«

»Odkod je?«

»Iz Omska.«

»Ali je hladnokrven, razborit in pogumen?«

»Da, Veličanstvo. Vsa svojstva ima za to, da se mu posreči, kar bi mogoče drugim izpodletelo.«

»Koliko let ima?«

»Trideset.«

»Ali je zdrav in žilav človek?«

»Veličanstvo, do skrajnosti more prenašati mraz, vročino, glad, žejo in utrujenost.«

»Potem je iz jekla!«

»Da, Veličanstvo.«

»In srce?«

»Zlato srce.«

»Kako se imenuje?«

»Mihael Strogov.«

»Ali je pripravljen odpotovati?«

»V gardni dvorani čaka ukazov Vašega Veličanstva.«

»Naj pridel!« je dejal car.

Nekaj trenutkov pozneje je Mihael Strogov stopil v carjevo sobo.

Mihael Strogov je bil velik, močan, širokih pleč in polnih prsi. Imel je mogočno glavo z lepimi potezami kavkaškega plemena. Moža prikupljive zunanosti in krepke postave bi ne bilo lahko premakniti proti njegovi volji, zakaj bil je kakor prirasel, kamor je postavil svojo nogo. Precej veliko glavo s širokim čelom so mu pokrivali bujni, kodrasti lasje. Obraz, navadno bledikast, mu je zardel samo takrat, ko mu je srce utripalo hitreje, ko mu je kri živahneje plula po žilah. Modre oči so mu gledale naravnost, odkrito in mirno izpod vzbočenih, zaradi napetih mišic nekoliko namršenih obrvi. Imel je precej velik nos s širokimi nosnicami in somerna usta. Malce debele ustnice so bile znak dobrega in plemenitega značaja.

Mihael Strogov je bil odločen mož, ki si ne grize nohtov v negotovosti, se ne praska za ušesi v dvomu in ne mendra, kadar se mu je odločiti. Bil je redkih kretenj in besedi ter se je držal mirno kakor vojak pred svojim predstojnikom. Kadar pa je hodil, se je kretal lahkotno in odločno — dokaz, da je bil samozavestnega in živahnega duha. Spadal je med ljudi, ki imajo vedno kako stvar pred očmi in jo hočejo takoj izvršiti.

Opravljen je bil kot častnik lovske konjenice, v škornjih, ozkih hlačah in rjavi suknji, ki je bila obrobljena s kožuhovino in pošita z rumenimi vrvicami. Na širokih prsih se mu je lesketal križec in več svetinj.

Mihael Strogov je bil častnik carskih brzih slov. Njegova hoja, obraz, skratka vsa njegova osebnost je kazala, da je mož, ki brez ugovora izvrši dano povelje. Tudi car je to brez dvoma takoj opazil. Taki možje se v Rusiji najbolj cenijo in so odločeni za najvišja dostojanstva, kakor pravi sloveči pisatelj Turgenjev.

Če je kdo smel upati, da srečno napravi pot iz Moskve v Irkutsk, da premaga vse ovire v upornem ozemlju in kljubuje najrazličnejšim nevarnostim, potem je bil to gotovo Mihael Strogov. Dobro je namreč poznal Sibirijo in razumel njene različne jezike, ker je bil tam rojen in jo je že večkrat prepotoval.

Njegov oče Peter Strogov, ki je umrl pred desetimi leti, je stanoval v Omsku, glavnem mestu omske pokrajine, kjer je še živela njegova mati Marfa Strogova. V divjih stepah omske in tobolske pokrajine je silni sibirski lovec »zjeklenil«¹ svojega sina Mihaela, kakor pravi ljudski izraz. Peter Strogov je bil lovec po poklicu. Poleti in pozimi, v žgoči vročini in najhujšem mrazu, ki doseže tudi 50 stopinj pod ničlo, je hodil po brezkončnih stepah, poraslih z macesnom in brezo ali pokritih z jelovimi gozdovi, nastavljal pasti in zalezoval manjšo divjačino s puško, večjo pa z rogljačo ali nožem. Velika divjačina je bil sibirski medved, strašna in divja zver, ki je po velikosti enaka severnemu medvedu. Peter Strogov je ubil več kakor trideset in devet medvedov. Znano pa je, ako smemo verjeti ruskim lovskim pripovedkam, da je že marsikateri lovec srečno premagal trideset in devet medvedov, dočim je štirideseti užugal njega.

Peter Strogov je torej prekoračil to nesrečno število brez najmanjše praske. Od tedaj ga je na lovu vedno spremljal enajstletni Mihael in nosil »ragatino«, t. j. rogljačo, da očetu, ki je bil oborožen samo z nožem, priskoči na pomoč, če bi bilo treba. Ko je imel štirinajst let, je ubil popolnoma sam prvega medveda, kar ni bilo zanj nič posebnega. Ko ga je pa odrl, je nesel kožo velikanske živali do doma, ki je bil oddaljen nekaj vrst. S tem pa je vsekakor dokazal, kako izredno je bil močan.

Mlademu Mihaelu je lovsko življenje zelo koristilo. Ko je stopil v moško dobo, je bil tako utrjen, da je zlahka

prenašal mraz, vročino, glad, žejo in napore. Ves dan je vzdržal brez jedi in deset noči brez spanja. Prenočeval je sredi stepe, kjer bi se bilo tisoč drugih na smrt prehladilo. Četudi je bival visoko na severu, kjer noč traja po več dni in gosta megla zakriva obzorje, je vendar vselej našel pravo pot, kjer bi nihče drugi ne bil vedel, kam naj se obrne.

Vedel je vse očetove lovske skrivnosti. Razgledati se je znal po komaj vidnih znamenjih, ki jih razume samo strokovnjak, n. pr. po ledenih iglicah, drevesnih vejicah, pohojenem listju, po rahlem šumu v zraku, oddaljenem puku, po letu ptic itd. Ker se je utrdil v snegu, kakor se ukali damaščansko jeklo v vodah Sirije, je bil železnega zdravja, obenem pa, kot je po pravici omenil general Kisov, zlatega srca.

Mihael Strogov je poznal samo eno strast, ljubezen do svoje priletne matere. Ker stara Marfa ni hotela zapustiti hiše Strogovih v Omsku ob bregu Irliša, kjer je z rajnim lovцем preživela toliko let, se je le s težkim srcem poslovil od nje in ji obljubil, da se povrne, kadarkoli mu bo mogoče. To obljubo je vestno izpolnjeval.

Ko je imel dvajset let, je stopil v carsko službo, in sicer med carske brze sle. Mladi, pogumni, razumni in vneti Sibirec se je najprej odlikoval na Kavkazu, ki so ga vznemirjali nekateri prevratni Šamilovi nasledniki, pozneje pa v Sibiriji, ki jo je zaradi važnih poslov prepotoval tja do Petropavlovsk na skrajni meji azijske Rusije. Na teh dolgih potovanjih je pokazal toliko hladnokrvnosti, razumnosti in poguma, da si je pridobil priznanje in naklonjenost predstojnikov in je hitro napredoval.

Vsak dopust, ki ga je dobil po daljšem potovanju, je posvetil svoji materi, da si je bil od nje oddaljen več tisoč vrst in je zima zasnežila vsa pota. Zadnja tri leta — zanj tri stoletja — pa je bil tako zaposlen na jugu države, da je ni mogel obiskati. Zato je komaj čakal, da nastopi daljši dopust. Bil je že popolnoma pripravljen, da odpotuje v Omsk, ko je bil nepričakovano pozvan pred carja. Ta ga je nekaj trenutkov opazoval z ostrim očesom, ne da bi spregovoril.

Mihael Strogov je stal nepremično pred njim.

Car je bil z njim vidno zadovoljen. Obrnil se je k pisalni mizi in namignil policijskemu načelniku, naj sede poleg njega. Nato mu je s tihim glasom narekoval pismo kratke vsebine.

Ko je bilo pismo končano, ga je prečital še enkrat zelo pazljivo, dostavil običajno potrdilo ruskih carjev: »Bit po semul«, ki pomeni: »Tako naj bo!«, in podpisal svoje ime.

Potem je pismo vtaknil v ovitek in ga zaprl s carskim pečatom. Nato je vstal in pomignil Mihaelu Strogovu, naj stopi bliže.

Mihael Strogov je stopil nekoliko korakov naprej in se iznova ustavil kakor ukopan pred svojim carjem. Car mu je še enkrat pogledal naravnost v oči. Potem ga je vprašal:

»Tvoje ime?«

»Mihael Strogov, Veličanstvo.«

»Tvoj čin?«

»Stotnik carskih slov.«

»Ali poznaš Sibirijo?«

»Sibirec sem.«

»Kje si bil rojen?«

»V Omsku.«

»Ali imaš tam sorodnike?«

»Da, Veličanstvo.«

»Kakšne?«

»Priletno mater.«

Car je umolknil za trenutek. Potem je pokazal pismo, ki ga je držal v roki.

»Mihael Strogov,« je dejal, »tu je pismo, ki ga moraš izročiti v roke velikemu knezu in nikomur drugemu!«

»Da, Veličanstvo.«

»Veliki knez je v Irkutsku.«

»Pojdem v Irkutsk.«

»Prehoditi boš moral deželo, ki so jo pobunili uporniki in napadli Tataři, katerim je do tega, da pismo prestrežejo.«

»Prehodil jo bom.«

»Varovati se boš moral zlasti nekega izdajavca, Ivana Ogareva, ki ga utegneš na potu srečati.«

»Ogibal se ga bom.«

»Ali boš potoval čez Omsk?«

»Da, Veličanstvo.«

»Ako bi posetil svojo mater, bi bil v nevarnosti, da te spoznajo. Ne smeš iti k njej!«

Mihael Strogov je bil v zadregi.

»Ne pojdem,« je odgovoril.

»Prisezi mi, da te nobena stvar ne bo prisilila izdati, kdo si in kam potuješ!«

»Prisegam.«

»Mihael Strogov,« je povzel car, ko je izročal list mlademu slu, »vzemi to pismo, od katerega je odvisen blagor cele Sibirije in morda življenje mojega brata velikega kneza!«

Mihael Strogov je sprejel pismo in dejal:

»Izročim ga Njegovi Visokosti velikemu knezu.«

»Skušal boš torej na vsak način, da prideš do njega?«

»Prišel bom ali pa me bodo ubili.«

»Ostati moraš živ!«

»Ostal bom živ in prepotoval Sibirijo,« je odgovoril Mihael Strogov.

Car je bil vidno zadovoljen s preprostimi in odločnimi odgovori Mihaela Strogova.

»Pojdi torej, Mihael Strogov,« je dejal, »v božjem imenu zaradi Rusije, zaradi mojega brata in zaradi menel!«

Mihael Strogov je pozdravil po vojaško, takoj zapustil carjevo sobo in nekaj minut kesneje tudi Novo palačo.

»Zdi se mi, da si srečno izbral, general,« je rekel car.

»Verjamem, Veličanstvo,« je odgovoril general Kisov.

»Vaše Veličanstvo je lahko prepričano, da bo Mihael Strogov storil vse, kar more storiti mož.«

»Strogov je v resnici mož!« je rekel car.

Četrto poglavje.

Iz Moskve v Nižnji Novgorod.

Pot med Moskvo in Irkutskom, ki jo je moral prehoditi Mihael Strogov, je bila dolga 5200 vrst (5523 km). Dokler uralsko pogorje ni bilo z vzhodno sibirsko mejo zvezano z brzojavno žico, so poročila prenašali brzi sli. Najhitrejši je potreboval za pot iz Moskve v Irkutsk najmanj osemnajst dni. To pa je bila le izjema, zakaj samo potovanje po azijski Rusiji je trajalo navadno štiri do pet tednov, četudi so carski sli razpolagali z vsemi prometnimi sredstvi.

Mihael Strogov, ki se ni bal ne mraza ne snega, bi bil rajši potoval pozimi, ker tedaj sneg izravna brezkončne stepe in se da vsa pot prevoziti na saneh. Tako odpade mnogo zaprek, ki se jim sicer ni mogoče izogniti. Prebresti ni treba n. pr. nobene reke, ker so pokrite z ledom, po katerem sani lahko in hitro drčé. Seveda bi bilo vkljub temu potovanje težavno in nevarno zaradi goste megle, nenavadno hudega mraza ter dolgotrajnih in strašnih sne-

ženih zametov, ki včasih zasujejo in pokopljejo cele karavane. Razen tega se po planjavah klati na tisoče lačnih volkov. Toda navzlic vsem tem nevarnostim bi bilo Mihaelu Strogovu ljubše potovanje pozimi, ker bi se zaradi hudega mraza tatarske orde ne mogle svobodno gibati, ampak bi se morale držati mest in njih maroderji bi ne stikali po stepah. A izbirati ni smel. Vdati se je moral razmeram, kakršne so bile, in odpotovati.

Mihael Strogov je jasno pregledal svoj položaj in se pripravil, da ga obvlada.

Predvsem ni smel računati z ugodnostmi navadnega carskega sla. Nasprotno. Nihče ni smel niti slutiti, da potuje kot carski sel. Zakaj v deželi, ki jo je preplaval sovražnik, je kar mrgolelo ovaduhov. Ako bi ga spoznali, bi mu gotovo preprečili potovanje. General Kisov mu je sicer dal toliko vsoto denarja, da bi mogel lahko in udobno potovati. Toda namesto pooblastilnega sezama, t. j. pismenega ukaza z dostavkom »v carjevi službi«, mu je izročil samo navaden potni list.

Ta potni list ali podorožnaja* se je glasil na ime nekega trgovca Nikolaja Korpanova iz Irkutska in mu je dovoljeval, da sme, če bi bilo treba, vzeti za spremstvo eno ali več oseb. Poleg tega je vseboval posebno opombo, da potni list velja tudi za slučaj, če bi moskovska vlada prepovedala, da ne sme nihče odpotovati iz Rusije.

Podorožnaja je pismeno dovoljenje, da potnik sme rabiti poštne konje. Mihael Strogov jo je mogel rabiti samo toliko časa, dokler ni bil sumljiv, t. j. dokler je bil na evropskih tleh. V pobunjenih sibirskih pokrajinah, skozi katere je hotel potovati, je bila zanj brez pomena. Vedno se je moral namreč zavedati, da ne sme veljati za carskega sla, ampak za navadnega trgovca Nikolaja Korpanova, ki potuje iz Moskve v Irkutsk. Zato na poštnih postajah ni smel zahtevati, da bi imel gledé konj ali drugih prometnih sredstev kako prednost pred drugimi potniki.

Neopaženo prepotovati Sibirijo — bolj ali manj hitro — toda prepotovati jo, to je bila njegova naloga.

Pred tridesetimi leti je bilo treba potniku od stanu za varno spremstvo dve sto kozakov na konjih, dve sto pešcev, dvajset in pet baškirskih jezdecev, tri sto velblodov, štiri sto konj, dvajset in pet voz, dva prenosljiva čolna in dva topa. Vse to je bilo tedaj potrebno za potovanje po Sibiriji.

* Izg. podaróznaja.

Mihael Strogov ni imel ne topov, ne konjenikov, ne pešcev, ne tovarne živine. Potoval je na vozu ali na konju, kadar je mogel, in peš, kadar ni šlo drugače.

Pot med Moskvo in rusko mejo, ki meri 1400 vrst (1493 km), ni bila v nobenem oziru težavna. Železnica, poštni vozovi, parniki in konji na raznih postajah so bili na razpolago vsem, torej tudi carskemu slu.

Dne 16. julija zjutraj se je Mihael Strogov odpravil na kolodvor, ne v vojaški, ampak v navadni obleki ruskega seljaka, v ozki, z običajnim pasom stisnjeni suknji, širokih hlačah in ozkih škornjih s potno culo na rami, da se odpelje s prvim vlakom. Navidezno je bil brez orožja. Toda za pasom mu je tičal samokres, v žepu pa široko, nožu ali jataganu podobno bodalo, s katerim zna sibirski lovec medveda preparati, ne da bi mu poškodoval dragoceno kožo.

Na moskovskem kolodvoru se je gnetlo dokaj potnikov. Postaje ruskih železnic so mnogokrat priljubljena zbirališča bodisi onih, ki odhajajo, bodisi onih, ki odhajajoče samo spremljajo ali opazujejo.

Mihael Strogov se je usedel v vlak, ki je bil namenjen v Nižnji Novgorod. Tam je bil takrat konec železnice, ki je vezala Moskvo s Petrogradom in ki se je imela nadaljevati do ruske meje. Proga do tja je bila dolga kakih 400 vrst (426 km) in vlak jo je prevozil nekako v desetih urah. Prišedši v Nižnji Novgorod, je hotel potovati ali po suhem ali pa s parnikom po Volgi, samo da kolikor mogoče hitro pride do uralskega pogorja.

Usedel se je torej kolikor mogoče udobno v kot nekega oddelka kakor meščan, ki nima kdo ve kaj skrbi in ki si hoče čas krajšati s spanjem.

Ker pa ni bil v oddelku sam, je spal le na eno oko, poslušal pa na obe ušesi.

Novica o vstaji kirgiških ord in o tatarskem vpadu se je bila že dokaj raznesla. Potniki, ki so se slučajno z njim sešli v vlaku, so tudi govorili o tej reči, dasi zelo previdno. Bili so večinoma trgovci, ki so se vozili na sloveči semenj v Nižnjem Novgorodu. V tej raznoliki družbi so bili Židje, Turki, kozaki, Rusi, Georgijci, Kalmuki in drugi, ki so pa vsi govorili po rusko.

Od raznih strani so prereševali dogodke, ki so se odigravali onstran uralskega pogorja. Očividno so se bali, da ruska vlada zlasti za obmejne pokrajine ne bi ukrenila kakih odredb, ki bi ovirale trgovino.

Ti sebičneži so se za vojno proti vstaji in vpadu zanimali samo toliko, kolikor jim je ogrožala osebne koristi. Če bi bil med njimi en sam prostak v vojaški obleki, bi bili trgovci gotovo brzdali svoje jezike. Toda v oddelku, v katerem je bil Mihael Strogov, nihče ni mogel slutiti, da je med njimi vojak. Carski sel, ki je hotel ostati nepoznan, je pa skrbno pazil, da se ni izdal.

Pazljivo je prisluškoval.

»Pravijo, da se je karavanski čaj podražil,« je dejal Perzijanec, ki ga je bilo lahko spoznati po njegovi z astra-hanom obšiti kučmi in široki, ponošeni suknji.

»O, za čaj se ni treba bati,« je odgovoril star Žid pretkanega obraza. »Kar ga je na semnju v Nižnjem Novgorodu, se bo lahko razprodal proti zahodu. Žal, da isto ne velja za buharske preproge.«

»Kaj? Iz Buhare pričakujete pošiljatve?« ga je vprašal Perzijanec.

»Ne, ampak iz Samarkanda, kar je še bolj nevarno. Kako morete računati z dovozom iz dežele, ki so jo pobunili kani od Hive tja do kitajske meje?«

»No,« je odgovoril Perzijanec, »ako ne pridejo preproge, mislim, da tudi izdajavci ne bodo prišli.«

»In dobiček, Izraelov Bog!« je vzkliknil mali Žid, »ali ni nič vreden?«

»Prav imate,« je dejal drugi potnik, »blaga iz srednje Azije ne bo mnogo na semnju, ne samarkandskih preprog, ne volne, ne loja, ne iztočnih ogrinjal.«

»Hej, pazite, očka!« je pripomnil zbadljiv ruski potnik. »Strašno si boste popackali ogrinjala, ako jih boste zavijali z lojem vred.«

»Vam se to zdi smešno!« je odvrnil pikro trgovec, ki mu take šale niso bile posebno všeč.

»No, če bi si človek izpulil lase in se potrosil s pelom,« je odgovoril potnik, »ali bi s tem stvari kaj predrugačil? Ne. Prav tako pa tudi ne more predrugačiti dovoza blaga.«

»Očividno niste trgovec!« je pripomnil mali Žid.

»Pri moji veri, nisem ne, da veš, vredni naslednik Abrahamov! Ne prodajam ne hmelja ne pernic ne medu ne voska ne konopnega semena ne osoljenega mesa ne kavijarja ne lesa ne volne ne trakov ne konopelj ne lanu ne usnja ne kožuhovine ...«

»Morda pa kupujete kaj takega?« je vprašal Perzijanec in prekinil potnikovo naštevaje.

»Kolikor mogoče malo in samo za osebno uporabo,« je odgovoril oni in pomežiknil z očmi.

»To je šaljivec!« je dejal Žid Perzijancu.

»Ali pa vohun!« je odgovoril ta s pritajenim glasom. »Bodiva oprezna in ne govoriva več, nego je treba! Policija v sedanjih časih ni posebno nežnočutna in človek nikoli ne ve, s kom potuje.«

V drugem kotu oddelka niso govorili toliko o trgovini kakor o tatarskem vpadu in njegovih neprijetnih posledicah.

»Sibirske konje bodo pobrali,« je dejal neki potnik, »in promet med posameznimi pokrajinami srednje Azije bo zelo težaven.«

»Je li gotovo,« ga je vprašal sosed, »da se je kirgiška srednja orda zvezala s Tatari?«

»Pravijo,« je odgovoril potnik s tišjim glasom, »toda kdo bi se mogel bahati, da ve kaj gotovega o tej deželi!«

»Slišal sem, da se čete zbirajo ob meji. Donski kozaki so že zbrani ob Volgi, da se postavijo nasproti upornim Kirgizom.«

»Ako Kirgizi prodirajo ob reki Irlišu, cesta v Irkutsk ni več varna,« je odgovoril sosed. »Včeraj sem hotel brzojaviti v Krasnojarsk, pa ni bilo več mogoče. Bati se je, da bodo tatarske čete v kratkem odrezale vzhodno Sibirijo.«

»Skratka, očka,« je dejal prvi potnik, »trgovci so po pravici v skrbeh zaradi kupčije. Ako poberó konje, bodo vzeli tudi ladje, vozove, vsa prometna sredstva in končno se v vsem carstvu človek niti ganiti ne bo smel.«

»Bojim se, da se semenj v Nižnjem Novgorodu ne bo končal tako sijajno, kakor se je začel,« je odgovoril drugi potnik in zmajeval z glavo. »Toda varnost in celokupnost ruskega ozemlja nad vse! Kupčija je končno vendarle postranska stvar!«

Kakor v tem oddelku tako so se tudi v drugih vozovih vlaka potniki pogovarjali več ali manj o podobnih stvareh. Natančen opazovavec bi bil spoznal, kako so bili vsi potniki v besedah skrajno previdni. Ako se je kdo tu in tam dotaknil dejstev, ni šel nikoli tako daleč, da bi ugibal namene moskovske vlade ali da bi presojal njene odredbe.

Isto je opazil tudi eden izmed potnikov, ki so bili v prvih vozovih vlaka. Ta potnik — očitvidno tujec — je bil vsepovsod s svojimi očmi in je hotel imeti hkrati odgovor

na dvajset različnih vprašanj. Sopotniki so mu odgovarjali dokaj površno. Neprestano se je nagibal skozi okno, ki je bilo odprto v veliko nevoljo sopotnikov, in opazoval vsako točko na desni strani obzorja. Vpraševal je po imenu najneznatnejših krajev, po njihovi legi, trgovini in obrti, po številu prebivalcev, po povprečni umrljivosti obeh spolov itd. Vse to si je vestno zapisoval v beležnico, ki je bila polna najrazličnejših opazk.

Ta potnik je bil poročevavec Alcide Jolivet. Povpraševal je venomer samo zato, ker je upal, da bo med različnimi odgovori slišal tudi kako novico, ki bi zanimala »njegovo sestrično«. Ker so ga pa sopotniki imeli za vohuna, ni nihče vpričo njega izgovoril besede, ki bi se tikala dnevnih dogodkov.

Ko se je prepričal, da tu ne bo izvedel ničesar o tatarskem vpadu, je zapisal v beležnico:

»Potniki popolnoma molčeči. O politiki govore zelo neradi.«

Z istim vlakom se je vozil v drugem oddelku tudi Jolivetov tovariš in skušal od sopotnikov izvedeti kako važno novico. Ker se nista srečala na moskovskem kolodvoru, drug za drugega ni vedel, da je odpotoval na bojišče.

Toda Harry Blount, ki je malo govoril, pa tem bolj poslušal, se sopotnikom ni zdel tako sumljiv kakor Alcide Jolivet. Ker ga niso imeli za vohuna, so vpričo njega govorili brez zadrege in celo svobodneje, kakor je bilo pričakovati. Daily-Telegraphov dopisovavec je torej lahko opazoval, kako so se za dogodke zanimali trgovci, ki so potovali v Nižnji Novgorod, in v koliko je bila v nevarnosti trgovina s srednjo Azijo.

Takoj si je zapisal v beležnico sledečo docela opravičeno opazko:

»Potniki zelo vznemirjeni. Govore samo o vojni, in sicer tako prostodušno, kakor človek ne bi pričakoval med Volgo in Vislo.«

Bravci Daily-Telegrapha torej niso imeli slabših poročil nego »sestrična« Alcida Joliveta.

Harry Blount je sedel na levi strani vlaka in je videl samo precej gorati del pokrajine. Ker se ni potrudil, da bi pogledal tudi na desno stran, ki je bila popolnoma ravna je dodal svojemu poročilu kratko in jedrnato opazko:

»Med Moskvo in Vladimirom gorata dežela.«

Jasno je bilo, da bo ruska vlada vsled resnih dogodkov celo v notranjščini carstva izdala stroge odredbe. Upor se sicer ni razširil čez sibirsko mejo, toda bati se je bilo, da bo vplival tudi na Povolžje, ki je tako blizu kirgiške dežele.

Policija še ni mogla izslediti Ivana Ogareva. Ali je šel ta izdajavec, ki je nahujskal tujce, da se maščujejo zaradi njegovega osebnega sovraštva, h kanu Feofarju, ali pa je skušal zanetiti vstajo v nižnjenovgorodski pokrajini, kjer je bilo tedaj toliko ljudi najrazličnejših narodnosti, tega ni nihče vedel. Ali med Perzijanci, Armenci in Kalmuki, ki so prihajali na veliki semenj, ni morda imel zaupnikov, ki bi izzvali upor v notranjščini? Vse te domneve so bile mogoče, zlasti v deželi, kakršna je Rusija.

To velikansko cesarstvo, ki meri 12.000.000 km², gotovo ne more biti tako, kakršne so države zapadne Evrope. Njegovi posamezni narodi se zelo razlikujejo med seboj. Rusko ozemlje v Evropi, Aziji in Ameriki* se razteza od 15. stopinje vzhodne do 133. stopinje zahodne dolžine ter od 38. do 81. stopinje severne širine. Prebivalcev ima nad 70.000.000, ki govorijo 30 različnih jezikov. Slovansko pleme je v večini, toda poleg Rusov obsega tudi še Poljake, Litvance in Kuronce. Ako prištejemo še Fince, Estonce, Laponce, Čeremise, Čuvaše, Permjake, Nemce, Grke, Tatаре, kavkaška plemena, mongolske, kalmuške, samojedske, kamčatske in aleutske orde, potem je umljivo, da je bilo težko vzdrževati enotnost tako obširnega carstva. Modra vlada jo je mogla le polagoma pripravljati.

Naj bo že kakorkoli, Ivan Ogarev se je izmuznil zasledovanju in je najbrže dosegel tatarsko vojsko. Vendar so na vsaki postaji prišli v vlak policijski nadzorniki in zelo natančno preiskavali potnike, ker so iskali Ivana Ogareva. Vlada je v resnici mislila, da izdajavec še ni mogel zapustiti evropske Rusije. Ako se je kak potnik zdel sumljiv, je moral iti na policijsko postajo, da se izkaže. Medtem jo je vlak odpihal dalje, ne da bi se zmenil za take neprostopoljne zamudnike.

Z rusko policijo, ki je zelo brezobzirna, se ni mogoče pogajati. Njeni uradniki so oblečeni vojaški in postopajo vojaški. Zato je razumljivo, da je vse brezpogojno pokorno vladarju, ki ima na svojih ukazih napis: »Mi, po božji milosti car in samodržec vseruski, moskovski, kijevski, vladimirski

* Naša povest se je godila v dobi, ko ruska Amerika še ni bila utelešena Zedinjenim državam.

in novgorodski, car kazanski, astrahanski, poljski, sibirski in hersoneški, knez pskovski, veliki knez smolenski, litvanski, volinjski, podolski in finski, vojvoda estonski, livonski, kuronski, semgalski, bjelostoški, karelijski, jugorski, permski, vjatski in bolgarski, vladar in veliki knez nižje-novgorodski, černigovski, rjazanski, polotski, rostovski, jaroslavski, bjelozerski, udorski, obdorski, kondinski, vitebski in mstislavski, gospodar severnih dežel, gospod iberski, kartalinski, gruzinski, kabardinski in armenski, dedni vladar pogorskih in podolskih čerkeskih kneževin, dedič norveški, vojvoda šlezvik-holštajnski, stormarnski, ditmaršenski in oldenburški.« Zares mogočen vladar! Njegov grb, na katerem je dvoglavi orel z žezlom in zemeljsko oblo v krempljih, je obdan od grba novgorodskega, vladimirskega, kijevskega, kazanskega, astrahanskega in sibirskega. Obrobljen pa je s trakom reda sv. Andreja, nad katerim se blešči carska krona.

Listine Mihaela Strogova so bile v redu. S policijo ni imel nobenih sitnosti.

Na vladimirski postaji se je vlak ustavil nekoliko minut. Poročevavcu Daily-Telegrapha se je zdelo časa dovolj, da si ustvari v vsakem oziru jasno sliko o starem glavnem mestu Rusije.

V vlak so vstopili novi potniki. Pri vratih oddelka, v katerem je sedel Mihael Strogov, se je pojavilo mlado dekle.

Sedež pred carskim slom je bil še prazen. Mladenka je sedla tja in položila zraven sebe skromen kovčeg iz rdečega usnja; druge prtljage očitvidno ni imela. Nato je povescila oči, ne da bi se ozrla po sopotnikih, in se pripravila za večurno vožnjo.

Mihael Strogov se ni mogel premagati, da se ne bi zanimal zanjo. Ker je sedela tako, da je gledala nazaj, ji je hotel prepustiti svoj sedež. Vljudno ponudbo je hvaležno odklonila s tem, da se je nalahno priklonila.

Mladenka je imela šestnajst do sedemnajst let. Njena glavica je bila v resnici ljubka in lice čisto slovanskega, nekoliko resnega izraza. Ko bi ji lice z leti postalo izrazitejše, bi bila gotovo zelo lepa. Na glavi je imela nekako ruto, izpod katere so se ji usipali gosti, zlatorumeni lasje. Iz rjavih oči ji je sijal neizrečeno nežen in mil pogled. Njen nosek z gibljivima kriloma je bil raven, lici pa nekoliko suhi in bledi. Na lepo začrtanih ustnah se ji je videlo, da se je že davno odvadila smeha.

Mlada potnica je bila velika in vitka, kolikor se je dalo presoditi radi širokega, preprostega kožuha, s katerim je bila ogrnjena. Četudi je bila še zelo mlada in nedolžna v polnem pomenu besede, se je vendar na njenem visokem čelu in izrazitem spodnjem delu obraza razodevala velika odiočnost, kar je Mihael Strogov takoj opazil. Jasno mu je bilo, da je deklica že trpela v preteklosti in da ji tudi prihodnost ni sijala v rožnatih barvah. Prav tako pa je bilo tudi gotovo, da se je znala boriti in da je bila odločena, boriti se še nadalje zoper vse življenjske neprilike. Biti je morala močne in vztrajne volje ter hladnokrvna tudi tedaj, ko bi utegnil priti v zadrego celo možak.

Tak vtis je napravila mladenka na prvi pogled. Njen značaj in njena zunanost sta gotovo močno vplivala na Mihaela Strogova, ker je bil tudi sam odločne narave. Gledal jo je torej pazljivo, a zelo oprezno, da je ne bi nadlegoval s svojimi pogledi.

Obleka mlade potnice je bila preprosta in obenem okusna. Da ni bila bogata, je bilo lahko uganiti, toda zaman bi bil iskal na njej znakov zanikarnosti. Vso prtijago je imela v usnjatem, s ključkom zaprtem kovčegu, ki ga je držala na kolenih.

Oblečena je bila v dolg, rjav kožuh-brezrokavnik, ki se je z modrim robom ljubko oklepel njenega vratu. Pod kožuhom je imela temen površnik, ki je napol pokrival do gležnjev segajoče, spodaj s skromno vezenino obrobljeno krilo. Obuta je bila v usnjene čizemčke z debelimi podplati, kakor bi bili nalašč napravljeni za dolgo potovanje.

Mihael Strogov je iz nekaterih posebnosti sklepal, da je obleka mladenke livonska noša in da je torej prišla iz baltiških pokrajin.

Toda kam je potovala sama, v tej starosti, brez očeta, brez matere, brez brata? Ali je prišla res iz zapadnih ruskih pokrajin in napravila že tako dolgo pot? Ali je potovala samo v Nižnji Novgorod, ali pa je bil cilj njenega potovanja onstran vzhodnih mej? Ali jo je na zadnji postaji pričakoval kak sorodnik, kak prijatelj? Ni li bilo nasprotno bolj verjetno, da bo zapustivši vlak v mestu prav tako osamljena kakor v tem oddelku, kjer se zanjo ni zmenil nihče?

Navade, ki si jih človek prisvoji v osamelosti, so se v resnici le preveč kazale v njenem vedenju. Kakor je prišla sama v vlak, kakor se je uredila za vožnjo, da ne bi nikogar

nadlegovala in motila, vse je pričalo, da je bila navajena biti sama in se zanašati sama nase.

Mihael Strogov jo je opazoval z zanimanjem. Ker pa je bil molčeč človek, ni iskal prilike, da bi govoril z njo, dasi je vožnja do Nižnjega Novgoroda trajala več ur.

Trgovec, ki je bil tako neprevidno zmešal loj in ogrinjala, je polagoma zaspal. Debela glava se mu je zibala z ene rame na drugo in ogrožala njegovo sosedo. Tedaj se Mihael Strogov ni mogel več premagati; zbudil ga je precej nevljudno in mu dejal, naj sedi pokonci in malo bolj obzirno.

Trgovec, ki je bil precej robate narave, je mrmral nekaj »o ljudeh, ki se mešajo v stvari, ki se jih ne tičejo«. Toda Mihael Strogov ga je pogledal tako osorno, da se je takoj naslonil na drugo stran in ni več nadlegoval mladenke.

Ta je pogledala za trenutek mladega moža; v njenem pogledu je bila tiha in skromna zahvala.

Primerilo pa se je še nekaj, ko je Mihael Strogov imel priliko, da natančneje prouči njen značaj.

Dvanajst vrst pred Nižnjim Novgorodom se je na ostri krivini tira v vlaku nenadoma začutil močan sunek. Nato je vlak divjal eno minuto ob robu visokega nasipa in se končno ustavil. Vsled tega je nastal krik in vik in splošna zmešnjava med potniki v vozovih. Bati se je bilo, da bi se ne pripetila nesreča. Še preden se je vlak ustavil, so prestrašeni potniki začeli odpirati vrata in se hoteli z begom rešiti iz posameznih oddelkov.

Mihael Strogov je mislil najprej na svojo sosedo. Toda dočim so se drugi potniki kričeč gnetli ven, je deklica mirno obsedela na svojem mestu in obraz ji je komaj rahlo pobledele.

Čakala je. Mihael Strogov tudi.

Niti ganila se ni, da bi stopila iz voza. On tudi ne. Oba sta bila popolnoma mirna.

»Odločna narava!« si je mislil Mihael Strogov.

Medtem je prešla vsaka nevarnost. Pri vozu za prtljago je vsled sunka ob tirnico počilo kolo. Da se vlak ni pravočasno ustavil, bi bil lahko skočil s tira in se prevrnil z nasipa v globino. Čakati je bilo treba eno uro, da so odstranili nastalo oviro. Nato je vlak nadaljeval vožnjo in o poldevetih zvečer došel na nižnjenovgorodsko postajo.

Takoj so se pri vratih voz pojavili policijski nadzorniki in začeli preiskavati potnike, ki so hoteli izstopiti.

Mihael Strogov je pokazal potni list, ki se je glasil na ime Nikolaja Korpanova. Bil je v redu.

Tudi drugi potniki v istem oddelku, ki so bili namenjeni v Nižnji Novgorod, se k sreči policiji niso zdeli sumljivi.

Mladenka ni imela pravega potnega lista, ampak neko s posebnim pečatom opremljeno dovoljenje.

Nadzornik ga je čital pazljivo. Ko je natančno premotril deklico, ki je bila v listini popisana, jo je vprašal:

»Iz Rige si?«

»Da,« je odgovorila mladenka.

»Ali potuješ v Irkutsk?«

»Da.«

»Po kateri poti?«

»Čez Perm.«

»Dobro,« je odgovoril nadzornik. »V Nižnjem Novgorodu mora dovoljenje potrditi policijski urad.«

Mladenka se je priklonila v znak, da hoče iti na policijo.

Ko je Mihael Strogov slišal ta pogovor, ga je obšlo hkrati presenečenje in sočutje. Kaj? Ta deklica sama na potu v daljno Sibirijo in celo sedaj, ko ji poleg navadnih nepravil grozé še nevarnosti, ki so neizogibne v uporni, od sovražnikov preplavljeni deželi? Kako naj pride tja? Kaj bo z njo?

Ko je bilo pregledovanje končano, so se potniki usuli iz voz. Preden je mogel Mihael Strogov stopiti korak naprej, je mlada Livonka izstopila in izginila v množici, ki se je gnetla na postaji.

Peto poglavje.

Nepričakovana odredba.

Nižnji Novgorod stoji tam, kjer se stekata Volga in Oka, ter je glavno mesto pokrajine istega imena. Ker je bil takrat ondi konec železnice, se Mihael Strogov ni mogel po njej voziti dalje. Od tu naprej so postajala prometna sredstva čezdalje počasnejša in zaeno čezdalje manj varna.

V Nižnjem Novgorodu, ki ima navadno 30.000 do 35.000 prebivalcev, je bilo tedaj več kot 300.000 ljudi, to se pravi, da se je njegovo prebivalstvo podesetorilo. Ta prirastek je šel na rovaš semnja, ki je trajal šest tednov. Nekdaj so se trgovci zbirali v Makarjevu, toda l. 1817 je bil semenj premeščen v Nižnji Novgorod.

V navadno zelo pustem mestu je bilo ob semnju zelo živahno. Evropski in azijski trgovci deseterih različnih plemen so se iz kupčijskih ozirov ondi bratili med seboj.

Cetudi je Mihael Strogov zapustil kolodvor že ob poznuri, je bilo vendar še zelo veliko ljudi po ulicah obeh delov mesta, ki ju loči reka Volga. Zgornji del stoji na strmi skali in je zavarovan s trdnjavo, ki jo v Rusiji splošno imenujejo »kremlj«.

Če bi se bil moral Mihael Strogov dalje časa muditi v Nižnjem Novgorodu, bi bil težko našel vsaj nekoliko primerno prenočišče, ker je bilo vse prenapolnjeno. Ker pa vendar ni mogel takoj odpotovati, ampak je moral čakati prihodnjega parnika, ki vozi po Volgi, si je moral poiskati kakršnokoli ležišče. Predvsem je hotel natančno vedeti, kdaj parnik odhaja. Šel je torej v pisarno družbe, ki vzdržuje vožnjo med Nižnjim Novgorodom in Permom.

Zelo nezadovoljen je bil, ko je izvedel, da »Kavkaz« — tako se je imenoval parnik — odide v Perm šele drugi dan opoldne. Čakati sedemnajst ur! Zelo neprijetno za človeka, ki se mu tako mudi. Toda vdati se je bilo treba. In Mihael Strogov se je mirno vdal, ker ni nikoli sitnaril brez potrebe.

Sicer pa bi v tedanjih razmerah ne bil prišel hitreje v Perm ali Kazan ne na konju, ne s telego ali taratajko, ne s kočijo ali poštanim vozom. Bolje je bilo torej čakati na parnik, ki je hitrejši kakor katerokoli vozilo in ki gotovo dohiti izgubljeni čas.

Mihael Strogov je hodil po mestu in brezskrbno iskal gostilne, kjer bi mogel ostati čez noč. Toda zaradi tega ni bil posebno v zadregi. Ako bi ga ne bil mučil glad, bi bil skoro gotovo vso noč blodil po cestah Nižnjega Novgoroda. Zato je stikal bolj po poštenu večerji kakor po postelji. V gostilni »Konstantinopel« je našel oboje.

Gostilničar mu je ponudil še dovolj udobno sobico, v kateri sicer ni bilo mnogo oprave, pač pa je viselo po stenah poleg slike Device Marije več svetih podob v pozlačenih okvirih. Za večerjo so mu prinesli s sesekljanim mesom nadevano pečeno raco v gosti omaki, ječmenovega kruha, kislega mleka, zdrobljenega in s cimetom pomešanega sladkorja ter vrč »kvasa«, t. j. neke vrste piva, ki je v Rusiji splošno v navadi. Da si potolaži glad, ni potreboval toliko. Vsekakor pa se je nasitil do dobra, gotovo bolje kakor njegov sosed, razkolniški »staroverec«, ki zaradi zdržnosti ni maral krompirja in oslajenega čaja.

Ko je Mihael Strogov povečerjal, se ni odpravil spat, ampak se je šel brez namena sprehajati po mestu. Četudi je mrak trajal dolgo, se je vendar množica začela polagoma razhajati in ulice so se praznile. Ljudje so odhajali vsak v svoje prenočišče.

Zakaj Mihael Strogov ni šel spat, kakor bi se spodobilo po vožnji z železnico, ki je trajala ves dan? Ali je morda mislil na mlado Livonko, ki je bila nekaj ur njegova sopotnica? Zares! Ker ni imel važnejšega opravka, je mislil nanjo. Morebiti se je bal, da se ne bi izgubila v tem mestnem šundru in zašla v kako nevarnost? Da, bal se je, in sicer po pravici. Ali je upal, da jo sreča in jo brani, če bi bilo treba? Srečati jo je bilo težko. Braniti jo ... s kako pravico?

»Sama,« si je dejal, »sama sredi teh nomadov! In vendar sedanje nevarnosti niso nič proti onim, ki jo čakajo v prihodnosti. Sibirija! Irkutsk! Kar hočem tvegati jaz za Rusijo, za carja, hoče storiti ona za ... Za koga? Zakaj? Pravico ima, prestopiti mejo. In dežela na oni strani je pobunjena. Tatarske čete se potikajo po stepah! ...«

Mihael Strogov se je ustavljal od časa do časa in premišljeval.

»Brez dvoma«, si je mislil, »se je odločila potovati že pred vpadom. Morda tudi ni vedela, kaj se godil ... Toda ne! Trgovci so vpričo nje govorili o zmešnjavah v Sibiriji in zdelo se je, da ni presenečena ... Niti za pojasnilo ni prosila ... Torej je vedela že vse to prej in je vendar odpotovala! ... Uboga mladenka! ... Imeti mora zelo tehten vzrok za potovanje. Toda najsi bo pogumna še tako — in pogumna je gotovo! — na potu ji bodo pošle moči. Brez ozira na nevarnosti in ovire ne bo prenesla naporov takega potovanja ... Nikdar ne bo videla Irkutskal«

Medtem je Mihael Strogov brez cilja stopal dalje. Ker je mesto popolnoma poznal, ni mogel zgrešiti prenočišča.

Ko je hodil približno eno uro, se je usedel na klop poleg velike, lesene kolibe, ki je stala sredi mnogih drugih na precej obširnem prostoru.

Sedel je kakih pet minut, ko je začutil težko roko, ki mu jo je nekdo položil na ramo.

»Kaj delaš tukaj?« ga je vprašal s hripavim glasom mož visoke postave, ki ga ni videl, kdaj je prišel.

»Počivam,« je odgovoril Mihael Strogov.

»Ali nameravaš prenočiti na klopi?« je povzel neznanec.

»Da, če mi bo ugajalo,« je odvrnil Mihael Strogov z glasom, ki je bil nekoliko preveč odločen za navadnega trgovca, za kakršnega se je delal.

»Pokaži se vendar, da te vidim!« je dejal mož.

Mihael Strogov se je spomnil, da mora biti predvsem previden, in je nehote stopil nazaj.

»Ni treba!« je odgovoril.

In hladnokrvno se je umaknil kakih deset korakov od vpraševavca.

Ko ga je opazoval natančneje, se je prepričal, da ima opraviti s ciganom, kakršnih človek najde na vsakem semnju in s katerimi v nobenem oziru ni dobro priti v dotiko. Vkljub gosti temi je blizu kolibe opazil prostoren voz, v kakršnih navadno stanujejo cigani, ki jih je vse polno v Rusiji, posebno tam, kjer se da zaslužiti kaka kopejka.

Cigan je medtem stopil dva ali tri korake naprej in se pripravil, da bi Mihaela Strogova vprašal bolj naravnost. Kar so se odprla vrata kolibe. Ženska, ki se je komaj kaj videla, je naglo stopila ven in dejala v surovem narečju, v katerem je Mihael Strogov spoznal mešanico mongolske in sibirske govornice:

»Zopet vohun! Pusti ga in pojdi večerjat. Papluka* te čaka.«

Mihael Strogov se je nehote nasmehnil, ko je slišal, da ga ima ženska za vohuna.

V istem jeziku, toda z zelo različnim poudarkom je odgovoril cigan nekaj besedi, ki so pomenile:

»Prav imaš, Sangara. Sicer pa bomo jutri odpotovali.«

»Jutri?« je vprašala ženska polglasno, očitvidno nekoliko presenečena.

»Da, Sangara,« je odgovoril cigan. »Naš otec sam nam ukazuje..., da gremo, kamor hočemo!«

Nato sta oba stopila v kolibo in skrbno zaprla vrata za seboj.

»Lepa reč!« si je dejal Mihael Strogov. »Ako je ciganom do tega, da jih ne bom razumel, kadar bodo govorili vpričo mene, jim svetujem, naj govoré v drugem jeziku.«

Ker je bil rojen v Sibiriji in je vso mladost preživel na stepi, je razumel, kakor smo že omenili, skoro vsa narečja od Tatarije do Ledenega morja. Za točen pomen besed, ki sta jih spregovorila med seboj cigan in njegova ženska, mu je bilo bore malo mar. Čemu bi ga to zanimalo?

* Neke vrste potica.

Ker je bilo že precej pozno, se je hotel vrniti v prenočišče, da si privoščí nekoliko počitka. Šel je ob reki Volgi, po kateri je plavalo toliko ladij, da vode skoraj ni bilo videti. Po smeri reke je natančneje spoznal kraj, ki ga je pravkar zapustil. Kupi voz in kolib so stali tam, kjer je bil vsako leto veliki semenj v Nižnjem Novgorodu. Umevno je torej, da so se ondi zbirali glumači in cigani od vseh vetrov.

Uro pozneje je Mihael Strogov že spal na ruski postelji, ki se zdi tujcu tako trda. Drugo jutro, 17. julija, se je zbudil, ko je bil že beli dan.

Še pet ur ostati v Nižnjem Novgorodu se mu je zdelo kakor stoletje. Kako naj jih zapravi drugače, kakor da hodi zopet po mestnih ulicah. Treba je bilo samo zajtrkovati, zadržniti potni sveženj, dobiti policijsko potrdilo na potni list — in pripravljen je bil za odhod. Ker ni bil vaje, solnca čakati v postelji, je vstal, se oblekel, skrbno spravil pismo s carskim pečatom v notranji žep suknje in se tesno prepasal. Potem je povezal prtljago in jo zadel na ramo. Ker se ni mislil vrniti v »Konstantinopel«, ampak je hotel zajtrkovati na obrežju Volge blizu pristanišča, je poravnal račun in odšel.

Najprej je stopil v pisarno parobrodne družbe in se prepričal, da »Kavkaz« res odplave ob določeni uri. Tedaj mu je prišlo prvič na misel, da se bo skoro gotovo tudi mlada Livonka vkrcala na »Kavkaz«, ker je hotela potovati čez Perm. V tem slučaju bi morala potovati skupaj.

Zgornje mesto s kremljem, ki meri dve vrsti v obsegu in ki je moskovskemu zelo podoben, je bilo tedaj precej zapuščeno. Niti pokrajinski namestnik ni stanoval tam. Spodnje mesto pa je bilo zelo živahno.

Mihael Strogov je prekoračil Volgo po mostu na čolnih, ki so ga stražili kozaški konjeniki, in je prišel na prostor, kjer je prejšnji večer zadel na cigane. Semenj v Nižnjem Novgorodu, s katerim se niti semenj v Lipskem ne da primerjati, se vrši nekoliko izven mesta. Na široki ravnini onstran Volge stoji začasna palača pokrajinskega namestnika. Visoki uradnik stanuje ondi na višje povelje toliko časa, dokler traja semenj, ki ga je treba zaradi najrazličnejših obiskovavcev vedno nadzorovati.

Ta ravnina je bila zastavljena z lesenimi in somerno razdeljenimi kolibami. Med njimi so bila široka pota, po katerih so množice vrvele sem in tja. Za vsako vrsto blaga,

za železnino, kožuhovino, volno, les, tkanine, suhe ribe itd., je bil odločen poseben oddelek kolib najrazličnejših velikosti in oblik. Nekatere stavbe so bile narejene iz zelo nenavadnega gradiva, n. pr. iz zabojčkov za čaj ali iz kosov osoljenega mesa, t. j. iz vzorcev blaga, ki se je notri prodajalo. Nekoliko čudno, skoraj amerikkansko ponujanje!

Gneča po ulicah je bila to jutro zelo velika, ker je bilo solnce že precej visoko. Rusi, Sibirski, Nemci, kozaki, Turkomani, Perzijci, Georgijci, Grki, Otomani, Indijci, Kitajci: vsa ta izredna mešanica Evropecev in Azijcev je klepetala, razpravljala, se prepirala in mešetarila med seboj. Zdelo se je, da je tu zbrano vse, karkoli je treba za prenos in prevoz blaga: konji, velblodi, osli, čolni, vozovi. In roba vsake baže: kožuhovina, žlahtno kamenje, svileno blago, indijski kašmir, turške preproge, kavkaško orožje, smirnske in ispahanske tkanine, tifliški oklepi, karavanski čaj, evropska medenina, švicarske ure, lijonski baržun, angleška bombaževina, konjske opreme, sadje, sočivje, uralske rudnine, malahit, lazurec, dišave, zdravilne rastline, les, katran, vrvje, rogovje, buče, melone itd. Vsi indijski, kitajski, perzijski, ameriški in evropski izdelki so bili nakopičeni na tem sejmišču.

Vrvenja in direndaja, vpitja in kričanja na semnju ni mogoče popisati. Domačini iz nižjih slojev so bili že po naravi zelo glasni in kričavi, tujci pa tudi niso hoteli zastajati. Med njimi so bili celo trgovci iz srednje Azije, ki so potrebovali vse leto, da so svoje blago spravili čez neizmerne planjave in ki se v nič krajšem času niso mogli vrniti v svojo domovino. Semenj v Nižnjem Novgorodu je tako sloveč, da se njegov denarni promet ceni najmanj na sto milijonov rubljev (393.000.000 frankov).

Po prostoru med posameznimi oddelki začasnega mesta se je gnetla množica raznih umetnjakarjev. Hreščeče godbe, ki so spremljale predstave glumačev, so človeka kar glušile. Hribovski cigani so vedno se menjajočim radovednejšem napovedovali srečo ali pa so peli in plesali. Igravci tujih gledišč so predstavljali Shakespearove drame, prikrojene po okusu gledavcev, ki so kar dreveli k igram. Po dolgih cestah so se sprehajali medvedarji s četveronogimi umetniki, iz zverinjakov pa so se razlegali hripavi glasovi zveri, ki so jih krotilci dražili z bičem ali razbeljenim železom.

No, in tale posebna in zabavna navada! Nad vsem tem ljudskim svitkom so namreč letali celi oblaki ptičev.

V Nižnjem Novgorodu je bil namreč zelo priljubljen običaj, da so ptičarji na semenj prinašali v kletkah zaprte ptiče in jih izpuščali za nekaj kopejk, ki so jih plačevali milosrčni ljudje. In teh oproščenih ptic-jetnic je frčalo in cvrčalo na stotine nad sejmiščem.

Taka je bila približno podoba te ravnine, taka je morala biti šest tednov, dokler je trajal sloviti nižnjenovgorodski semenj. Po tej šumni dobi pa je silno vpitje utihnilo, kakor bi bilo začarano. Zgornje mesto si je nadelo zopet uradni značaj, spodnje pa se je pogreznilo v navadno enoličnost. Med neštetiimi trgovci, ki so prišli iz vseh krajev Evrope in srednje Azije, ni bilo nikogar, ki bi imel še kaj prodati, in nikogar, ki bi hotel še kaj kupiti.

Tu je treba dostaviti, da sta vsaj to pot Francijo in Anglijo na velikem nižnjenovgorodskem semnju zastopala dva izredna proizvoda novodobne omike — gospoda Harry Blount in Alcide Jolivet.

Oba sta prišla na semenj iskat vtisov, da jih sporočita svojim bravcem. Ker sta hotela odpotovati s »Kavkazom«, sta skušala po najboljših močeh izrabiti nekoliko prostih ur.

Srečala sta se vprav na sejmišču, ne da bi se posebno čudila, ker ju je isti nagon vodil po isti poti. Pozdravila sta se precej hladno, spregovorila pa nista niti besede.

Alcide Jolivet je mislil, da je vse v redu, ker je slučajno našel okusno večerjo in dobro prenočišče. Zato si je zapisal v beležnico nekaj za mesto Nižnji Novgorod zelo laskavih opazk.

Nasprotno pa je Harry Blount zaman iskal večerje in je bil prisiljen, da je prenočeval pod milim nebom. Gledal je torej stvari popolnoma drugače in je bil na tem, da napiše uničujoč članek o mestu, kjer da gostilničarji nočejo sprejemati poštenih gostov, ki bi bili celo pripravljeni, požreti marsikako grenko in bridko.

Mihael Strogov je imel eno roko v žepu, z drugo pa je držal višnjevo cev dolge pipe. Videti je bil kot najbolj ravnodušen in potrpežljiv človek. Toda po stisnjenih obrvih bi bil natančen opazovavec lahko spoznal, da ga je nekaj grizlo.

Skoro dve uri je hodil po mestnih ulicah in se je vedno iznova vračal na sejmišče. Hodeč med množico je opazil, da so trgovci, ki so prišli iz bližnjih azijskih dežel, postali nemirni. Kupčija je bila očitvidno slaba. Samo glumači in drugi umetniki so po navadi kričali pred svojimi kolibami,

ker zanje ni bilo nobene nevarnosti. Trgovci pa niso hoteli sklepati kupčij s prodajavci iz srednje Azije, ki jo je vznemirjal tatarski vpad.

Opaziti je bilo še nekaj drugega. V Rusiji vidiš ob vsaki priliki med ljudstvom tudi vojake. Zlasti v Nižnjem Novgorodu ob semnju pomagajo policijskim stražnikom številni kozaki s sulico na rami in vzdržujejo red med množico 300.000 tujcev.

Tega dne pa na semnju ni bilo ne kozakov ne drugih vojakov. Brez dvoma so bili zbrani v vojašnicah in pripravljeni, da takoj odkorakajo, če bi bilo treba. Iz palače pokrajinskega namestnika pa so neprenehoma prihajali razni pobočniki in drugi častniki ter hiteli na vse strani. Izredno resni dogodki so morali biti vzrok nenavadnemu vrvenju. Na cestah proti Vladimiru in proti uralskemu pogorju je bilo vedno več slov. Med Moskvo in Petrogradom so se neprenehoma menjavale brzojavke. Lega Nižnjega Novgoroda, ki ni daleč od sibirske meje, je očitvidno zahtevala resnih odredb. Saj so se v XIV. stoletju mesta dvakrat polastili predniki Tatarov, ki jih je sedaj častihlepni kan Feofar podil po kirgiških stepah.

Kakor pokrajinski namestnik, tako je bil zaposlen tudi policijski načelnik. Njegovi nadzorniki, ki so skrbeli za red, sprejemali pritožbe in nadzirali izvrševanje predpisov, se niti oddahniti niso mogli. Upravne pisarne, ki so bile odprte noč in dan, so oblegali domačini in tujci iz Evrope in Azije.

Mihael Strogov je stal vprav na srednjem trgu, ko se je izvedelo, da je sel pozval policijskega načelnika v namestnikovo palačo. Vzrok je bila baje važna brzojavka iz Moskve.

Policijski načelnik je odšel k pokrajinskemu namestniku. Kmalu se je raznesla novica, ki so jo več ali manj slutili vsi, da bo izdana važna, nepričakovana in nenavadna naredba.

Mihael Strogov je poslušal vse te govorce, da jih v potrebi izkoristi.

»Semenj bodo zaključili,« je dejal nekdo.

»Nižnjenovgorodski polk je dobil povelje, da odrine!« je odgovoril drugi.

»Pravijo, da Tatari grozé Tomsku.«

»Tamle je policijski načelnik!« so vpili od vseh strani. Naenkrat je nastalo silno kričanje, ki je pa polagoma utihnilo.

Sledil mu je napet molk. Vsakdo je čutil, da bo slišal važno vladno naredbo.

Policijski načelnik je prihajal iz namestnikove palače; pred njim so šli njegovi uradniki. Spremljala jih je četa kozakov in napravljala pot skozi množico s tem, da je potrpežljive ljudi s krepkimi sunki odrivala na desno in levo.

Policijski načelnik je došel na sredo glavnega trga. Vsakdo je lahko videl list, ki ga je držal v roki.

Tedaj je z močnim glasom prebral sledeče vrstice:

»Naredba nižnjenovgorodskega namestnika.

1. Noben ruski podanik ne sme zapustiti dežele, naj bi že imel kakršenkoli vzrok.

2. Vsi tujci iz Azije morajo odpotovati v dvajset in štirih urah.«

Šesto poglavje.

Brat in sestra.

Dasi je bila morda ta naredba v osebnih ozirih usodna, je bila vendar zaradi razmer popolnoma upravičena.

Noben ruski podanik ne sme zapustiti dežele! Ako je bil Ogarev še v pokrajini, potem mu je bilo nemogoče ali vsaj zelo težko, priti do kana Feofarja. Tatarski poveljnik bi bil ob najboljšega pomočnika.

Vsi tujci iz Azije morajo odpotovati v dvajset in štirih urah! Pokrajina se je morala na mah iznebiti vseh trgovcev iz srednje Azije, vseh ciganov in druge sodrge, ki je več ali manj sorodna tatarskemu in mongolskemu prebivalstvu in ki se je zaradi semnja zbrala v mestu. Kolikor glav, toliko vohunov. Dejanske razmere so gotovo zahtevale, da se izženó.

Lahko pa je umeti učinek naredbe, ki je kakor strela iz jasnega zadela mesto Nižnji Novgorod.

Domačini, ki so jih kupčijske zadeve morda klicale preko sibirске meje, niso mogli zapustiti pokrajine, vsaj trenutno ne. Vsaka zasebna korist se je morala umakniti splošnemu blagru.

Tudi drugemu členu naredbe se ni dalo ugovarjati. Tikal se je samo onih tujcev, ki so bili iz Azije. Ti so seveda morali takoj pospraviti svoje blago in odpotovati tja, od koder so bili prišli. Za glumače in podobne ljudi, ki jih je bilo zelo veliko in ki so imeli skoraj tisoč vrst do

najbližnje meje, pa je bila naredba s tako kratkim rokom prava nesreča.

Kaj čuda torej, če so izprva ogorčeno in obupno ugovarjali proti nenavadni naredbi. Toda kozaki in policijski uradniki so kmalu napravili mir.

V trenutku tako rekoč so že pričeli izpraznjevati obširno ravnino. Pred kolibami razpete ponjave so začeli zvijati; tuja gledališča so šla vsaksebi, ples in petje sta ponehala; ognji so ugasnili; stari, mršavi konji so prihajali iz hlevov in zopet so jih vprezali v premična stanovanja glumačev in ciganov. Uradniki in vojaki so počasneže priganjali z biči in palicami ali pa so podirali šotore celo sami, še preden so jih zapustili ubogi cigani. Vsled takih odredb je moralo biti nižnjenovgorodsko sejmišče očitvidno še pred večerom izptaznjeno in hrupnemu semnju je morala slediti pustinska tišina.

Za vse te nomade, ki so bili izgnani, je bila namestnikova naredba še ostrejša zato, ker so jim bile prepovedane celo sibirskie stepe in so se morali obrniti proti jugu. Vojaške straže ob Uralu in gorovju, ki tvori tako rekoč podaljšek te reke, jim namreč ne bi bile dovolile prehoda. Treba jim je bilo torej prehoditi kakih tisoč vrst, preden so mogli stopiti na svobodna tla.

Ko je policijski načelnik prebral naredbo pokrajinskega namestnika, se je Mihael Strogov nehoté domislil pogovora med ciganom in njegovo ženo, ki ga je slišal prejšnji večer.

»Čudno naključje!« si je mislil. »Kako se naredba ujema z besedami obeh ciganov. 'Naš otec sam nam ukazuje...', da gremo, kamor hočemo! 'Otec' je vendar car! Ljudstvo ga nikoli ne imenuje drugače! Kako so mogli cigani že vnaprej vedeti za naredbo, ki je bila naperjena proti njim, in kam so hoteli iti? To so sumljivi ljudje, katerim bo po mojem mnenju namestnikova naredba bolj koristila kakor škodovala!«

To povsem utemeljeno premišljevanje pa je naenkrat prepodila druga misel, ki je šinila Mihaelu Strogovu v glavo. Pozabil je na cigana, na njiju sumljive besede, na čudno soglasje med njimi in prebrano naredbo... Spomin na mlado Livonko mu je hipoma živo stopil pred oči.

»Uboga deklica!« je vzkliknil proti svoji volji. »Nič več ne bo mogla prestopiti meje!«

Mladenka iz Rige je bila v resnici Livonka, torej Rusinja, in ni smela zapustiti ruskega ozemlja. Dovoljenje, ki ji je bilo podeljeno še pred najnovejšo naredbo, nikakor ni moglo biti veljavno. Vsa sibirski pota so ji bila neizprosno zaprta. Četudi je bil vzrok, ki jo je napotil v Irkutsk, še tako tehten in važen, sedaj nikakor ni mogla dospeti tja.

Ta misel je Mihaela Strogova popolnoma prevzela. Izprva si je dejal kar tako površno, da bi se morda le dalo kako pomagati dobri deklici, ne da bi pri tem zane-maril svojo važno nalogo. Skoraj vesel je bil te misli. Ker je poznal nevarnosti, ki jim je šel sam kot krepak in odločen mož nasproti, je dobro vedel, da bodo te nevarnosti za mladenko neprimerno strašnejše, saj so mu bila docela znana vsa sibirski pota. Ker je potovala v Irkutsk, se je morala držati iste poti kakor on. Skušati bi morala, da se prereže skozi orde vpadnikov, kakor se je hotel preriti sam. Verjetno je bilo, da je razpolagala samo s sredstvi, ki bi zadoščala le za potovanje v navadnih okoliščinah. Kako naj prebije ž njimi v razmerah, ki so vsled dogodkov postale ne le nevarnejše, ampak tudi mnogo dražje?

»Dobro!« si je dejal. »Ker potuje v Perm, je skoraj nemogoče, da je ne bi srečal. Mogel bom torej čuvati nad njo, ne da bi kaj opazila, in ker se ji vidno prav tako mudi kakor meni, da pride v Irkutsk, me ne bo kar nič zamudila.«

Ena misel navadno rodi drugo. Mihael Strogov je dotlej mislil samo na to, kako bi mogel mladenki napraviti kako uslugo. Naenkrat pa mu je šinila v glavo druga misel, ki je dala vprašanju popolnoma drugačno lice.

»Mogoče je,« je pomislil, »da bom jaz bolj potreboval nje kakor ona mene. Njeno spremstvo mi lahko koristi in služi v to, da odvrne od mene vsak sum. Ako sam potujem po stepi, bom sumljiv kot carski sel. Ako pa me spremlja mladenka, me bodo vsi mnogo laže imeli za trgovca Nikolaja Korpanova, kakor svedoči moj potni list. Zato me mora spremljati! Najti jo moram na vsak način! Ni verjetno, da bi si bila od sinoči preskrbela voz in zapustila Nižnji Novgorod. Iskati jo torej hočem in Bog naj vodi moje stopinje!«

Mihael Strogov je ostavil veliki trg v Nižnjem Novgorodu, ko je bil vrišč zaradi vladne naredbe največji.

Glasni ugovori pregnanih tujcev, vpitje stražnikov in kozakov, ki so jih porivali sem in tja: vse to se je strnilo v nepopisen hrup. Mladenka, ki jo je iskal, ni mogla biti tukaj.

Bilo je ob devetih zjutraj. Parnik je odhajal šele opoldne. Mihael Strogov je mogel torej porabiti še dve uri za to, da poišče njo, ki jo je hotel imeti za spremljevalko na potovanju.

Iznova je prekoračil Volgo in prehodil okraje na drugem bregu, kjer je bilo precej manj ljudi. Preiskal je tako rekoč ulico za ulico v zgornjem in spodnjem delu mesta. Pregledal je celo cerkve, ki so navadno pribežališče za vse, ki se jokajo in trpe. Mlade Livonke ni bilo nikjer.

»In vendar še ni mogla zapustiti Nižnjega Novgoroda,« si je ponavljal venomer. »Iskati jo moram dalje.«

Tako je blodil dve uri po mestu. Hodil je, ne da bi se bil količkaj ustavil, ne da bi čutil utrujenost. Pokoril se je čuvstvu, ki ga je popolnoma obvladalo in mu ni dovoljevalo, da bi preudarjal. Vse zaman!

Tedaj mu je prišlo na misel, da mladenka morda ni vedela za namestnikovo naredbo — sicer malo verjetna okoliščina, zakaj taka strela ni mogla udariti, ne da bi jo slišali vsi. Ker ji je bilo očitno do tega, da vé tudi najneznatnejše novice, ki so se tikale Sibirijske, kako bi mogla prezreti naredbo, ki se je nje tako živo tikala.

Če pa vendarle ne ve za naredbo, bo gotovo v kratkem prišla v pristanišče, kjer ji bo kak neusmiljen uradnik surovo preprečil nadaljnje potovanje. Mihael Strogov jo je moral na vsak način videti prej in jo obvarovati tega udarca.

Toda iskal jo je brezuspešno in skoro bi bil obupal, da jo najde.

Bilo je enajst. Mihael Strogov je hotel svoj potni list predložiti policijskemu načelniku. Četudi je bil prepričan, da se namestnikova naredba ne tiče njega, ker je bil njegov potni list veljaven za vse slučaje brez izjeme, se je vendarle hotel zagotoviti, da more mesto zapustiti brez ovire.

Vrniti se je moral torej na drugi breg Volge, v oni del mesta, kjer je bila pisarna policijskega načelnika.

Tu je bil velik naval. Dasi je bilo tujcem ukazano, odpotovati iz pokrajine, so morali vendar pred odhodom zadostiti nekaterim predpisom. Sicer bi bil utegnil kak

Rus, ki je bil več ali manj udeležen pri tatarskem vpadu, preoblečen prekoračiti mejo. To pa je naredba hotela preprečiti. Ljudem je bilo ukazano, da odpotujejo, obenem pa so si morali izposlovati za to posebnega dovoljenja.

Glumači in cigani, pomešani s trgovci iz Perzije, Turčije, Indije in Kitajske, so torej napolnjevali dvorišče in pisarne policijskega urada.

Mudilo se je vsem. Pri toliki množici izgnancev se je bilo namreč bati, da kmalu ne bo več prometnih sredstev na razpolago, da torej počasnejši ne bodo mogli zapustiti mesta v določenem roku in da bodo prepuščeni surovi sili namestnikovih uradnikov.

Mihael Strogov si je pomagal s komolci, da je prekoračil dvorišče. Toda priti v pisarno in do pregraje pred uradnike, je bila vse drugače težka zadeva. Le beseda, ki jo je pošepetal nekemu nadzorniku na uho, in nekaj rubljev, ki mu jih je pravočasno stisnil v roko, so imeli dovolj moči, da so mu izsilili prehod skozi množico.

Nadzornik ga je peljal v čakalnico in ga naznanil višjemu uradniku.

Mihaelu Strogovu torej ni bilo treba dolgo čakati, da opravi svoj posel pri policiji in da gre mirno svojo pot.

Medtem se je malomarno razgledaval okoli sebe. In kaj je opazil?

Tam na klopi je bolj slonela nego sedela neka deklica nema in vsa obupana. Njenega obraza niti videti ni mogel, ker se je samo od strani odražal na pobeljeni steni.

In vendar se Mihael Strogov ni zmotil. V njej je takoj spoznal mlado Livonko.

Ker ni vedela za namestnikovo naredbo, je prišla na policijo, da dá potrditi svoje potno dovoljenje. Zavrnilo so jo! Brez dvoma je imela pravico, da potuje v Irkutsk, toda naredba ni dopuščala izjeme in je razveljavljala vsa prejšnja dovoljenja. Pot v Sibirijo ji je bila zaprta.

Mihael Strogov je bil zelo srečen, da jo je končno našel, in je takoj stopil do nje.

Mladenka ga je pogledala in obraz se ji je razjasnil za trenutek, ko je spoznala svojega potnega tovariša.

Vstala je skoraj nevedé in ga hotela prositi pomoči, kakor se oprime vsake deske oni, ki se potaplja.

V tem trenutku se je policijski agent dotaknil rame Mihaela Strogova.

»Policijski načelnik Vas pričakuje,« je dejal.

»Dobro,« je odgovoril Mihael Strogov.

Ne da bi bil rekel besedico njej, ki jo je od sinoči tako skrbno iskal, ne da bi jo bil pomiril s kako kretnjo, ki bi mogla osmešiti njo in njega, je šel za uradnikom skozi gosto množico.

Ko je mlada Livonka videla, da je izginil on, ki ji je morda edini mogel pomagati, se je sesedla na klop.

Niso pretekle tri minute in Mihael Strogov se je zopet prikazal v dvorani. Spremljal ga je uradnik.

V roki je držal potni list, ki mu je dovoljeval prosto pot v Sibirijo.

Tedaj se je približal mladi Livonki, ji ponudil roko in dejal:

»Sestra . . .«

Razumela ga je in vstala, kakor da bi ji nekaj reklo: ne obotavljaj se!

»Sestra,« je ponovil Mihael Strogov, »dovoljenje imava, da potujeva v Irkutsk. Ali greš z menoj?«

»Grem, bratec,« je odgovorila mladenka in mu segla v roko.

Nemudoma sta zapustila policijsko poslopje.

Sedmo poglavje.

Po Volgi navzdol.

Nekoliko pred poldnem se je na znamenje parnika v pristanišču ob Volgi zbrala silna množica ljudi. Prišli so ne samo tisti, ki so odhajali, ampak tudi taki, ki bi bili radi odpotovali. Para v kotlih »Kavkaza« je imela zadostno napetost. Iz njegovega dimnika se je vzdigoval le še lahčen dim, dočim je pri parni cevi in varnostni zaklopki sičala belkasta para.

Samo ob sebi je umevno, da je odhod »Kavkaza« nadzorovala policija. Bila je neizprosna proti potnikom, ki niso izpolnili vseh za odhod predpisanih pogojev.

Številni kozaki so korakali po obrežju gori in doli in bili pripravljeni, da pomagajo policijskim stražnikom. Posredovati jim ni bilo treba nikjer, ker se je vse izvršilo mirno.

Zadnje znamenje z zvoncem se je oglasilo ob določenem času, vrvi so odvezali, mogočni kolesi parnika sta začeli z lopatami udarjati po vodi in »Kavkaz« je plul naglo med obema deloma nižnjenovgorodskega mesta.

Mihael Strogov in mlada Livonka sta se vkrcala brez težave in prišla na krov »Kavkaza«. Potni list, ki ga je dobil Mihael Strogov pod imenom trgovca Nikolaja Korpanova, mu je dovoljeval spremstvo na potovanju po Sibiriji. Potovala sta kot brat in sestra pod varstvom carske policije.

Usedla sta se na zadnji konec krova in gledala, kako se je odmikalo mesto, ki ga je bila naredba pokrajinskega namestnika takó vznemirila.

Mihael Strogov mladenki ni rekel ničesar in je ni ničesar vprašal. Čakal je, da bi sama začela govoriti, kadar bi se ji zdelo primerno. Njej se je mudilo iz mesta, kjer bi bila brez čudežnega posredovanja svojega nepričakovanega pokrovitelja ostala kot ujetnica. Rekla ni ničesar, toda njeni pogledi so ga zahvaljevali.

Volga, v starih časih Rha, velja za eno najvažnejših evropskih rek; dolga je 4000 vrst (4309 km). V zgornjem delu ima precej nezdravo vodo, ki se pa v Nižnjem Novgorodu dokaj izboljša vsled hitre Oke, ki priteka vanjo iz srednjih ruskih pokrajin.

Ruske reke in prekopi se po pravici primerjajo velikanskemu drevesu, ki razteza svoje veje po vsem cesarstvu. Deblo drevesa je Volga, ki ima za korenine 70 po obrežju Kaspiškega morja razpredenih izlivov. Plovna je od Rževa, mesta v tverski pokrajini, to se pravi po večjem delu svojega teka.

Parniki družbe, ki vzdržuje promet med Permom in Nižnjim Novgorodom, prevozijo 350 vrst (373 km) med tem mestom in Kazanom zelo hitro, ker plovejo po Volgi navzdol in se radi tega njihova hitrost poveča približno za dve miljii na uro. Nekoliko pod Kazanom pa zapuste Volgo in plovejo po njenem pritoku Kami navzgor do Perma. Glede na to »Kavkaz« vkljub mogočnim strojem ni mogel na uro prevoziti več kakor 16 vrst. Če upoštevamo še eno uro počitka v Kazanu, je morala vožnja iz Nižnjega Novgoroda do Perma trajati 60 do 62 ur.

Sicer pa je bil parnik zelo udobno urejen. Potniki so se po svojem stanu ali po svojih sredstvih vozili v treh različnih razredih. Mihael Strogov si je preskrbel dve izbici prvega razreda. Njegova mlada spremljevalka je mogla torej oditi v izbico in biti sama, kadarkoli se ji je ljubilo.

»Kavkaz« je bil poln najrazličnejših potnikov. Nekaj azijskih trgovcev je takoj o prvi priliki zapustilo Nižnji Novgorod. V oddelku prvega razreda so bili Armenci v dolgih oblekah in mitram podobnih pokrivalih. Židje z dolgimi, stožastimi kučmami, bogati Kitajci v narodni noši, to je v zelo dolgi modri, vijoličasti ali črni, spredaj in zadaj odpeti obleki, ki jo je pokrival talarju podoben površnik s širokimi rokavi, Turki z narodnim turbanom, Indijci s četverooglato čepico na glavi in preprosto vrvjo okoli pasa, izmed katerih so si zlasti tako zvani Šikarpuri osvojili skoro vso trgovino v srednji Aziji, končno Tataři v pisano vezenih čevljih in bogato okrašenih oblekah. Vsi ti trgovci so svojo ogromno prtljago nakopičili deloma v notranjščini deloma pa na krovu parnika. Za prevoz so plačali gotovo velike vsote, ker je bilo vsakemu potniku dovoljenih samo dvajset funtov proste prtljage.

V sprednjem delu »Kavkaza« je bilo še mnogo več potnikov, ne samo tujcev, ampak tudi Rusov, ki so se vračali domov. Tu so bili kmetje v širokih kožuhih s kučmo ali čepico na glavi in kmetje iz Povolžja v modrih, za škornje vtaknjenih hlačah in rdečkastih, z vrvjo prepasanih srajcah in kučmah ali nizkih čepicah. Bilo je tudi nekaj žensk v pisanih bombažastih oblekah in živo barvanih predpasnikih z rdečimi rutami na glavi. Ti potniki so se vozili večinoma v tretjem razredu, ker jih ni skrbela misel, da bi se morali dolgo voziti do doma. Skratka, ta del krova je bil poln ljudi. Zato se potniki prvega razreda, ki je bil v zadnjem delu parnika, niso mešali mednje.

»Kavkaz« je medtem plul z vso hitrostjo med bregovoma Volge. Srečaval je z najrazličnejšim blagom natovorjene čolne, ki so jih parniki vlekli po Volgi navzgor proti Nižnjemu Novgorodu. Za njimi so prihajali leseni splavi, ki so bili dolgi kakor nepregledni travniki halug v Atlantskem morju, in tako težko natovorjene ladje, da so skoraj vodo zajemale. Ves ta prevoz je bil sedaj brez pomena, ker je bil semenj nenadoma zaključen, ko se je komaj pričel.

Voda, ki jo je rezal parnik, je pljuskala ob bregova Volge. Jate preplašenih rac so glasno gagajoč krožile po zraku. Nekoliko dalje se je paslo po suhi, z jelšami, vrbami in topoli obrasli planjavi nekaj temnordečih krav, črede ovac z rjavkasto volno in številna krdela belih in

črnih svinj ter pujskov. Nekoliko z redko ajdo in ržjo posejanih njiv se je raztezalo čez nizko gričevje. Ako bi bil v tej enolični pokrajini risarjev svinčnik iskal slikovityh mest, bi ne bil imel ničesar opraviti.

Dve uri po odhodu »Kavkaza« se je mlada Livonka obrnila k Mihaelu Strogovu in ga vprašala:

»Ali potuješ v Irkutsk, brat?«

»Da, sestra,« je odgovoril mladi mož. »Oba imava isto pot. Koder bom hodil jaz, boš hodila tudi ti!«

»Jutri izveš, brat, zakaj sem zapustila obalo Baltiškega morja in se napotila onstran uralskega pogorja.«

»Po ničemer ne vprašujem, sestra.«

»Izvedel boš vse,« je odgovorila mladenka in njeni ustnici sta se bolestno nasmehnili. »Sestra ne sme bratu ničesar prikrivati. Toda danes ne morem ... Utrujenost in obup sta me potrla!«

»Ali si hočeš odpočiti v svoji izbici?« je vprašal Mihael Strogov.

»Da ... da ... in jutri ...«

»Idi torej z menoj ...«

Prekinil je stavek, kakor da bi ga hotel končati z imenom svoje spremljevalke, ki ga še ni poznal.

»Nadja,« mu je rekla in mu podala roko.

»Idi z menoj, Nadja,« je odgovoril Mihael Strogov.

»Tvoj brat Nikolaj Korpanov ti je vedno na ljubo voljo.«

In peljal je mladenko v izbico, zanjo odločeno, ki je bila blizu dvorane v zadnjem delu parnika.

Mihael Strogov se je vrnil na krov in se pomešal med potnike, da bi izvedel kako novico, ki bi mu morda dala povod, da spremeni svoj potni načrt. Pogovarjal se ni, ampak samo poslušal. Ako bi ga kdo slučajno kaj vprašal in bi bil prisiljen odgovoriti, je hotel veljati za Nikolaja Korpanova, ki potuje s »Kavkazom« do meje. Nihče ni smel slutiti, da sme s posebnim dovoljenjem potovati v Sibirijo.

Tujci, ki so se vozili s parnikom, so govorili le o dnevnih dogodkih, o naredbi pokrajinskega namestnika in njenih posledicah. Komaj da so se ti ubogi ljudje odpočili od utrudljivega potovanja preko srednje Azije, pa so se morali vračati nazaj. Samo zato, ker so se bali, niso glasno izražali svoje jeze in svojega obupa. Na krovu »Kavkaza« bi utegnili biti policijski nadzorniki, da pazijo na potnike. Treba je bilo molčati. Boljše je biti izgnan ka-

kor pa zaprt v kaki trdnjavi. Ljudje v posameznih skupinah so torej ali molčali ali pa se pogovarjali tako oprezno, da se iz njihovih besed ni dalo posneti nič važnega. Ako se jim je Mihael Strogov približal, so nekateri celo utihnili, ker ga niso poznali. Od sopotnikov torej ni mogel izvedeti ničesar. Toda naenkrat je zaslišal glas, ki mu ni bilo do tega, ga li kdo sliši ali ne.

Mož z veselim glasom je govoril po rusko, pa s tujim naglasom. Njegov bolj molčeč sosed mu je odgovarjal v istem jeziku, ki pa tudi ni bil njegov materin jezik.

»Kaj,« je dejal prvi, »Vi, dragi tovariš, na tem parniku, ki sem Vas videl na carski slavnosti v Moskvi in mimogredé tudi v Nižnjem Novgorodu!«

»Da!« je odgovoril suhoparno drugi.

»Odkrito povem: nisem pričakoval, da mi boste takoj za petami.«

»Nisem za Vami, ampak pred Vami!«

»Pred menoj! Reciva rajši, da korakava vštric kakor vojaka pri paradi, in vsaj za enkrat se dogovoriva, ako Vam je drago, da nihče ne bo prehitel drugega!«

»Nasprotno, prehitel Vas bom.«

»To bova videla, ko bova na bojišču. Do tedaj pa, hudirja, bodiva popotna tovariša! Pozneje bova imela dovolj časa in prilike, da postaneva tekmeča.«

»Sovražnika!«

»Dobro, sovražnika. Vaše točne besede, gospod tovariš, mi izredno ugajajo. Pri Vas človek vsaj vé, pri čem je.«

»Ali je to kaj hudega?«

»Prav nič. Dovolite mi, da tudi jaz natančno označim najino razmerje!«

»Prosim.«

»Ali potujete v Perm ... kakor jaz?«

»Da!«

»Iz Perma se boste skoraj gotovo obrnili proti Jekaterinburgu, ker je to najboljša in najbolj varna pot čez uralsko pogorje.«

»Najbrže.«

»Ko bova prekoračila mejo, bova v Sibiriji, t. j. sredi napadenega ozemlja.«

»Tako je.«

»Takrat pa, in samo takrat, bo trenutek, ko bo treba reči: vsak zase, Bog pa ...«

»Bog pa zame!«

»Bog pa za Vas! Samo za Vas! Pa naj bo! Ker pa imava še osem nepristranskih dni pred seboj in ker medtem na potu najbrže ne bodo deževale novice, bodiva prijatelja do trenutka, ko postaneva tekmeča!«

»Sovražnika.«

»Da, tako je bolj prav, sovražnika. Dotlej pa bodiva složna in ne griziva drug drugega! Sicer pa Vam obljubljam, da bom ohranil zase vse, kar bom mogel videti.«

»Jaz pa zase vse, kar bom mogel slišati.«

»Ali velja?«

»Velja.«

»Vaša roka?«

»Nate jo!«

In roka prvega, to je pet iztegnjenih prstov je krepko stisnilo dva prsta, ki mu jih je drugi malomarno pomolil.

»Kaj sem hotel še reči,« je dejal prvi, »danes zjutraj ob 10. uri 17 minut sem namreč brzojavil svoji sestrični vsebino naredbe.«

»Isto poročilo sem poslal Daily-Telegraphu ob 10. uri 13 minut.«

»Dobro, gospod Blount!«

»Predobri ste, gospod Jolivet.«

»Bom povrnil.«

»Težko.«

»Pa bom vendar poskušal.«

Nato je francoski dopisnik prijazno pozdravil angleškega, ki se je priklonil in odzdravil hladno, kakor zna le pristen Anglež.

Naredba pokrajinskega namestnika se ni tikala obeh dopisnikov, ker nista bila niti Rusa niti tujca azijskega pokolenja. Odpotovala sta torej istočasno iz Nižnjega Novgoroda, ker ju je isti nagon silil naprej. Zato je bilo naravno, da sta si izbrala isti parnik in isto pot do sibirске meje. Bila sta sopotnika, bodisi prijatelja, bodisi sovražnika, in sta imela pred seboj še osem dni, preden »se začne lov«. Tedaj pa bi veljalo napeti vse sile. Alcide Jolivet je stavil tak predlog in Harry Blount ga je sprejel, četudi zelo hladno.

Bodisi kakorkoli, tistega dne sta obedovala pri isti mizi Francoz, ki je bil vedno odkritosrčen, da, celo klepetav, ter Anglež, mrki molčavec. Pila sta steklenico pristnega Cliquota, ki je stal šest rubljev in je bil narejen iz brezovega soka v ondotni okolici.

Ko je Mihael Strogov slišal pogovor med Alcidom Jolivetom in Harryem Blountom, si je dejal:

»Radovedna in nemolčeča moža bom še najbrže srečal na svoji poti. Zdi se mi pametno, da se jih kolikor mogoče izogibljem.«

Mlade Livonke ni bilo k obedu. Spala je v svoji izbici in Mihael Strogov je ni hotel zbuditi. Približal se je torej večer, ne da bi se bila prikazala na krovu »Kavkaza«.

Vsled dolgotrajnega mraka se je ozračje blagodejno osvežilo in potniki so se oddahnili po težki dnevni vročini. Četudi je bilo že pozno, vendar skoraj nihče ni mislil na to, da bi odšel v dvorano ali svojo kabino. Potniki so se večinoma iztegnili po klopeh in slastno vdihavali vetrič, ki je vlekel čez hitri parnik. Nebo se je ob tem letnem času in v tej širini med večerom in jutrom le malo potemnilo. Krmarju torej ni bilo težko, voditi parnik med mnogimi ladjami, ki so plule po Volgi navzgor in navzdol.

Med enajsto uro in eno pa se je vendar skoraj popolnoma stemnilo, ker je bil vprav mlaj. Skoraj vsi potniki na krovu so spali in tišino so motile samo lopate koles, ki so udarjale ob vodo v rednih presledkih.

Neki nemir Mihaelu Strogovu ni dal zaspati. Hodil je gori in doli po zadnjem delu krova. Enkrat pa je šel slučajno dalje in prišel v oddelek, ki je bil odločen potnikom drugega in tretjega razreda.

Tu so spali ljudje ne samo na klopeh, ampak tudi na zabojih prtljage in celo po tleh. Šamo mornarji, ki so bili na straži, so stali na prednjem delu parnika. Žarki zelene in rdeče svetiljke, ki sta goreli na desni oziroma levi strani parnika, so nekoliko razsvetljevali njegove stene.

Človeku je bilo treba paziti, da ni stopil na speče potnike, ki so ležali raztreseno sem in tja. Bili so večinoma mušiki, ki so bili vajeni trdega ležišča, kakršna so bila tla na krovu. Vendar pa bi bil brez dvoma slabo naletel nerodnež, ki bi jih bil zbudil s svojimi čevlji.

Mihael Strogov je torej pazil, da ni ob koga zadel. Tako je stopal proti koncu parnika in ni imel drugega namena, kakor da si prežene spanec z nekoliko daljšim sprehodom.

Prišel je na sprednji del parnika in je stopil že na lestvo, ki je držala na vzvišen konec krova. Tedaj je zaslišal blizu sebe pogovor. Ustavil se je. Zdelo se mu je, da glas prihaja od skupine potnikov, ki so bili zaviti v

ogrinjala in ponjave in ki jih radi teme ni bilo mogoče razložiti. Med črnim dimom, ki se je valil iz dimnika, pa se je od časa do časa zasvetil rdečkast plamen in tedaj so se po skupini usule svetle iskre, kakor bi bili v trenutku zažareli tisoči kovinskih drobcev.

Mihael Strogov je že hotel iti dalje, ko je zaslišal bolj razločno nekatere besede v čudnem narečju, ki ga je bil že enkrat slišal prejšnjo noč na nižnjenovgorodskem sejmišču.

Nehoté mu je prišlo na misel, da bi poslušal. Ker je stal v senci vzvišenega konca, ga ni mogel nihče videti.

Prve besede, ki jih je slišal, vsaj zanj niso bile važne, toda iz njih je natančno spoznal žensko in moža, ki ju je slišal v Nižnjem Novgorodu. Podvojil je svojo pozornost. Saj je bilo mogoče, da sta bila cigana, ki sta bila z drugimi sorojaki vred izgnana, na krovu »Kavkaza«.

In prav je bilo, da je poslušal. Zakaj popolnoma razločno je slišal sledeči pogovor v tatarskem jeziku:

»Pravijo, da je carski sel odpotoval iz Moskve v Irkutsk.«

»Pravijo, Sangara, toda ta sel bo prišel prepozno ali pa sploh ne bo prišel.«

Mihael Strogov se je nehoté stresel pri tem odgovoru, ki se ga je tikal tako naravnost. Skušal je dognati, ali sta mož in ženska, ki sta se razgovarjala, res tista, ki ju je slišal v Nižnjem Novgorodu, toda vsled prevelike teme se mu to ni posrečilo.

Kmalu nato se je vrnil na zadnji del parnika. Ne da bi ga bil kdo opazil, se je usedel in glavo podprl z rokami. Človek bi bil mislil, da spi.

Pa ni spal in ni hotel spati. Nekako tesno mu je bilo pri srcu, ko je mislil na to, kar je slišal.

»Kdo neki vé, da sem odpotoval, in komu je do tega, da vé za to?«

Osmo poglavje.

Po Kami navzgor.

Drugi dan ob 6. uri 40 minut zjutraj je »Kavkaz« priplul v kazansko пристanišče, ki je od mesta oddaljeno sedem vrst (7,5 km).

Kazan stoji ob izlivu Kazanke v Volgo in je glavno mesto pokrajine. Ponaša se z vseučiliščem in stolico

grškega nadškofa. V pokrajini prebivajo Čeremisi, Mor-dovinci, Cuvaši, Volžaki, Viguliči in Tatari. Zadnje pleme je azijski značaj najbolj ohranilo.

Četudi je bilo mesto precej oddaljeno od pristanišča, se je vendar velika množica radovednih ljudi gnetla po obrežju. Pokrajinski namestnik je bil namreč izdal enako naredbo kakor njegov tovariš v Nižnjem Novgorodu. Videti so bili Tatari v kaftanih s kratkimi rokavi in v koničastih kučmah s širokimi kraji, ki so spominjali na običajno pokrivalo glumačev. Drugi so bili v dolgih suknjah in so imeli na glavi okrogle čepice. Podobni so bili poljskim Židom. Ženske s svetlim nakitjem na prsih in s polmesecu podobnim šapljem na glavi so stale v gručah in se pogovarjale.

Nekaj policijskih častnikov in kozakov s sulico v roki se je pomešalo med množico. Vzdrževali so red in napravljali prostor potnikom, ki so izstopili ali pa se hoteli vkrcati na »Kavkaz«. Oboje so preiskovali kar najbolj natančno. Potniki so bili deloma Azijci, ki so bili vsled naredbe izgnani, deloma pa mužiki, ki so se ustavili v Kazanu.

Mihael Strogov je brezbržno opazoval to vrvenje, ki je običajno v vsakem pristanišču. »Kavkaz« se je moral v Kazanu ustaviti eno uro, da se preskrbi s potrebnim kurivom.

Mihael Strogov niti mislil ni na to, da bi stopil na suho. Mlade Livonke, ki je še vedno ni bilo na krov, bi nikakor ne bil hotel same pustiti na parniku.

Oba časnika sta vstala ob zori. Stopila sta na breg in se vsak zase pomešala med množico. Mihael Strogov je opazil, da je Harry Blount v beležnico risal očitke in zapisoval opazke. Alcide Jolivet pa, zanašajoč se na svoj dober spomin, je švigal med ljudmi in se z njimi razgovarjal.

Ob vsej vzhodni ruski meji se je raznesla vest, da sta se vstaja in vpad zelo nevarno razširila. Zveza med Sibirijo in carstvom je bila že izredno težka. Mihael Strogov je to zvedel od novih potnikov, ki so se vkrcali, ne da bi zapustil parnik.

Ta novica ga je v resnici vznemirila, obenem pa v njem vzbudila tudi silno željo, da bi bil že skoraj onstran uralskega pogorja. Važnost dogodkov je namreč hotel

presoditi sam, da se more pripraviti za vse slučaje. Hotel je že vprašati nekega Kazanca za bolj natančna pojasnila, ko je svojo pozornost hipoma obrnil drugam.

Med potniki, ki so se odpravljali s »Kavkaza«, je spoznal tolpo ciganov, ki so bili prejšnji večer še na nižnjenovgorodskem sejmišču. Na krovu parnika sta bila stari cigan in ženska, ki ga je imela za vohuna. Z njima in brez dvoma pod njunim vodstvom je bila dvajsetorica petnajst do dvajset let starih plesavk in pevk, ki so jim ogoljene cape le deloma pokrivala z bleščico nalepljena komedijantska krila.

Ta krila, ki so se lesketala v prvih solnčnih žarkih, so Mihaela Strogova spomnila na čuden pojav, ki ga je opazoval ponoči. Bila je ista ciganska obleka, ki se je zalesketala v temi, kadar je iz parnikovega dimnika puhnil plamen.

»Jasno je,« si je dejal, »da je ta ciganska tolpa po dnevi ostala pod krovom, ponoči pa je prišla na sprednji del parnika. Ali je bilo ciganom do tega, da se kolikor mogoče malo pokažejo? To vendar ni njihova navada!«

Mihael Strogov ni več dvomil, da so besede, ki so merile naravnost nanj, prišle iz temne tolpe, ki se je zdaj pa zdaj zalesketala v temi, in da sta jih govorila stari cigan in ženska, ki jo je po mongolsko imenoval Sangaro.

Nehoté je stopil k izhodu parnika v trenutku, ko je ciganska tolpa odhajala z namenom, da se nič več ne vrne.

Tam je stal stari cigan tako pohlevno, da ni bil prav nič podoben po naravi nesramnim ciganom. Videlo se je, da se je pogledom drugih rajši izogibal, kakor pa da bi jih obračal nase. Ponošen in od solnca opaljen klobuk si je potegnil globoko črez razoran obraz. Ukrivljen hrbet mu je pokrival star plašč, ki ga je vkljub vročini tesno zapenjal. Težko je bilo presoditi, kakšna postava se skriva pod to revno obleko.

Poleg njega je stala ponosno ciganka Sangara, ženska tridesetih let, rjave polti, velike postave, krasnih oči in zlatorumenih las.

Med mladimi plesavkami so bile nekatere izredno lepe, vse pa so kazale znake svojega rodu. Ciganke so splošno zelo mikavne in mnogi ruski velikaši, ki se radi kosajo z Angleži v prenapetosti, so si izbrali svoje žene izmed cigank.

Ena izmed njih je pela pesmico z nenavadnim ritmom. Prva kitica se glasi takole:

Korala blesti mi na vratu rjavem,
igla zlata v temnih laseh!
Za srečo, kjerkoli me vabi,
grem v déžel . . .

Vesela punčara je gotovo nadaljevala svojo pesem, toda Mihael Strogov je ni poslušal.

Kazno je bilo, da ga ciganka Sangara motri izredno pozorno. Človek bi bil dejal, da si hoče njegove poteze neizbrisno vklesati v spomin.

Nekaj trenutkov pozneje je stopila zadnja na suho Sangara, ko je bil starec s svojo tolpo že zapustil »Kavkaz«.

»To je nesramna ciganka,« si je mislil Mihael Strogov. »Ali je spoznala, da sem tisti, ki ga je v Nižnjem Novgorodu imela za vohuna? Ti prokleti cigani imajo mačje oči. Celo ponoči vidijo jasno in ona bi utegnila vedeti . . .«

Mihael Strogov je že hotel stopiti za Sangaro in njeno tolpo, pa se je premagal.

»Ne,« je pomislil, »le ne kakega nepremišljenega koraka! Ako dam prijeti starega vedeževavca in njegovo tolpo, pridem v nevarnost, da se izdam. Sicer pa so se izkrcali in preden bodo prestopili mejo, bom že daleč od Urala. Vem sicer, da si lahko izberó pot iz Kazana v Išim, ki pa ne nudi nobenih prometnih sredstev. Tara-tajka, v katero so vpreženi samo dobri sibirski konji, bo vedno pred ciganskim vozom. Bodi torej miren, prijatelj Korpanov!«

Medtem sta stari cigan in Sangara izginila med množico.

Kazan se po pravici imenuje »azijska vrata« in velja za središče sibske in buharske trgovine zato, ker se tam stekata dve cesti, ki držita čez uralsko pogorje. Mihael Strogov si je iz važnih vzrokov izbral ono, ki pelje iz Perma v Jekaterinburg in Tjumen. Ta cesta je glavna poštna cesta z mnogimi državnimi postajami in gre nadalje čez Išim do Irkutska.

Res je sicer, da se druga cesta, ki jo je pravkar omenil Mihael Strogov, ogne malega ovinka čez Perm in drži iz Kazana tudi v Išim. Speljana je čez Jelabugo, Menzelinsk, Borsk, Zlatoust, kjer zapušča Evropo, Čeljabinsk, Šadrinsk in Kurgan. Morda je celo nekoliko krajša ka-

kor prva, toda meriti se z njo ne more radi tega, ker ob njej ni poštnih postaj, ker je zanemarjena in drži le do malo vasi. Mihael Strogov si je brez dvoma izbral pravo pot. Ako so se cigani odpravili iz Kazana v lšim po drugi cesti, je bilo skoro gotovo, da jih prehitijo.

Uro pozneje se je oglasil zvonec na sprednjem delu »Kavkaza« ter klical stare in nove potnike na krov. Bilo je ob sedmih zjutraj. Kurivo je bilo že naloženo. Parnik je bil pripravljen za odhod.

Potniki, ki so se vozili iz Kazana v Perm, so bili že na krovu, vsak na svojem mestu.

Tedaj je Mihael Strogov opazil, da se je od obeh časnikarjev vrnil na parnik samo Harry Blount.

Ali bo Alcide Jolivet zamudil?

Vprav v trenutku, ko so odvezali vrv, pa je pritekel Alcide Jolivet. Parnik se je bil že nekoliko odmaknil in most je bil že potegnjen na breg. Toda Alcide Jolivet se za to ni zmenil. Lahkotno kot glumec je skočil na parnik in padel na krov skoraj v naročje svojega tovariša.

»Mislim sem že, da »Kavkaz« odrine brez Vas,« je rekel presenečeni Harry Blount.

»Kaj to!« je odgovoril Alcide Jolivet. »Dohitel bi Vas bil, četudi bi moral na stroške svoje sestrčne najeti poseben parnik ali pa se voziti s pošto in plačati za vsako vrsto in vsakega konja po dvajset kopejk. Kaj hočete? Iz pristanišča do brzozjavne postaje je daleč.«

»Šli ste na brzozjavno postajo?« je vprašal Harry Blount in stisnil ustnice.

»Da,« je odgovoril Alcide Jolivet s kar najbolj ljubeznivim nasmehom.

»Ali še redno posluje do Kolivana?«

»Tega ne vem. Lahko pa Vas zagotovim, da je v najlepšem redu zveza med Kazanom in Parizom.«

»Brzozjavili ste . . . svoji sestrčni?«

»V največji naglici.«

»Zvedeli ste torej . . .?«

»Dovolite, dragi očka, da govorim po rusko,« je odgovoril Alcide Jolivet. »Sem v resnici dober človek in nočem imeti skrivnosti pred Vami. Tata pod vodstvom kana Feofarja so že preko Semipalatinska in prodirajo ob reki Irtišu. To novico lahko izrabite, ako Vam je drago.«

Kako? Tako važne novice ni vedel Harry Blount in njegov tekmeč, ki jo je najbrže izvedel od kakega Ka-

zanca, jo je takoj brzojavil v Pariz! Angleški dnevnik je zaostal. Harry Blount je prekrizal roke na hrbtu, šel na zadnji del parnika, se usedel in ni črnil besedice.

Proti deseti uri zjutraj je mlada Livonka zapustila svojo izbico in šla na krov.

Mihael Strogov ji je šel naproti in ji ponudil roko.

»Poglej, sestra!« ji je dejal, ko sta prišla na sprednji del.

Okolica je bila v resnici vredna, da si jo človek pazljivo ogleda.

»Kavkaz« je došel vprav do sotočja Volge in Kame. Ko je preplul več kot 400 vrst po Volgi navzdol, se je tu obrnil v Kamo, da prevozi po tej znameniti reki 460 vrst (490 km) navzgor.

Tu sta se mešali po barvi nekoliko različni vodi obeh rek. Kakor je v Nižnjem Novgorodu Oka izboljševala vodo Volge ob desnem bregu, tako jo je izboljševala tu ob levem bregu Kama s svojo čisto vodo.

Izliv Kame je bil širok in njena gozdnata bregova sta bila divna. Nekaj belih jader se je zibalo po čisti vodi, ki so jo obsevali solnčni žarki. S topoli, jelšami in velikimi hrasti porasli griči so zapirali obzorje v skladni črti, ki se je tu in tam vsled bleščeče opoldanske svetlobe izgubljala v globine neba.

In vendar se je zdelo, da vsa ta naravna lepota ni mogla niti za trenutek obrniti misli mlade Livonke v drugo smer. Videla je eno samo stvar: da doseže svoj cilj! Kama je bila zanjo samo lažja pot, da pride do njega. Čudovito so se ji iskriale oči, ko je gledala proti vzhodu, kakor da bi hotela s svojim pogledom prodreti daljno obzorje.

Nadja je pustila roko v roki svojega spremljevalca, se obrnila k njemu in ga vprašala:

»Kako daleč smo že od Moskve?«

»Devet sto vrst,« je odgovoril Mihael Strogov.

»Devet sto od sedem tisoč!« je vzdihnila mladenka.

Bil je čas za zajtrk; naznanilo ga je nekoliko udarcev zvonca. Nadja je šla z Mihaelom Strogovim v obednico parnika. Na stranski mizi so bile pripravljene predjedi, kakor kavijar,* na majhne kose zrezani slaniki; rženo žganje itd. V navadi so v vseh severnih deželah, v Rusiji, na Švedskem in Norveškem, ker pospešujejo tek. Nadja

* Kavijar je ruska jed, pripravljena iz osoljenih jajčec beluge.

se jih ni niti dotaknila. Jedla je le malo, morda zato, ker je bila revna in je imela le pičla sredstva. Mihael Strogov je mislil, da mora biti tudi on zadovoljen s tem, kar je zadostovalo njegovi spremljevalki, t. j. s »kulbatom«, neko vrsto pastete, napravljene iz rumenjakov, z rižem, s stolčnim mesom, rdečim zeljem, pomešanim s kavijarjem, in čašo čaja.

Zajtrk ni bil ne dolg ne drag in prej kot v dvajsetih minutah sta Mihael Strogov in Nadja vstala od mize in šla skupaj na krov.

Usedla sta se na zadnjem delu in Nadja je brez uvoda dejala s tihim glasom, da jo je mogel slišati samo on:

»Brat, hči prognančeva sem. Imenujem se Nadja Fedorovna.* Moja mati je komaj pred enim mesecem umrla v Rigi in sedaj grem k svojemu očetu v Irkutsk v prognanstvo.«

»Tudi jaz grem v Irkutsk,« je odgovoril Mihael Strogov, »in zame bo posebna milost iz nebes, da bom mogel Nadjo Fedorovno zdravo in čilo izročiti v roke njenega očeta.«

»Lepa hvala, brat!« je odgovorila Nadja.

Mihael Strogov je nato pripomnil, da ima poseben potni list za Sibirijo in da mu ruske oblasti ne bodo delale nikakih sitnosti na potu.

Nadja ni vprašala dalje. V tem, da je slučajno srečala tega preprostega in dobrega mladega moža, je videla samo sredstvo, da pride do svojega cilja.

»Imela sem dovoljenje,« je dejala, »da potujem v Irkutsk. Toda naredba nižnjenovgorodskega namestnika ga je razveljavila in brez tebe, brat, ne bi mogla zapustiti mesta, kjer si me našel, in bi me bilo gotovo konec.«

»In sama, Nadja,« je odgovoril Mihael Strogov, »sama si hotela potovati po sibirskih stepah?«

»Bila je moja dolžnost, brat.«

»Ali pa nisi vedela, da po pobunjeni in od sovražnikov preplavljeni deželi skoro ni mogoče potovati?«

»O tatarskem vpadu se še ni nič vedelo, ko sem zapustila Rigo,« je odgovorila mlada Livonka. »Šele v Moskvi sem izvedela to novico.«

»In vkljub temu si potovala dalje?«

»Bila je moja dolžnost.«

* Izg. Fjodorovna.

V tej besedi je odseval ves značaj pogumne mla-denke. Nadja se ni nikoli obotavljala storiti to, kar je bila njena dolžnost.

Potem je govorila o svojem očetu Vasiliju Fedoru. Bil je čislán zdravnik v Rigi. Uspešno je izvrševal svoj posel in je srečno živel v domačem krogu. Ko pa je vstopil v neko inozemsko tajno društvo, je dobil povelje, da odpotuje v Irkutsk. Orožniki, ki so mu povelje dostavili, so ga brez odloga odgnali onstran meje.

Vasilij Fedor je imel komaj toliko časa, da je objel svojo že tedaj zelo bolno ženo in svojo hčer, ki je ostala brez opore. Bridko se je razjokal, ko se je poslovil od teh dveh ljubljenih bitij.

Dve leti je že prebival v glavnem mestu vzhodne Sibirije in tu izvrševal zdravniški poklic, toda skoraj brez vsakega zaslužka. Vkljub temu bi bil morda srečen, kolikor more biti srečen pregnanec, ako bi bil mogel imeti pri sebi svojo ženo in svojo hčer. Toda gospa Fedorovna, ki je bila zelo slaba, ni mogla zapustiti Rige. Dvajset mesecev po moževem odhodu je umrla v rokah svoje hčere, ki jo je zapustila samo in skoro brez vseh sredstev. Tedaj je Nadja Fedorovna prosila za dovoljenje, da sme iti k svojemu očetu v Irkutsk. Ruska vlada je njeni prošnji rada ustregla. Pisala je očetu, da hoče odpotovati. Komaj je spravila skupaj toliko, kolikor je bilo treba za tako dolgo pot, in vendar se ni pomišljala, da odpotuje. Storila je, kar je mogla ... Drugo bo storil Bog!

Medtem je plul »Kavkaz« po reki navzgor. Prišla je noč in zrak se je blagodejno ohladil. Jezero isker se je utrinjalo iz parnika, ki so ga kurili s smrekovino. S šumenjem valov, ki jih je rezal parnik, se je mešalo tuljenje volkov, ki so se potikali po desnem bregu Kame.

Deveto poglavje.

Noč in dan v taratajki.

Drugi dan, 18. julija, se je »Kavkaz« ustavil v perm-skem pristanišču, zadnji postaji na Kami.

Pokrajina z glavnim mestom Permom je izmed najobširnejših v ruskem carstvu in se razteza čez uralsko pogorje tja do sibirskega ozemlja. Marmor, sol, platina, zlato in premog se v tej pokrajini pridobivajo v velikih

množinah. Vsled svoje lege bo Perm skoro gotovo postal kedaj mesto prve vrste; sedaj pa je le malo prikupljiv, zelo umazan in blaten ter ne nudi nikakršnih udobnosti. Za tiste, ki potujejo iz Rusije v Sibirijo, je ta nedostatek brez pomena, ker prihajajo iz notranjščine in so preskrbljeni z vsem. Oni pa, ki prihajajo iz pokrajin srednje Azije, bi po dolgem potovanju gotovo želeli, da bi bilo prvo evropsko mesto carstva ob azijski meji bolje opremljeno.

V Permu prodajajo potniki iz srednje Azije vozove, ki so se na dolgem potu po sibirskih planjavah več ali manj poškodovali. Prav tam kupujejo tudi oni, ki potujejo iz Evrope v Azijo, poleti vozove, pozimi pa sani, preden se za več mesecev odpravijo v stepe.

Mihael Strogov si je bil že napravil potni načrt in treba ga je bilo samo izvršiti.

Pošta, ki v rednih razmerah zelo hitro prevozi ural-sko pogorje, je bila vsled dejanskih razmer ustavljena. Mihael Strogov, ki je hotel potovati naglo in biti popolnoma neodvisen, bi se tudi sicer ne bil vozil z njo. Kupiti si je hotel voz, izmenjati konje na vsaki postaji in voznike, ki se po domače imenujejo jamščiki,* priganjati z bogato napitnino.

Vsled naredbe, naperjene proti tujcem azijskega pokolenja, je mnogo potnikov zapustilo Perm. Zaradi tega je ostalo, žal, le še prav malo voz v mestu. Mihael Strogov se je moral zadovoljiti s tem, kar so drugi zavrgli. Dokler carski sel ni bil v Sibiriji, je lahko brez nevarnosti pokazal svoj potni list in poštarji so mu radi postregli s potrebnimi konji. Zunaj evropske Rusije si je mogel seveda pomagati samo še z rublji.

Toda kakšen voz naj napreže? Telego ali taratajko?

Telega je navaden, pokrit voz na štirih kolesih. Kolesa, osi, lunki, sedeži in oje, vse je leseno, vse zrastle v bližnji okolici. Posamezni deli telege so med seboj zvezani z močnimi vrvmi. Noben voz ni bolj enostaven, manj udoben, pa se tudi ne da lažje popraviti, ako se na potu pripeti kaka nezgoda. Na ruski meji je dovolj jelk in lunki rastejo kar v gozdih. Telega, ki se ji pravi tudi »perekladnój«, se uporablja za izredno pošto, ker je prikladna za vsako pot. Res je sicer, da se včasih potrgajo vrvi, ki vežejo posamezne dele med seboj, da zadnji del

* Izg. jemščik.

telega obtiči v blatu kake mlakuže in pride le sprednji del na dveh kolesih na določeno postajo. A ljudje so tudi s tem zadovoljni.

Mihael Strogov bi bil moral kupiti telego, da se mu ni posrečilo kupiti taratajko.

Ni pa treba misliti, da je to vozilo na višku kolar-ske umetnosti. Kakor telega tako tudi taratajka ni na vzmeteh in je vsled pomanjkanja železa narejena iz lesa. Ker pa so njena kolesa nasajena na osem do devet čevljev dolgih oseh, se more na neizravnanih in pogostokrat grapavih potih vendarle kolikor toliko obdržati v ravnotežju. Usnjen zaslon varuje potnike pred blatom, ki brizga s pota na voz, močna streha pa, ki se da skoro neprodušno zapreti, pred vročino in silnimi poletnimi viharji. Sicer pa je taratajka prav tako močna in se da prav tako lahko popraviti kakor telega ter je manj v nevarnosti, da izgubi zadnji del v kaki mlakuži.

Mihael Strogov se je moral zelo truditi, da je našel tako taratajko. Morda v vsem mestu ni bilo nobene druge. Vkljub temu se je vsaj navidezno zelo pogajal za ceno, da ostane zvest vlogi preprostega irkutskega trgovca Nikolaja Korpanova.

Nadja je spremljevala svojega tovariša, ko je iskal primerneга voza. Vkljub različnim smotrom se je obema enako mudilo, da odpotujeta kolikor mogoče hitro. Lahko bi rekli, da sta se pokoravala isti volji.

»Sestra,« je dejal Mihael Strogov, »zate bi bil rad našel bolj udoben voz.«

»To praviš meni, brat, ki bi šla tudi peš, ako bi bilo treba, samo da pridem do svojega očeta?«

»O tvojem pogumu ne dvomim, Nadja, toda so telesni napor, ki jim ženska ni kos.«

»Kljubovala jim bom, naj bodo kakršnikoli,« je odgovorila mladenka. »Ako boš slišal tožbo iz mojih ust, pusti me na cesti in potuj sam dalje!«

Mihael Strogov je na pošti pokazal svoj potni list in pol ure pozneje so bili v taratajko vpreženi trije konji. Te živali so bile porasle z dolgo dlako in skoraj medvedom podobne. Bile so sibirskie pasme, torej majhne, a iskre.

Voznik jih je zapregel takole: največjega konja je postavil med dolge ojnice, na katerih je bil spredaj pritrjen s kraguljčki in zvončki opremljen lok, ki se mu

pravi »duga«; druga dva na desni in levi strani pa je privezal z vrvmi na podnožek taratajke. Vsi trije konji so bili brez brzde in uzde. Vojke je nadomeščala preprosta konopna vrvica.

Niti Mihael Strogov niti mlada Livonka nista imela prtljage s seboj. Naglica, s katero je moral potovati prvi, in več kot pičla sredstva druge niso dovoljevala, da bi se obložila z različnimi zavitki. V tem slučaju je bilo prav, kajti v taratajko ne bi mogla ali prtljaga ali pa potnika. Bila je napravljena samo za dve osebi, ako ne štejemo voznika, ki je imel spredaj ozek sedež.

Voznik se menja na vsaki postaji. Oni, ki je vozil taratajko iz Perma do prve postaje, je bil Sibirec, ves kosmat, kakor njegovi konji. Imel je dolge, na čelu kratko pristrižene lase, klobuk s širokimi, pokončnimi kraji, rdeč pas in z vrvicami preprežen plašč, na katerem so se svetili gumbi s carjevim znakom.

Ko se je voznik pripeljal s svojo vprego, je najprej premočrnil oba potnika. Nič prtljage! — In kam, vraga, naj bi jo vtaknil! Slabo kašel! Napravil je kretnjo, ki jo je moral vsakdo razumeti.

»Krokarja,« je dejal sam zase, ne meneč se za to, ga li kdo sliši ali ne, »krokarja po šest kopejk za vsako vrsto!«

»Ne, ampak orla,« je odgovoril Mihael Strogov, ki je dobro razumel govorico voznikov, »orla, slišiš, po devet kopejk za vsako vrsto in razen tega še napitnino!«

Za odgovor je voznik veselo počil z bičem. — Krokar pomeni v jeziku ruskih voznikov skopega ali revnega potnika, ki na kmetskih postajah plačuje konje po dve ali tri kopejke za vsako vrsto. Orel pa je potnik, ki se ne boji visoke cene in ne štedi z bogato napitnino. Zato pa tudi krokar ne more zahtevati, da bi letel tako brzo kakor kraljeva ptica.

Nadja in Mihael Strogov sta takoj sedla na taratajko. Nekaj malo brašna sta spravila pod sedež, da bi bila preskrbljena tudi tedaj, ko bi vsled kake zamude ne mogla pravočasno dospeti do poštnih postaj, ki so vsled državnega nadzorstva z vsem dobro opremljene. Ker je bila vročina neznosna, je Mihael Strogov dal razpeti streho in opoldne se je taratajka s tremi konji odpeljala iz Perma v gostem oblaku prahu.

Kako je znal voznik obdržati konje v teku, bi bilo razen Rusa ali Sibirca vsakega potnika osupnilo. Konj v ojnica, ki je bil nekoliko večji kakor njegova soseda in je uravnal tek, je dirjal z dolgimi koraki popolnoma enakomerno, četudi je bila cesta še tako strma. Stranska konja očitvidno nista znala dirjati drugače kakor skokoma in sta se nosila zelo svojevolično, včasih naravnost smešno. Voznik ni nikoli udaril po njih, ampak jih je samo spodbujal s pokanjem biča. Kadar so se vedli kot ubogljive in vestne živali, jih je obsipaval z laskavimi priimki, da ne omenimo imen svetnikov, s katerimi jih je nagovarjal. Vrv, ki jo je imel namesto vojk, bi mu malo koristila pri razposajenih živalih, toda besede »na pravo« in »na levo«, ki jih je izgovarjal s hripavim glasom, so več zalegle kot vojke ali uzda.

In kako ljubezniva imena je rabil, kakor je pač prilika nanesla!

»Dalje, golobčki moji!« je ponavljal voznik. »Naprej, ljubke lastovice! Letite, moje drobne grlice! Pogum, dragi bratranec na levil! Teci, teci, očka na desni!«

Ako pa je tek postal počasnejši, jih je začel zmerjati z izrazi, ki so jih občutljive živali najbrže razumele.

»Teci vendar, hudirjev polži! Gorjé ti, slepec! Živo te odrem, želva, in pogubljena boš na onem svetlu!«

Voznik je torej mnogo bolj napenjal močno grlo kakor pa mišičaste roke in taratajka je letela po cesti tako, da je prevozila dvanajst do štirinajst vrst na uro.

Mihael Strogov je bil navajen takega voza in take vožnje. Motili ga niso niti skoki niti sunki taratajke. Vedel je, da se ruska vprega ne izogiblje ne kamnov ne kolincev ne globokih jam ne podrtih dreves ne jarkov, ki zapirajo pot. Vse to se mu je zdelo popolnoma naravno. Njegova spremljevalka pa je bila v vedni nevarnosti, da se potolče od sunkov taratajke, toda pritoževala se ni.

Nadja, ki se je vozila tako naglo, je izprva molčala. Vdala se je popolnoma eni sami misli: dospeti, dospeti! Čez nekaj časa pa je dejala:

»Med Permom in Jekaterinburgom sem računala 300 vrst, brat. Ali sem se zmotila?«

»Nikakor ne, Nadja,« je odgovoril Mihael Strogov. »Ko bova dospela v Jekaterinburg, bova ob nasprotnem vznožju uralskega pogorja.«

»Koliko časa se bova vozila čez pogorje?«

»Štirideset in osem ur, ker se bova vozila noč in dan. Pravim: noč in dan, Nadja,« je dostavil, »ker se ne smem ustaviti niti za trenutek, ampak moram brez odloga hiteti v Irkutsk!«

»Ne bom te zadrževala, brat! Niti ure ne! Potovala bova noč in dan.«

»Ako naju ne zadrži tatarski vpad, Nadja, tedaj bova dospela v Irkutsk prej kot v dvajsetih dneh.«

»Ali si že kdaj napravil to pot?« je vprašala Nadja.

»Že večkrat.«

»Pozimi bi prišla hitreje in varneje, kajne?«

»Da, predvsem hitreje, toda ti bi trpela mnogo od mraza in snega.«

»Nič ne dé! Zima je prijateljica Rusov.«

»Da, Nadja, toda treba je zelo močne narave, da človek v vsakem slučaju prenese tako prijateljstvo. Mnogokrat sem videl, da je v sibirskih stepah mraz dosegel več kot 40 stopinj pod ničlo. Vkljub obleki iz kože severnega jelena* sem čutil, kako mi je zmrzovalo srce, kako so se mi krčili udje in kako so mi ledenele noge v trojnih volnenih nogavicah. Videl sem, kako so bili v sani vpreženi konji pokriti z ledeno skorjo in kako se jim je sapa strjevala v nozdrvih. Videl sem, kako je žganje v moji čutari zmrznilo v trd kamen, ki ga noben nož ne bi mogel načeti. Toda moje sani so hitele kakor vihar! Na ravni, beli in nepregledni stepi nikjer nobene ovire! Nikjer reke, da bi bilo treba iskati prehoda. Nikjer jezera, da bi ga bilo treba prevoziti z ladjo. Povsod samo trd led, prosta pot in varna cesta! Toda kakšno trpljenje je to stalo, Nadja! Povedati bi mogli samo oni, ki se niso vrnili, kojih trupla so zagrnili snežni zameti.«

»Ti pa si se vrnil, brat!« je rekla Nadja.

»Da, ker sem Sibirec. Že kot otrok sem spremljal svojega očeta na lovu in se privadil takim težkim poskušnjam. Ko pa si mi rekla ti, Nadja, da te zima ne bi zadržala, da bi bila odpotovala tudi sama in kljubovala strašnemu sibirskemu podnebjju, tedaj se mi je zdelo, da te že vidim, kako si padla in izginila pod snegom in nisi več vstala!«

»Kolikokrat si prepotoval stepo pozimi?« je vprašala mlada Livonka.

»Trikrat, ko sem šel v Omsk.«

* Ta obleka se imenuje »dakha«, je zelo lahka in vendar za mraz popolnoma neprodorna.

»Po kaj si šel v Omsk?«

»K svoji materi, ki me je pričakovala.«

»In jaz grem v Irkutsk, kjer me pričakuje moj oče. Nesem mu zadnje naročilo svoje matere. Ali verjameš, brat, da me nobena stvar ne bi mogla zadržati?«

»Vrta deklica si, Nadja,« je odgovoril Mihael Strogov, »in sam Bog bi te bil vodil.«

Ta dan so vozniki, ki so se menjavali na vsaki postaji, vozili zelo hitro. Orla na glavni cesti nista bila v sramoto orlom v gorah. Visoka cena, ki jo je Mihael Strogov plačeval za vsakega konja, in bogata napitnina sta zelo dvignili ugled obeh potnikov. Poštarjem se je morda zdelo nekoliko čudno, da smeta mlad mož in njegova sestra, očitvidno oba Rusa, svobodno potovati v Sibirijo, ki je bila zaprta za vse druge. Toda njihju listine so bile v redu in imela sta pravico, da potujeta. Tako so kantonski koli hitro izginjali za taratajko.

Mihael Strogov in Nadja pa se nista vozila sama po cesti iz Perma v Jekaterinburg. Takoj na prvi postaji je carski sel izvedel, da se nekdo vozi pred njim. Ker so bili konji na razpolago, se za to ni dalje menil.

Tekom dne sta se Mihael Strogov in Nadja nekolikokrat ustavila samo zato, da se odpočijejo konji in sama zaužijeta potrebno hrano. Na poštnih postajah se dobi hrana in prenočišče. Kjer pa ni pošte, je hiša ruskega kmeta prav tako gostoljubna. Ruske vasi so druga drugi podobne; vsaka ima kapelico z belimi zidovi in zeleno streho. Tujec v njih lahko potrka na vsaka vrata, in vsaka se mu odpró. S smehljajočim se obrazom hiti seljak došlemu gostu naproti in mu nudi roko. Postreže mu s kruhom in soljo ter postavi predenj samovar. Gost je v njegovi hiši kakor doma. Če bi bilo treba, bi se družina umaknila iz hiše, samo da njemu napravi prostor. Ako pride v hišo tujec, je sorodnik vseh, »ker ga pošilja Bog«.

Kakor bi ga nekaj sililo, je Mihael Strogov proti večeru vprašal poštarja na neki postaji, kdaj se je odpeljal voz, ki je bil pred njim.

»Pred dvema urama, očka,« mu je odgovoril poštar.

»Ali je kočija?«

»Ne, telega.«

»Koliko potnikov?«

»Dva.«

»Ali se vozita brzo?«

»Orla.«

»Hitro zaprežite!«

Mihael Strogov in Nadja sta sklenila, da se ne ustavita niti eno uro in da se bosta vozila vso noč.

Vreme je bilo še vedno lepo, toda čutilo se je, kako je ozračje postajalo težko in se nasičavalo z elektriko. Zvezdnih žarkov ni zastiral sicer noben oblak, toda zdelo se je, kakor bi se iz tal vzdigovala gorka para. Bati se je bilo, da v gorovju nastane strašna nevihta. Mihael Strogov je dobro poznal vremenske znake. Zato je že naprej čutil bližajoči se boj elementov, ki ga je zelo skrbel.

Noč je bila mirna. Vkljub sunkom taratajke je mogla Nadja spati nekoliko ur. Ker je bila streha napol privzdignjena, je bilo vsaj nekoliko mogoče vdihavati zrak, ki so ga pljuča željno iskala v dušljivem ozračju.

Mihael Strogov je bdel vso noč, ker ni zaupal voznikom, ki le preradi zadremljejo na svojem sedežu. Na postajah in na potu ni bila izgubljena niti ena ura.

Drugi dan, 20. julija, proti osmi uri zjutraj so se na vzhodni strani pokazali prvi obrisi uralskega pogorja. Vendar je bilo mogočno gorovje, ki loči evropsko Rusijo od Sibirije, še tako daleč, da ga ni bilo mogoče doseči pred večerom. Čez pogorje je bilo treba potovati naslednjo noč.

Podnevi je bilo nebo oblačno in vsled tega temperatura nekoliko nižja. Vreme pa je bilo zelo viharo.

V takih razmerah voziti se ponoči čez pogorje ne bi bilo pametno. Mihael Strogov bi bil tudi čakal, ako bi bil smel. Ko ga je na zadnji postaji voznik opozoril na grmenje tam daleč v pogorju, je vprašal samo:

»Ali je telega še vedno pred nami?«

»Da.«

»Koliko?«

»Približno eno uro.«

»Naprej! Trikratno napitnino dobiš, ako bomo jutri zjutraj v Jekaterinburgu!«

Deseto poglavje.

Nevihta v uralskem pogorju.

Uralsko pogorje med Evropo in Azijo je dolgo skoro 3000 vrst (3200 km). Po tatarsko se imenuje Ural, po rusko pa Pojas. Obe imeni sta primerni, ker obe značita »pas«.

Začenja se ob obrežju Severnega morja in sega do obale Kaspiškega jezera.

Mihael Strogov je moral čez to gorovje, ako je hotel priti iz Rusije v Sibirijo. Kakor smo že omenili, je bilo pametno, da si je izbral cesto, ki drži iz Perma v Jekaterinburg ob vzhodnem pobočju uralskega pogorja. Ta cesta je bila najzložnejša in najvarnejša, ker je bila trgovska pot za vso srednjo Azijo.

Gorovje se je dalo prevoziti v eni noči, ako ni bilo ovir. Žal, da je grmenje in izredno soparno ozračje napovedovalo silno nevihto.

Mihael Strogov je gledal na to, da kolikor mogoče zavaruje svojo mlado spremljevalko. Streho taratajke, ki bi jo bila lahko odnesla nekoliko močnejša sapa, je privezal na ogrodje z vrvmi, ki so se križale nad njo. Konje je dal pripeti z dvojnimi konopci in osnike oviti s slamo, da bi kolesa bolj držala in da bi neizogibni sunki ne bili tako močni. Končno je ukazal prvi in zadnji del voza, ki sta bila vsak zase pribita na pod taratajke, zvezati še med seboj z močno soro.

Nadja je zopet zavzela svoj prostor v taratajki in Mihael Strogov se je usedel poleg nje. Pred streho, ki je bila popolnoma razpeta, sta visela dva usnjena zastora, ki naj bi potnika kolikor toliko ščitila pred dežjem in viharjem.

Na levi strani voznikovega sedeža sta bili pritrjeni dve veliki svetiljki. Medli žarki svetlobe, ki so padali poševno na pot in jo le slabo razsvetljevali, so vsaj označevali kraj, kjer je bila taratajka. Zato se ni bilo treba bati, da trči ob kak voz, ki bi se ji slučajno pripeljal nasproti.

Mihael Strogov je torej ukrenil vse, kar se mu je zdelo potrebno za tako nevarno noč.

»Vse je pripravljeno, Nadja,« je dejal Mihael Strogov.

»Odrinival« je odgovorila mladenka.

Mihael Strogov je ukazal vozniku, naj požene, in taratajka se je začela pomikati po prvih obronkih uralskega pogorja.

Bilo je ob osmih zvečer, solnce je vprav zahajalo. Dasi v onih krajih mrak traja precej dolgo, je bilo vendar že zelo temno. Zdelo se je, da ogromna množina pare, ki je ni ganil niti najmanjši vetrček, nebesni svod pritiska k tlom. Zračne plasti pa, ki se niso gibale v vodoravni smeri, niso mirovale v navpični smeri, zakaj njih razdalja

od tal se je očividno manjšala. Posamezni pasovi so se svetlikali v čudni svetlobi in tvorili loke 60—80°. Zdelo se je, kakor bi se vsled orkana v višini polagoma bližali zemlji, se zoževali in hoteli objeti gorovje. Cesta je peljala naravnost v te velikanske in goste oblake; v kratkem je morala biti sredi njih. Ako bi se ne ulil dež, bi prišla taratajka v tako meglo, da ne bi mogla naprej, ker bi bila v nevarnosti, da se prekucne v prepad.

Ural dosega komaj srednjo višino; najvišji vrh ne meri čez 5000 čevljev (1560 m). Večnega snega tam ni. Sibirski zima gorovje sicer pokrije s snegom, ki v gorkem poletju popolnoma skopni. Zato rastline in drevesa uspevajo v vsaki višini. Ker ima Ural bogate rudnike železa in bakra ter dragocene zaklade žlahtnih kamenov, se je na njem zbralo zelo mnogo delavnih rok. Vasi, tako zvani »zavodi«, so raztresene vsepovsod in po dolgih soteskah speljana cesta je prikladna za vse poštné vozove.

Kakor pa je potovanje čez uralsko pogorje lahko ob lepem vremenu in pri belem dnevu, je težko in nevarno, kadar se naravne sile bojujejo med seboj in človek zaide v to strašno borbo.

Mihael Strogov je že skusil nevihto v Uralu. Vedel je, da je prav tako nevarna kakor so nevarni sneženi meteži, ki pozimi divjajo po gorah.

Ob odhodu še ni deževalo. Mihael Strogov je odgrnil usnjeni zavesi taratajke, gledal predse in opazoval obe strani ceste, po katerih je trepetajoča luč svetiljke risala pošastne podobe. Dočim je Nadja prekrizanih rok in nepremično zrla predse, se je njen spremljevalec neprestano nagibal naprej in opazoval obenem nebo in zemljo.

Ozračje je bilo popolnoma mirno, toda grozeče. Niti najmanjši delček zraka se ni premaknil. Človek bi bil dejal, da napol zadušena narava ni več dihala. Vse je bilo popolnoma tiho; slišalo se je le drdranje koles, ki so drobila cestni pesek, škripanje glavin in ogrodja taratajke, hropenje konj, ki so lovili sapo, ter topotanje njihovih kopit, pod katerimi so se kresale iskre.

Cesta je bila popolnoma prazna. Taratajka ni srečala ne pešca ne jezdeca ne voza v ozkih uralskih soteskah. V gozdih ni bilo opaziti niti enega oglarskega ognja, v kamnolomih niti enega delavskega taborišča, v lesovju niti ene pozabljené kočé. Za potovanje čez gorovje v takih razmerah je bilo treba razloga, ki ni dovoljeval ne oma-

hovanja ne odlašanja. Mihael Strogov ni omahoval. Saj tudi ni mogel; toda — in to ga je začelo zelo skrbeti — kdo se vozi v telegi pred njim in kakšen vzrok mora imeti, da je tako pederzen?

Mihael Strogov se je za nekaj časa globoko zamislil. Proti enajsti uri se je začelo bliskati in ni prenehalo nič več. V hipni svetlobi bliskov so se prikazovali in izginjali mogočni bori, ki so stali v skupinah ob cesti. Ako se je taratajka približala robu ceste, tedaj so žareči oblaki razsvetljevali globoke prepade. Od časa do časa je postalo bobnenje voza močnejše; drdral je čez most, ki je bil nedavno iz površno obtesanih hlodov napravljen čez kak jarek. Čim više so se vzpenjali, tem silnejše je postajalo enozvočno šumenje v zraku. Vmes so se oglašali zdaj laskajoči se zdaj preteči vzkliki voznika, ki je priganjal izmučene konje. Vsled težkega ozračja in napornega pota so bili tako utrujeni, da jih tudi kraguljčki na »dugi« niso več dramili in so začeli klecati.

»Kdaj pridemo vrh grebena?« je vprašal Mihael Strogov voznika.

»Ob eni zjutraj, ako sploh pridemo tja,« je odgovoril voznik in dvomljivo zmajal z glavo.

»Priatelj, saj vendar nisi prvič v taki nevihti v gorah, kajne?«

»Ne, in Bog daj, da bi ne bilo zadnjič!«

»Ali se bojiš?«

»Ne bojim se! Pravim ti pa, da ni bilo pametno odpotovati.«

»Mnogo bolj nespametno bi bilo čakati.«

»Naprej torej, golobčki moji!« je odgovoril voznik kot mož, ki se ne prepira, ampak rajši posluša.

V tem trenutku se je zaslišalo oddaljeno šumenje in žvižganje v dotlej še dovolj mirnem ozračju. Ko se je za-bliskalo in takoj nato strahovito treščilo, je Mihael Strogov opazil nekaj visokih borov, ki so se majali na bližnjem vrhu. Nastal je vihar, ki je podil samo višje zračne plasti. Stara ali slabo ukoreninjena drevesa se niso mogla ustavljati niti prvemu navalu; začela so se lomiti in podirati. Plaz zlomljenih debel je strahovito odskakoval od pečin, se usul čez cesto in se pogreznil v prepad na levi strani dve sto korakov pred taratajko.

Konji so se hipoma ustavili.

»Le naprej, golobice moj!« je vpil voznik in pokanje biča se je mešalo z zamolklim grmenjem.

Mihael Strogov je prijel Nadjo za roko.

»Sestra, ali spiš?« jo je vprašal.

»Ne, brat!«

»Bodi pripravljena na vsel Nevihta je tul!«

»Pripravljena sem.«

Mihael Strogov je komaj zakril taratajko z usnjenima zastoroma. Vihar je zadivjal.

Voznik je skočil s svojega sedeža, planil pred konje in jih prijel za glavo, zakaj vprega je bila v veliki nevarnosti.

Taratajka je obstala vprav na nekem ovinku ceste, kamor se je vihar zaganjal z vso silo. Voz je moral ostati obrnjen tako, da je veter vlekel naravnost proti njemu. Ako bi ga zagrabil od strani, bi se gotovo prevrnil in telebnil v globok prepad na levi strani ceste. Konji, ki so jih sunki vetra potiskali nazaj, so se vzpenjali in voznik jih ni mogel pomiriti. Njegovim laskavim besedam so sledile kar najkrepkejše kletvine. Tudi to ni pomagalo. Uboge živali, ki jih je plašilo neprestano treskanje in streljanju topov podobno grmenje, so hotele potrgati konopce in zdivjati. Voznik jim ni bil nič več kos.

Mihael Strogov je skočil s taratajke in mu hitel na pomoč. Ker je bil nenavadno močan, se mu je z velikim trudom posrečilo, da jih je ukrotil.

Vihar je divjal s podvojeno silo. Cesta je bila na mestu, kjer je stala taratajka, podobna lijaku, v katerega se je zaganjal vihar z vso silo. Obenem je začel plaz kamenja in hlodov ropotati po pobočju navzdol.

»Tukaj ne moremo ostati,« je dejal Mihael Strogov.

»Saj tudi ne bomo,« je vzkliknil preplašeni voznik, ki se je komaj ustavljal silovitemu pritisku zraka. »Vihar nas bo kmalu pognal po najkrajši poti v dolino.«

»Primi desnega konja, šleval!« je odgovoril Mihael Strogov. »Za levega sem odgovoren jaz!«

Nov sunek je prekinil Mihaela Strogova. On in voznik sta se morala skloniti do tal, da ju ni vihar prevrnil. Voz pa se je vkljub naporu obeh mož in konj umaknil nekoliko korakov nazaj in bi bil zdrčal s ceste, da ga ni zadržalo deblo nekega drevesa.

»Ne boj se, Nadja!« je zavpil Mihael Strogov.

»Saj se ne bojim,« je odgovorila mlada Livonka s popolnoma mirnim glasom.

Grmenje je ponehalo za trenutek in vihar je oddivjal niže doli v sotesko.

»Ali hočeš nazaj?« je vprašal voznik.

»Ne, ampak naprej. Moramo ven iz ovinkal Više gori bomo v zavetju pobočja.«

»Toda konji se branijo.«

»Vleci jih naprej kakor jaz!«

»Vihar se bo ponovil.«

»Ali boš poslušal?«

»Kakor hočem.«

»Otec zapoveduj!« je dejal Mihael Strogov in prvič rabil tedaj v treh delih sveta vsemogočno carjevo ime.

»Potem pa naprej, moje lastovice!« je zavpil voznik in zagrabil desnega konja, medtem ko je Mihael Strogov prijel levega.

Konji so siloma začeli stopati. Ker stranska konja nista mogla kreniti na stran, je tudi srednji v ojnica ostal na sredi ceste. Toda komaj so napravili tri korake naprej, so se morali viharju umakniti za dva koraka nazaj. Ker jim je drselo, so padali in se vzdigovali. Voz je bil v nevarnosti, da se poškoduje. Ako bi streha ne bila trdno privezana, bi jo bil odnesel prvi sunek.

Mihael Strogov in voznik sta porabila več kot dve uri za komaj pol vrste dolgo pot. Nevaren pa ni bil samo vihar, ki se je boril z vozom in obema voznikoma, ampak tudi toča kamenja in zlomljenih debel, ki se je s pobočja sipala na cesto.

Nenadoma se je zabliskalo in Mihael Strogov je zagledal skalo, ki se je z rastočo hitrostjo valila po žlebu hudournika naravnost proti taratajki.

Voznik je prestrašen zavpil.

Mihael Strogov je hotel udariti po konjih, da bi potegnili voz naprej. Treba je bilo samo nekoliko korakov in skala bi zdrčala mimo voza.

Mihael Strogov je videl v dvajsetinki sekunde, da mora skala zadeti ob taratajko in zdrobiti njegovo spremlevavko. Jasno mu je bilo, da je ne more več žive potegniti z voza ...!

Tedaj je planil za voz, se uprl z močjo, ki jo ima človek le v skrajni nevarnosti, s hrbtom v zadnji del težke taratajke in jo porinil nekoliko korakov naprej.

Ogromna skala je šinila mimo in ga skoraj oplazila po prsih, da mu je zaprlo sapo, kakor bi mimo njega sifrčala

topovska krogla. Skala je zdrobila kamenje na cesti, da so pršale iskre vseokrog.

»Brat!« je zavpila smrtno prestrašena Nadja, ki je videla prizor v svetlobi bliska.

»Nadja,« je dejal Mihael Strogov, »ne boj se, Nadja!«

»Radi sebe se ne bi bala nikdar!«

»Bog je z nami, sestra!«

»Z menoj gotovo, brat, ker me je pripeljal na tvojo pot,« je dejala polglasno mladenka.

Taratajka, ki jo je Mihael Strogov potisnil naprej, je spravila tudi obotavljajoče se konje v pravo smer. Ker sta jih Mihael Strogov in voznik tako rekoč vlekla naprej, so se prikopali navzgor do ozkega grebena, ki je bil obrnjen od severa proti jugu in kjer so bili kolikor toliko v zavetju pred viharjem. Ob desnem pobočju je stala velikanska skala, nekak jez sredi bobnečega hudournika. Tu je bilo mogoče vzdržati, ker ni bilo nevarnih vrtincev kakor na prostem, kjer se niti ljudje niti konji ne bi mogli držati pokonci.

V resnici je vihar v trenutku odkrehnil vrhove jelk, ki so segale čez greben, kot bi jih bila odsekala orjaška kosa.

Vihar je divjal z vso silo. Bliski so napolnjevali sotesko in grmenje ni ponehalo niti za trenutek. Vsled silovitega treskanja so se tresla tla, kakor bi trepetal ves Ural.

K sreči sta mogla Mihael Strogov in voznik taratajko spraviti v globoko skalnato vdolbino, kjer jo je vihar dosegal samo od strani. Vendar tudi tu ni bila zavarovana tako, da je ne bi od časa do časa pretresali sunki, ki so se odbijali ob robatem pobočju. Pri tem je butala ob skalnate stene in bati se je bilo, da se razbije na drobne kose.

Nadja je morala zapustiti svoj prostor v taratajki. Mihael Strogov je iskal s svetiljko in našel vdolbino, ki jo je najbrže napravil s kopačo kak rudar. Mladenka se je skrila vanjo in bila na varnem, dokler niso mogli naprej.

Tedaj — bilo je okoli ene zjutraj — je začelo liti v potokih. Vihar, ki je vrtinčil vodo po zraku, je bil naravnost strašen. Poleg tega se je bliskalo in treskalo brez prestanka. V takih razmerah ni bilo misliti na to, da bi potovali dalje.

Vkljub vsej nepotrpežljivosti — in umevno je, da je bila velika — je moral Mihael Strogov počakati, da poneha najhujša nevihta. Ker so bili na grebenu, čez katerega drži cesta iz Perma v Jekaterinburg, je bilo treba prevoziti samo še vzhodno pobočje uralskega pogorja. Toda voziti se po

cesti, ki so jo razjedli nešteti hudourniki, v viharju in plohi, bi se gotovo reklo tvegati življenje, nepremišljeno dreviti v pogibel.

»Čakati je gotovo težko,« je dejal Mihael Strogov, »toda brez dvoma se s tem izognemo še večji zamudi. Ker je nevihta tako silna, upam, da ne bo trajala dolgo. Proti tretji uri se bo začelo daniti. Vožnja navzdol, ki je v temi nemogoča, bo po solnčnem vzhodu, četudi ne lahka, pa vsaj izpeljiva.«

»Počakajva torej, brat,« je odgovorila Nadja, »toda samo pod pogojem, da s tem ne nameravaš obvarovati mene napora in nevarnosti.«

»Vem, Nadja, da si pripravljena tvegati vse. Toda s tem bi spravil v nevarnost več, kot je vredno moje življenje in več, kot je vredno tvoje; zanemaril bi svojo dolžnost in se izneveril povelju, ki ga moram izvršiti!«

»Dolžnost...!« je zamrmrala Nadja.

V tem trenutku je siknil čez nebo tako svetel blisk, kakor da se je dež hipoma razpršil. Takoj nato je treščilo. Zrak se je napolnil z žveplenim, skoraj dušljivim vonjem in kakih dvajset korakov oddaljena skupina starih borov, ki jih je zadela strela, je zagorela kakor velikanska plamenica.

Voznik se je zgrudil na tla, pa se zopet k sreči nepoškodovan vzdignil.

Nato se je izgubil zadnji grom globoko v gorovju. Mihael Strogov je začutil, da ga je Nadja krepko prijela za roko, in je slišal besede, ki mu jih je pošepetala na uho:

»Nekdo kliče na pomoč, brat! Poslušaj!«

Enajsto poglavje.

Potnika v stiski.

Med kratkim odmorom so se na cesti nekoliko više od vdolbine, kjer je stala taratajka, v resnici oglašali posamezni klici.

Zdelo se je, da kak potnik v skrajni sili kliče na pomoč. Mihael Strogov je pazljivo poslušal.

Poslušal je tudi voznik in zmajeval z glavo, kakor bi bila pomoč nemogoča.

»Potniki so, ki prosijo pomoči!« je vzkliknila Nadja.

»Na nas naj se ne zanašajo...!« je odgovoril voznik.

»Zakaj ne?« je vprašal Mihael Strogov. »Kar bi oni v enakem slučaju gotovo storili za nas, naj mi ne storimo zanje?«

»Menda vendar ne boš žrtvoval voza in konj?«

»Pojdem peš,« je odgovoril Mihael Strogov in prekinil voznika.

»Spremljala te bom, brat,« je rekla mlada Livonka.

»Ne, ostani tukaj, Nadja! Voznik bo pri tebi. Nočem ga pustiti samega...«

»Ostala bom,« je odgovorila Nadja.

»Naj se zgodi, karkoli se hoče, zavetišča ne smeš ostaviti.«

»Našel me boš tu, kjer sem.«

Mihael Strogov je stisnil svoji tovarišici roko, zavil okrog skale in izginil v temi.

»Tvoj brat nima prav!« je dejal voznik mladenki.

»Popolnoma prav ima!« je enostavno odgovorila Nadja.

Mihael Strogov je stopal hitro po cesti navzgor. Mudilo se mu je, da pomaga potnikom, ki so klicali na pomoč. Obenem je hotel izvedeti, kdo se je vkljub nevihti upal v gorovje. Bil je prepričan, da sta to potnika, ki sta se vozila s telego pred njim.

Dež je ponehal, toda vihar je divjal še silneje. Klici, ki jih je prinašal zračni tok, so postajali vedno bolj razločni. Z mesta, kjer je Mihael Strogov zapustil Nadjo, ni bilo mogoče videti ničesar. Cesta je bila vijugasta in bliski so razsvetljevali samo pobočje. Vihar, ki se je odbijal in lomil na raznih oglih in robovih, je delal vrtince, ki jim je izredno žilavi Mihael Strogov komaj kljuboval.

Kmalu je spoznal, da potnika, ki sta klicala na pomoč, nista mogla biti daleč. Četudi ju ni mogel videti, ker nista bila na cesti ali pa ju je tema zakrivala njegovim očem, vendar je že razločno slišal besede, ki so ga nemalo presenetile.

»Ali se boš vrnil, malopridnež?

Dal te bom pretepsti na prihodnji postaji.

Ali slišiš, vražji voznik? He! Tam doli!

Tako se človek vozi v tej prokleti deželi...!

In to imenujejo telego!

O trikratni tepec! Kako podi naprej in najbrže niti ne vé, da je naju pustil na cesti!

Tako ravnati z menoj, s pooblaščenim Angležem! Pritožil se bom v kancelariji in ga dal obesiti!«

Tisti, ki je tako govoril, je bil v resnici zelo jezen. Naenkrat pa se je Mihaelu Strogovu zazdelo, da njegov tovariš svoj položaj presoja popolnoma drugače. Zaslišal je namreč tako vesel smeh, da bi ga ne bil pričakoval v takem slučaju. Čul je besede:

»Ne, stvar je v resnici preveč smešna!«

»Kaj, še smejati se drznete?« je odgovoril jezno državlján Zedinjenega kraljestva.

»Gotovo, dragi tovariš, in sicer prav od srca. Svetujem Vam, da storite isto. Na mojo častno besedo, stvar je preveč smešna, kaj takega še nisem videl...!«

V istem trenutku je v soteski silovito treščilo in zagrmelo; po gorovju se je razlegal veličasten jek. Ko je utihnil zadnji odmev, se je zopet oglasil veseli glas:

»Da, izredno smešno. Kaj takega bi se ne moglo pripetiti v Franciji.«

»Tudi v Angliji ne!« je odgovoril Anglež.

Ker se je neprestano bliskalo, je Mihael Strogov opazil kakih dvajset korakov pred seboj na cesti dva potnika, ki sta sedela drug poleg drugega na zadnjem sedežu čudnega voza, ki je najbrže obtičal v globokem blatu.

Mihael Strogov se je približal potnikoma, od katerih se je eden še vedno smejal, drugi pa zabavljál, in je spoznal oba časnikarja, ki sta se z njim vred vozila na parniku iz Nižnjega Novgoroda v Perm.

»Dober dan, gospod!« je vzkliknil Francoz. »Zelo me veseli, da Vas vidim v takih okoliščinah. Dovolite mi, da Vam predstavim svojega najiskrenejšega sovražnika, gospoda Blounta!«

Angleški poročevavec ga je pozdravil in bi mu bil najbrže tudi predstavil svojega tovariša Alcida Joliveta, kakor zahtevajo pravila lepega vedenja, da ga ni Mihael Strogov prekinil:

»Ni potrebno, gospoda. Poznamo se, ker smo se že po Volgi vozili skupaj.«

»Ah, prav dobro! Popolnoma prav! Gospod...?«

»Nikolaj Korpanov, trgovec iz Irkutska.« je odgovoril Mihael Strogov. »Toda povejta mi, kaj se Vama je pripetilo, da je eden tako dobre, drugi pa tako slabe volje!«

»Razsodite, gospod Korpanov!« je odgovoril Alcide Jolivet. »Najin voznik se je odpeljal na prvem, naju pa je pustil tukaj na zadnjem koncu svojega prokletega voza.

Nama je ostala slabša polovica brez voznika in brez konj. Ali ni to popolnoma in nadvse smešno?»

»Nikakor nil« je ugovarjal Anglež.

»In vendar je, tovariš! Stvar je treba gledati le od njene dobre strani!«

»Kako pa mislite, da bova potovala dalje?« je vprašal Harry Blount.

»Zelo enostavno,« je odgovoril Alcide Jolivet. »Vi se boste vpregli v ostanek najinega voza, jaz pa bom prijel za vojke, Vas bom nazival svojega golobčka, kakor pravi jamščik, in dirjali boste kot najboljši poštni...«

»Gospod Jolivet,« ga je prekinil Anglež, »Vaša šala presega vse meje in...«

»Pomirite se, tovariš! Ko boste pešali, Vas bom nadomestil in smeli me boste imenovati nadušljivega polža ali onemoglo želvo, ako Vas ne bom vozil v peklenskem diru.«

Alcide Jolivet je vse to govoril tako šegavo, da se je Mihael Strogov moral smejati.

»Gospoda,« je dejal nato, »imam boljši predlog. Tu smo na vrhu uralskega pogorja in zaradi tega se je treba voziti samo še navzdol po pobočju. Imam voz pet sto korakov za nami. Posodil Vama bom konja, ki ga bomo vpregli pred ostanek Vajine telege. Jutri bomo dospeli skupaj v Jekaterinburg, ako se nam ne pripeti kaka nezgoda.«

»Gospod Korpanov,« je dejal Alcide Jolivet, »Vaš predlog prihaja iz plemenitega srca.«

»Pripomnim, gospod,« je odgovoril Mihael Strogov, »da Vama ne morem ponuditi svoje taratajke zato, ker ima samo dva sedeža, ki ju nujno rabim zase in za svojo sestro.«

»O, gospod,« je dejal Alcide Jolivet, »moj tovariš in jaz bi prišla z Vašim konjem in ostankom najine telege tudi na konec sveta.«

»Gospod,« je povzel Harry Blount, »Vaša velikodušna ponudba nama je dobrodošla. Kar pa se tiče voznika...«

»O, verjemite mi, da se mu to ni pripetilo prvič!« je odgovoril Mihael Strogov.

»Toda zakaj se ne vrne? Popolnoma dobro vé, da naju je pustil zadaj, navihanec.«

»On? Niti ne sluti tega!«

»Kaj? Ta poštenjak niti ne vé, da se mu je telega pretrgala na dvoje?«

»Tega ne vé in se vozi v najboljši veri na prvem koncu v Jekaterinburg.«

»Ali Vam nisem pravil, da je stvar nadvse smešna?« je vzkliknil Alcide Jolivet.

»Ako me torej izvolita spremljati, gospoda,« je dejal Mihael Strogov, »gremo po moj voz in ...«

»Kaj pa telega?« je vprašal Anglež.

»Ne bojte se, da Vam uide, moj dragi Blount!« je vzkliknil Alcide Jolivet. »Ukoreninila se je tako dobro v zemljo, da bi morala prihodnjo spomlad ozeleneti, če bi jo pustila tukaj.«

»Pojdita torej, gospoda,« je rekel Mihael Strogov, »da pripeljemo taratajko sem!«

Francoz in Anglež sta zapustila sedež, ki je iz zadnjega postal prvi, in šla z Mihaelom Strogovim.

Tudi spotoma se je Alcide Jolivet šalil in bil dobre volje, ki je ni motila nobena stvar.

»Pri moji veri, gospod Korpanov,« je dejal Mihaelu Strogovu, »pomagali nama boste iz velike zadrege.«

»Storim samo to, gospod,« je odgovoril Mihael Strogov, »kar bi storil vsakdo na mojem mestu. Ako potniki ne bi drug drugemu pomagali, bi bilo treba ceste zgraditi.«

»Uslugo Vam bova morala povrniti, gospod. Ako potujete daleč v stepe, je mogoče, da se snidemo in ...«

Alcide Jolivet ni vprašal naravnost Mihaela Strogova, kam potuje. Da se ne bi zdelo, kakor da se hoče hliniti, je odgovoril takoj:

»Potujem v Omsk, gospoda.«

»Gospod Blount in jaz,« je dejal Alcide Jolivet, »greva tako rekoč za nosom tja, kjer se bo dala ujeti morda kaka krogla, prav gotovo pa kaka novica.«

»V uporne pokrajine?« je vprašal Mihael Strogov z veliko vnemo.

»Da, gospod Korpanov, in verjetno je, da se tam ne bomo srečali.«

»Gotovo da ne, gospod,« je odgovoril Mihael Strogov. »Puške in sulice mi nič kaj ne diše. Preveč miroljubne narave sem, da bi hodil tja, kjer se bijejo.«

»Obžalujem, gospod, v resnici obžalujem, da se bomo ločili tako hitro. Morda pa nam bo naša dobra zvezda vendarle naklonila priliko, da bomo tudi še iz Jekaterinburga skupaj potovali nekaj dni.«

»Ali bosta tudi vidva potovala v Omsk?« je vprašal Mihael Strogov po kratkem preudarku.

»Tega še ne veva sedaj,« je odvrnil Alcide Jolivet. »Skoraj gotovo bova potovala naravnost v Išim in tam nama bodo okoliščine določile nadaljnjo pot.«

»Dobro, gospoda,« je dejal Mihael Strogov, »potovali bomo skupaj do Išima.«

Mihael Strogov bi bil gotovo rajši potoval sam. Da pa ne bi dal povoda kaki sumnji, se ni hotel ločiti od potnikov, ki sta imela pred seboj isto pot. Razen tega sta se Alcide Jolivet in njegov tovariš nameravala ustaviti v Išimu. Ker torej nista imela namena, takoj potovati dalje v Omsk, ni bilo vzroka, da bi se izogibal njune družbe. Zato je dejal:

»Dobro, gospoda, velja! Potovali bomo skupaj.«

Potem je vprašal popolnoma ravnodušno:

»Ali vesta kaj zanesljivega o tatarskem vpadu?«

»Pri moji veri, gospod, nama je znano samo to, kar so govorili v Permu,« je odgovoril Alcide Jolivet. »Tatari kana Feofarja so preplavili vso semipalatinsko pokrajino in že nekaj dni z vso naglico prodirajo ob reki Irlišu. Treba bo hiteti, ako hočete pred njimi priti v Omsk.«

»Imate prav,« je odgovoril Mihael Strogov.

»Povedali so mi tudi, da se je polkovniku Ogarevu posrečilo prekoračiti mejo in da se bo v kratkem združil s tatarskim poglavarjem sredi pobunjenega ozemlja.«

»Toda kako morejo ljudje to vedeti?« je vprašal Mihael Strogov, ki so ga te več ali manj verjetne novice živo zanimala.

»Kakor vedo vse drugo,« je odgovoril Alcide Jolivet. »To je kar tako v zraku.«

»Imate li važne razloge za to, da je polkovnik Ogarev res v Sibiriji?«

»Slišal sem celo pripovedovati, da je potoval po cesti iz Kazana v Jekaterinburg.«

»Ah, tudi to ste izvedeli, gospod Jolivet?« je vprašal Harry Blount, ki mu je opazka francoskega poročevavca razvezala jezik.

»Da!« je odgovoril Alcide Jolivet.

»Ali ste tudi slišali, da je bil preoblečen kot cigan?« je vprašal Harry Blount.

»Kot cigan!« je skoro nehoté vzkliknil Mihael Strogov, ki se je spomnil starega cigana v Nižnjem Novgorodu, njegove vožnje na krovu »Kavkaza« in izkrcanja v Kazanu.

»Izvedel sem toliko, da sem napisal celo pismo svoji sestrični,« je smehljaje se odgovoril Alcide Jolivet.

»V Kazanu niste zapravljali časa!« je pripomnil suhoparno Anglež.

»Seveda ne, dragi tovariš. Ko se je »Kavkaz« pasel in basal, sem se pasel in basal še jaz.«

Mihael Strogov ni poslušal dalje pogovora med Harryem Blountom in Alcidem Jolivetom. Mislil je na cigansko tolpo, na starega cigana, ki ga ni mogel videti v obraz, in na čudno žensko, ki ga je tako živo pogledala. Skušal je v duhu zbrati vse posameznosti, ko je v majhni razdalji počil strel.

»Ha, gospoda, naprej!« je zavpil Mihael Strogov.

»Glej vrlega trgovca, ki se boji strela,« si je mislil Alcide Jolivet, »ki pa hiti naravnost tja, kjer počil!«

In planil je s Harryem Blountom, ki ni hotel zaostati, za Mihaelom Strogovim.

Nekaj trenutkov pozneje so bili vsi trije na ovinku pred skalo, kjer je bil Mihael Strogov spravil taratajko v zavetje.

Bori, ki jih je vžgala strela, so še goreli. Cesta je bila prazna. Vendar se Mihael Strogov ni mogel zmotiti: slišal je pok strelnega orožja.

Nenadoma se je zaslišalo strašno renčanje in drugi strel se je oglasil onstran skale.

»Medved!« je vzkliknil Mihael Strogov, ki je predobro poznal njegovo renčanje. »Nadja! Nadja!«

Potegnil je nož izza pasu in v strahovitem skoku planil okoli skale, za katero ga je čakala mladenka.

Bori so goreli od vrha do tal in razsvetljevali pozorišče. Ko je Mihael Strogov dospel do taratajke, se je nekaj ogromnega zavalilo proti njemu.

Bil je velikanski medved. Nevihta ga je prepodila iz lesovja, ki pokriva uralsko pobočje, da je prišel iskat zavetja v svoje navadno bivališče, t. j. v vdolbino, kjer je vedrila Nadja.

Stranska konja, ki sta se splašila pred strahotnim roparjem, sta potrgala konopce in zbežala. Voznik, ki je mislil le na svoje konjičke, je zdirjal za njima. Nikogar ni bilo, da bi branil mladenko pred medvedom.

Pogumna Nadja ni izgubila glave. Medved, ki je ni videl takoj spočetka, je napadel najprej konja v ojnica. Nadja je skočila iz vdolbine, kjer je bila skrita, tekla k

vozu, zagrabila samokres Mihaela Strogova, se obrnila proti medvedu in sprožila nanj iz neposredne bližine.

Medved, ki je bil lahko ranjen na plečih, se je obrnil proti mladenki. Izogniti se mu je hotela na ta način, da je stekla okoli voza. Vsled strahu se je tudi srednji konj skušal odtrgati in ubežati. Ako bi se vsi konji izgubili v gorovju, bi bila nadaljnja vožnja nemogoča. Da to prepreči, se je Nadja obrnila zopet naravnost proti medvedu in s čudovito hladnokrvnostjo drugič ustrelila nanj prav v trenutku, ko jo je hotel s silnima šakama pobiti na tla.

To je bil drugi strel, ki je počil nekoliko korakov od Mihaela Strogova. Toda on je bil tu! Z enim skokom je planil med medveda in mladenko. Zamahnil je z roko od spodaj navzgor in razparal velikansko žival od trebuha do goltanca. Medved se je zgrudil mrtev na tla.

»Nisi li ranjena, sestra?« je vprašal Mihael Strogov in se naglo obrnil proti mladenki.

»Ne, brat,« je odgovorila Nadja.

V tem trenutku sta prihitela tudi oba poročevavca. Alcide Jolivet je skočil pred konja. Moral je biti močnih rok, ker se mu je posrečilo, da ga je ukrotil. On in njegov spremljevalec sta videla, kako je Mihael Strogov prepiral medveda.

»Hudirja,« je vzkliknil Alcide Jolivet, »kakor ste preprosto trgovec, gospod Korpanov, pa vendar še nekam spretno sučete lovski nož.«

»Zelo spretno celo,« je dostavil Harry Blount.

»V Sibiriji, gospoda,« je odgovoril Mihael Strogov, »je človek prisiljen, da se po malem navadi vsega.«

Alcide Jolivet je motril mladega moža.

V polni svetlobi, s krvavim nožem v roki, visoke rasti, odločnega izraza in z nogo na truplu poginolega medveda je bil Mihael Strogov videti naravnost lep.

»Pravi dečko!« si je dejal Alcide Jolivet.

Nato je stopil naprej in je s klobukom v roki spoštljivo pozdravil mladenko.

Nadja se je nalahno priklonila.

Alcide Jolivet se je obrnil k svojemu tovarišu in dejal:

»Sestra, ki je vredna brata! Ako bi bil jaz medved, bi se ne hotel praskati ob tale nevarni, dasi čisto ljubeznivi par.«

Harry Blount je bil nekoliko oddaljen in je stal s klobukom v roki pokonci kakor žrd. Neprisiljena vpljudnost tovariša je le še povečala njegovo naravno hladnost.

Medtem se je vrnil voznik, ki se mu je posrečilo, ujeti oba pobegla konja. Najprej je z obžalovanjem pogledal krasno žival, ki je ležala na tleh in ki jo je moral prepustiti roparicam, potem pa si je dal opraviti s svojo vprego.

Mihael Strogov mu je pojasnil položaj obeh potnikov in svoj načrt, da jima posodi enega konja.

»Kakor ti je drago,« je odgovoril voznik. »Toda dva voza namesto enega...«

»Dobro, prijatelj,« je odgovoril Mihael Strogov, ki je takoj pogodil njegovo misel, »prejel boš dvojno plačilo.«

»Naprej, moje grlicel« je zavpil voznik.

Nadja je stopila v taratajko, Mihael Strogov in njegova tovariša pa so ji sledili peš.

Bilo je ob treh. Vihar je ponehaval in ni divjal več tako silno po soteski. V kratkem so bili na vrhu.

Ob prvem svitu zore je taratajka dospela do telege, ki je vestno tičala v blatu do kolesnih glavin. Popolnoma jasno je bilo, da je krepak potegljaj vprege raztrgal voz na dva konca.

Enega stranskih konj taratajke so z vrvmi pripravili k zadnjemu koncu telege. Dopisnika sta se usedla na sedež čudnega voza in obe vpregi sta se začeli istočasno pomikati naprej. Ker so se vozili samo še po uralskem pobočju navzdol, ni bilo pričakovati kake posebne nezgode.

Šest ur pozneje sta se oba voza drug za drugim pripeljala v Jekaterinburg, ne da bi se jima na potu pripetila kaka nesreča ter prekinila vožnjo.

Prva oseba, ki sta jo časnika zagledala na pragu pošte, je bil njun voznik. Zdelo se je, da ju čisto mirno pričakuje.

V resnici dobrodušni Rus je hitel brez zadrege in smehljajočih se oči k obema potnikoma in jima je pomolil roko, da sprejme napitnino.

Zaradi resnice moramo povedati, da je tedaj Harryu Blountu jeza vzkipela z vso britansko silo. Da se jamščik ni previdno umaknil, bi ga bil po vseh boksarskih pravilih s pestjo udaril po obrazu in mu tako plačal zaslužen napitnin.

Alcide Jolivet se je smejal, kakor se ni smejal morda še nikoli.

»Čisto prav ima, siromak!« je vzkliknil. »Pravica je na njegovi strani, dragi moj tovariš. Saj vendar ni njegova krivda, da nisva mogla za njim.«

Potegnil je nekoliko kopejk iz žepa in dejal jamščiku:

»Tu imaš, prijatelj, spravi! Ako jih nisi zaslužil, ni tvoja krivda.«

To je Harrya Blounta še bolj razjezilo. Zahteval je odškodnino od poštarja in mu grozil s tožbo.

»Tožba v Rusiji!« je vzkliknil Alcide Jolivet. »Ako se stvari niso spremenile, tovariš, ne boste dočakali konca. Ali ne poznate zgodbe ruske dojlje, ki je tožila rodbino svojega dojenčka za dvanajstmesečno oskrbovalnino?«

»Ne!« je odgovoril Harry Blount.

»Potem tudi ne veste, kaj je bil njen dojenček tedaj, ko je sodišče razsodilo njemu v prid?«

»Kaj, ako smem vprašati?«

»Polkovnik gardnih huzarjev.«

Na ta odgovor so se začeli smejati vsi. Razigrani Alcide Jolivet pa je potegnil iz žepa svojo beležnico in je vanjo zapisal sledečo opazko:

»Telega, to je ruski voz na štiri kolesa pri odhodu — na dve kolesi ob prihodu!«

Dvanajsto poglavje.

Izzivanje.

Jekaterinburg je po krajevni legi azijsko mesto, ker stoji onstran uralskega pogorja na njegovih zadnjih obronkih. Vkljub temu spada pod upravno oblast permske pokrajine najbrže zato, da ima evropska Rusija tudi del Sibirije v svojih krempljih.

Veliko mesto je bilo ustanovljeno že l. 1723. V Jekaterinburgu je prvi zavod za kovanje denarja in vrhovno rudarsko ravnateljstvo. Mesto je važno obrtno središče dežele, kjer je vse polno tovarn in naprav za izpiranje zlata in platine. Prebivalstvo Jekaterinburga se je prav tedaj zelo pomnožilo, ker so se ondi zbirali Rusi in Sibirci, ki so se zbali tatarskega vpada. Pribežali so iz pokrajin, ki so jih napadle orde kana Feofarja, zlasti iz kirgiške dežele, ki se razteza jugovzhodno od Irliša do turkestanske meje. Ker torej v mestu ni bilo mnogo takih, ki bi hoteli potoovati v Sibirijo, je bilo dovolj konj in voz na razpolago.

Zato sta Harry Blount in Alcide Jolivet prav lahko zamenjala s popolno telego konec svojega voza, ki ju je pripeljal v Jekaterinburg. Mihael Strogov pa je imel svojo

taratajko, ki ni preveč trpela med vožnjo čez uralsko pogorje. Za hitro vožnjo po irkutski cesti je torej potreboval samo še treh dobrih konj.

Do Tjumena in celo do Novega Zajmskega je bila cesta še vsa polna klancev, ker je držala čez prve, gričaste obronke uralskega pogorja. Za Novim Zajmskim pa se je začela neizmerna stepa, ki se je raztezala približno 1700 vrst (1815 km) daleč tja do Krasnojarska.

Oba poročevavca sta nameravala potovati v Išim, ki je od Jekaterinburga oddaljen 630 vrst. Tu sta se hotela poučiti o dogodkih in oditi v pobunjene kraje bodisi skupaj bodisi vsak zase, kakor bi jima pač njun časnikarski nos kazal dobro sled.

Cesto iz Jekaterinburga v Išim, ki se nadaljuje proti Irkutsku, si je moral izbrati tudi Mihael Strogov. Ker pa mu ni bilo za novice, ampak do tega, da se kolikor mogoče izogiblje po vpadnikih opustošene dežele, je sklenil, da se ne bo mudil nikjer.

»Gospoda,« je dejal svojima novima tovarišema, »zelo drago mi bo, da nekaj časa potujem z Vama. Toda povedati Vama moram, da se mi zelo mudi v Omsk, kjer naju s sestro težko pričakuje najina mati. Kdo ve, bova li dospela tja, preden Tatari vdvo v mesto. Zato se bom na postajah mudil samo toliko, da izmenjam konje, in bom potoval noč in dan.«

»Isto nameravava tudi midva,« je odgovoril Harry Blount.

»Dobro,« je povzel Mihael Strogov, »ne zapravita niti trenutka! Najmita ali kupita voz, katerega ...«

»Katerega zadnji konec«, je dostavil Alcide Jolivet, »se bo pripeljal s prvim istočasno v Išim.«

Pol ure pozneje je marljivi Francoz že iztaknil taratajko, ki je bila zelo podobna taratajki Mihaela Strogova. Oba poročevavca sta se takoj usedla vanjo.

Mihael Strogov in Nadja sta zavzela sedeža na svojem vozu in obe vpregi sta opoldne zapustili mesto Jekaterinburg.

Nadja je bila končno na dolgi sibirski cesti, ki drži v Irkutsk. Kakšne so morale tedaj biti njene misli? Trije brzi konji so jo vozili preko dežele, kamor je bil preganjen njen oče morda za dolgo časa in tako daleč od rodne zemlje. Komaj da je videla pred seboj neizmerne stepe, ker je njen pogled segal čez obzorje, za katerim je iskala obličje svojega pregnanega očeta. Opazovala ni ničesar, ker je niso zanimale pokrajine zahodne Sibirije, ki se od

vzhodnih zelo razlikujejo. Tu je le malo obdelanega polja, ker je zemlja na površju pusta, v notrini pa skriva bogate zaklade železa, bakra, platine in zlata. Zato je povsod dovolj fužin, skoraj nikjer pa poljskih naselbin. Odkod naj bi se vzele roke, ki bi orale, sejale in žele, ko je vendar mnogo bolje s kopačo in kladivom riti po zemlji. Kmet se je umaknil rudarju. Kopačo je videti povsod, motike nikjer.

Včasih pa je Nadja vendarle pozabila na pokrajine ob Bajkalskem jezeru in se zamislila v svoj sedanji položaj. Očetova podoba se ji je nekoliko zabrisala in tedaj je videla svojega velikodušnega tovariša najprej na vladimirski železnici, kjer sta se po božji previdnosti srečala prvič. Spominjala se je njegove pozornosti med vožnjo, njegovega prihoda v poslopje nižnjenovgorodske policije, njegovega srčno preprostega nagovora »sestra«, njegove skrbi med vožnjo po Volgi in končno vsega, kar je storil v viharne noči v uralskem pogorju, ko je tvegall svoje, da je otel njeno življenje.

Nadja je torej mislila na Mihaela Strogova. Zahvaljevala je Boga, da ji je dal za spremljevalca tako vrlega pokrovitelja, tako plemenitega in obzirnega prijatelja. Poleg njega in pod njegovo zaščito se je čutila varno. Rodni brat z njo ne bi mogel ravnati bolje. Nobene ovire se ni bala več; bila je prepričana, da doseže svoj cilj.

Mihael Strogov je malo govoril, a mnogo premišljeval. Tudi on je zahvaljeval Boga, da mu je z Nadjo poslal sredstvo, s katerim more prikrivati svojo pravo osebnost, obenem pa tudi priliko za dobro delo. Mirna in neustrašena mladenka je ugajala njegovemu pogumnemu srcu. Ali ni bila v resnici njegova sestra? Do lepe in junaške spremljevalke je gojil spoštovanje in naklonjenost v enaki meri. Čutil je, da je to eno izmed tistih čistih in redkih src, katerim človek more zaupati v vsakem slučaju.

Resnična nevarnost za Mihaela Strogova se je začela šele sedaj, ko je bil v Sibiriji. Ako se poročevalca nista motila in je Ivan Ogarev prekoračil mejo, tedaj je moral biti skrajno previden. Razmere so se popolnoma spremenile, zakaj tatarskih ogleduhov je moralo kar mrgoleti po sibirskih pokrajinah. Ako bi ga razkrinkali in spoznali za carskega sla, potem bi bilo njegovo poslanstvo, da, celó njegovo življenje, v nevarnosti. Mihael Strogov je čutil vedno bolj in bolj, kako ga je tlačila teža odgovornosti.

Tako je bilo v prvem vozu. Kaj pa v drugem? Vse po navadi. Alcide Jolivet je govoril v stavkih, Harry Blount pa mu je odgovarjal v zlogih. Vsak je gledal stvari po svoje in si zabeleževal dogodke, ki pa so bili zelo enolični, ker sta se vozila šele preko prvih pokrajin zapadne Sibirije.

Poročevavca sta izstopila na vsaki postaji in se sešla z Mihaelom Strogovim. Kadar so zajtrkovali ali obedovali, je tudi Nadja stopila s taratajke in sedla za mizo. Vedno pa je bila zelo molčeča in se je le malo udeleževala njihovih pogovorov.

Alcide Jolivet se je zelo zanimal za mlado Livonko, ki se mu je zdela silno mična, ne da bi kakorkoli prekoračil mejo izbrane vljudnosti. Občudoval je tiho energijo, s katero je dekle kljubovalo naporom tako težavnega potovanja.

Taki odmori Mihaelu Strogovu niso bili posebno všeč. Na vsaki postaji se mu je mudilo, povsod je priganjal poštarje in silil voznike, naj bi hitro zapregli. Po kratkem obedu — navadno prekratko za Harrya Blounta, ki pri jedi ni trpel zadrege — so nemudoma odpotovali dalje. Tudi poročevavca sta se vozila kakor »orla«, ker sta plačevala po knežje, in sicer, kakor je dejal Alcide Jolivet, »orla z orli«.*

Harry Blount se ni prav nič zmenil za mladenko in se tudi s tovarišem ni zgovarjal o njej. Časti vredni gentleman ni bil navajen, dveh stvari opravljati obenem.

Ko ga je Alcide Jolivet nekoč vprašal, koliko bi mogla biti mlada Livonka stara, je odgovoril popolnoma resno z napol zaprtimi očmi:

»Katera Livonka?«

»Ej hudimana, sestra Nikolaja Korpanova.«

»Ali je to njegova sestra?«

»Ne, ampak njegova babica!« je odgovoril Alcide Jolivet, ki ga je razjezila tolika brezbrižnost. »Koliko se Vam zdi, da ima let?«

»Ako bi ji bil za botra, bi vedel,« je kratko odgovoril Harry Blount, ki se ni hotel dalje meniti o njej.

Dežela, po kateri sta se vozili obe taratajki, je bila skoraj popolnoma zapuščena. Vreme je bilo lepo, nebo napol oblačno in toplota znosnejša. Ako bi bila vozova na vzmeteh, bi se potniki ne bili mogli pritoževati. Vozili so silno hitro, kakor sploh vozijo poštni vozovi v Rusiji.

* »Orel« = ruski novc za 5 rubljev.

Da je bila dežela videti zapuščena, so bile vzrok tedanje razmere. Na polju je bilo le prav malo sibirskih kmetov blédega in resnega obraza. Tu in tam je kaka izpraznjena vas pričala, da se bližajo tatarske tolpe. Prebivalci so zbežali v severne ravnine in odgnali s seboj črede ovac, konje in kamele. Nekateri rodovi velike kirgiške orde, ki so ostali zvesti, so se tudi preselili onkraj Irliša in Oba, da se izognejo sovražniku.

K sreči je pošta še vedno redno poslovala in prav tako tudi brzojav, kolikor daleč je segala nepretrgana žica. Na vsaki postaji so poštarji posojali konje pod predpisanimi pogoji. Prav tako so na vsaki postaji uradniki sprejemali in odpošiljali brzojavke, ki so se le zaradi številnih uradnih brzojavk nekoliko zakasnile. Zato sta Harry Blount in Alcide Jolivet pridno uporabljala brzojav.

Dotlej so bile razmere za potovanje Mihaela Strogova ugodne. Carski sel se ni nikjer zamudil. Ako bi se mu posrečilo, izogniti se tatarski četi, ki jo je kan Feofar potisnil čez Krasnojarsk, potem bi ga gotovo prehitel in prišel v Irkutsk tako naglo, kakor ni prišel še nihče pred njim.

Drugi dan potem, ko sta taratajki zapustili Jekaterinburg, sta dospeli ob sedmih zjutraj v majhno mesto Tulugujsk. Prevozili sta torej 220 vrst brez vsake nezgode.

Tu so porabili pol ure za zajutrek. Nato so se odpeljali dalje. Vozili so se neverjetno hitro, ker so voznikoma obljubili bogato napitnino.

Istega dne, 22. julija, sta obe taratajki dospeli ob eni ponoči v Tjumen, 69 vrst dalje proti vzhodu.

Tjumen, ki ima navadno 10.000 prebivalcev, jih je imel tedaj še enkrat toliko. Mesto je prvo obrtno središče, ki so ga Rusi ustanovili v Sibiriji, ima lepe kovinarske tovarne ter livarno za zvonove.

Časnikarja sta takoj hitela poizvedovat za novicami. Kar so o bojišču pripovedovali sibirski begunci, ni bilo posebno ugodno. Pravili so, da se vojska kana Feofarja naglo približuje dolini Išima, in trdili, da polkovnik Ivan Ogarev kmalu dospe do tatarskega poveljnika, če že ni. Iz tega se je dalo sklepati, da se bo napad obrnil z vso silo proti vzhodni Sibiriji.

Ruske čete, ki jih je bilo treba poklicati večinoma iz evropskih pokrajin, so bile še zelo daleč in se niso mogle postaviti proti Tatarom. Ker pa so kozaki iz tobolske

pokrajine hiteli proti Tomsku, je bilo upati, da tam ustavi tatarske orde.

Do osmih zvečer sta taratajki prevozili nadaljnjih 65 vrst in prišli v Jalutorovsk.

Potniki so zamenjali konje in se takoj zunaj mesta z brodom prepeljali čez reko Tobol. Ker je bila voda mirna, se je prevoz izvršil gladko in brez nezgode.

Opolnoči so dosegli trg Novo Zajmskoje, ki stoji na zadnjih odrastkih uralskega pogorja. Gričasta in z drevjem porasla tla so bila za njimi. Začela se je prava sibirski stepa, ki se razteza do krasnojarske okolice: brezmejna ravan, s travo porasla puščava, na kateri se v popolnem krogu stikata nebo in zemlja. Na tej stepi oko ni opazilo drugega kakor brzojavne drogove ob cesti, med katerimi so v lahnem vetru brnele žice kakor strune na harfi. Cesta sama pa se je od tal razlikovala le po drobnem prahu, ki se je vzdigoval za taratajkama. Ako bi ne bilo tega belkastega traku, ki je segal tako daleč, kakor je segalo oko, bi bil človek mislil, da je v puščavi.

Mihael Strogov in njegova tovariša so po stepi drečili s še večjo hitrostjo. Pod konji, ki sta jih priganjala voznika in ki jih ni zadrževala nobena ovira, je cesta kar izginjala. Taratajki sta dirjali naravnost proti lšimu, kjer sta se poročevavca hotela ustaviti, ako ne bi kak dogodek spremenil njunega načrta.

lšim je od Novega Zajmskega oddaljen približno 200 vrst. To pot so morali in mogli prevoziti drugi dan do osmih zvečer, ako ne bi izgubili nobenega treputka. Voznika sta mislila, da so potniki imenitni gospodje ali visoki uradniki, ker so trosili napitnino izredno velikodušno.

Drugi dan, 23. julija, sta bili taratajki v resnici od lšima oddaljeni samo še 30 vrst.

Tedaj je Mihael Strogov opazil poštno kočijo, ki se je komaj videla sredi oblakov prahu. Ker so bili njegovi konji hitrejši in manj utrujeni, jo je moral kmalu dohiteti. Kočija je bila vsa prašna in je morala imeti že dolgo vožnjo za seboj. Voznik je udrihal z vso silo po konjavsih in jih skušal z bičem in kletvami obdržati v diru. Ti potniki se gotovo niso peljali čez Novo Zajmskoje, ampak so prišli na irkutsko cesto po kaki stranski poti.

Ko so Mihael Strogov in njegova tovariša opazili kočijo, ki je dirjala proti lšimu, so mislili samo na to, kako bi jo prevozili, da pridejo pred njo na postajo in si

zagotové potrebne konje. Samo ena beseda voznikoma — in kmalu so bili vŝtric kočije, katero so vlekli izdelani konji.

Mihael Strogov je došel prvi do nje. Pri vratih kočije se je pokazala glava, ki jo je komaj opazil. Vkljub temu, da je naglo dirjal mimo, je vendar natanko slišal zapovedujoč glas, ki je zavpil:

»Ustavil«

Kaj ŝel! Vprav nasprotno! Hipoma sta obe taratajki kočijo prevozili.

Razvila se je dirka. Vprega kočije, ki so jo izpodbodli mimo dirjajoči konji, je tekla nekaj minut s povečano hitrostjo. Vsi trije vozovi so izginili v oblaku prahu. Iz belkastega oblaka pa se je slišalo pokanje biča, kakor bi prasketale rakete, vmes pa so se oglašali bodrilni in jezni vzkliki voznikov.

Vkljub temu je kočija ostala daleč za Mihaelom Strogovim in njegovima tovariŝema, kar je bilo važno za slučaj, da bi poŝtna postaja imela premalo konj. Poŝtar morda vsaj hitro ne bi mogel dati vprege za dva voza.

Pol ure pozneje je bila kočija, ki je zaostala, videti le ŝe kot majhna točka na obzorju.

Ob osmih zvečer sta obe taratajki došli na poŝtno postajo v Iŝimu.

Poročila o tatarskem vpadu so bila vedno neugodnejŝa. Mesto so neposredno ogražale sprednje tatarske čete in že pred dvema dnevoma so se oblasti morale preseliti v Tobolsk. V Iŝimu ni bilo niti enega uradnika niti enega vojaka.

Priŝedŝi na poŝtno postajo je Mihael Strogov takoj zahteval spočite konje.

Kako prav mu je priŝlo, da je prehitel kočijo! Samo tri konje je bilo mogoče takoj vpreči. Drugi so se pravkar utrujeni vrnili z dolgega potovanja.

Poŝtar jih je ukazal napreči v taratajko.

Časnikarja sta sklenila ostati v Iŝimu. Ker jima torej ni bilo treba takoj skrbeti za novo vprego, sta dala svoj voz spraviti v poŝtno vozarno.

Deset minut potem, ko je Mihael Strogov priŝel na postajo, so mu sporočili, da je taratajka pripravljena za odhod.

»Dobro,« je odgovoril.

Nato je stopil k obema poročevavcema in dejal:

»Ker gospoda ostaneta v Iŝimu, je priŝel čas, da se ločimo.«

»Kaj, gospod Korpanov, niti ure nočete ostati v lšim?« je vprašal Alcide Jolivet.

»Ne, gospod, ker bi rad zapustil pošto, preden dospe kočija, ki smo jo prehiteli.«

»Ali se bojite, da Vam oni potnik vzame konje?«

»Predvsem se hočem izogniti vsaki sitnosti.«

»Potem, gospod Korpanov,« je dejal Alcide Jolivet, »se morava še enkrat zahvaliti za uslugo, ki ste jo nama storili, in za veselje, da sva potovala z Vami.«

»Čez nekoliko dni se morda snidemo v Omsku,« je dostavil Harry Blount.

»To je mogoče,« je odgovoril Mihael Strogov, »ker potujem naravnost tja.«

»Srečno pot, gospod Korpanov,« je dejal Alcide Jolivet, »in Bog naj Vas varuje pred telegamil«

Oba poročevavca sta Mihaelu Strogovu ponudila roko in mu jo hotela stisniti kar najbolj prijateljsko, ko se je zunaj zaslišalo ropotanje voza.

Takoj nato so se bučno odprla vrata pošte in na pragu se je pojavila moška postava.

Bil je potnik iz kočije, človek vojaškega ponašanja, star kakih štirideset let, velik, močan, z mogočno glavo, širokih pleč in gostih brkov, ki so mu segali do rdečkastih zaliscev. Bil je v vojaški obleki brez činovnih znakov. Ob strani mu je visela konjeniška sablja, v roki pa je držal bič s kratkim ročnikom.

»Konjel« je dejal z glasom moža, ki je vaje zapovedovati.

»Nimam razpoložljivih konj,« je odgovoril poštar in se priklonil.

»Rabim jih takoj!«

»To je nemogoče.«

»Čigavi so konji, ki so vpreženi v taratajko in ki sem jih pravkar videl pred pošto?«

»Tale potnik jih je najel,« je odgovoril poštar in pokazal Mihaela Strogova.

»Tako se morajo izprečil« je dejal potnik z glasom, ki ni dopuščal ugovora.

Tedaj je stopil Mihael Strogov naprej in dejal:

»Konje sem naročil zase.«

»Nič ne dé. Imeti jih moram jaz! Naprej! Hitro, ker se mi mudil!«

»Tudi meni se mudi,« je odgovoril Mihael Strogov, ki je hotel ostati miren in se je le siloma premagoval.

Nadja je stala poleg njega. Bila je sicer mirna, dasi se je na skrivaj bala prepira, ki bi ga bila rada preprečila.

»Dovolj!« je ponovil potnik.

Nato se je obrnil k poštarju:

»Taratajko takoj izprezitel!« je zavpil z grozečo kret-njo, »in konje naprezite v mojo kočijo!«

Poštar je bil v veliki zadregi, ker ni vedel, koga naj posluša. Pogledal je Mihaela Strogova, ki je očividno imel pravico, da se upre krivični zahtevi potnika.

Mihael Strogov se je za trenutek obočavljaj. Potnega lista ni hotel pokazati, da ne bi nase obrnil pozornosti, a tudi konjem se ni hotel odpovedati, da se ne bi zakasnil na potovanju. Na vsak način pa se je hotel izogniti prepiru, vsled katerega bi se moglo izjaloviti njegovo poslanstvo.

Časnikarja sta ga opazovala in bila pripravljena, da mu pomagata, ako bi bilo treba.

»Konji ostanejo pri mojem vozul!« je dejal Mihael Strogov z naglasom, ki je bil primeren preprostem irkutskemu trgovcu.

Tedaj je potnik stopil predenj in mu trdo položil roko na ramo.

»Tako!« je dejal s kričečim glasom. »Torej mi nočeš odstopiti konj?«

»Ne,« je odgovoril Mihael Strogov.

»Dobro, imel jih bo oni izmed naju, ki bo potem še zmožen za pot. Brani sel Jaz ti ne bom prizanašal!«

Potegnil je sabljo iz nožnice in se postavil v borilno stoji.

Nadja je planila pred Mihaela Strogova. Harry Blount in Alcide Jolivet sta stopila na njegovo stran.

»Ne bom se btl,« je kratko odgovoril Mihael Strogov in prekrižal roki na prsih, da bi se laže premagoval.

»Ne boš se btl?«

»Ne!«

»Tudi sedaj ne?« je zakričal potnik. In preden so mogli zabraniti, je z ročnikom biča usekal Mihaela Strogova po plečih.

Globoko razžaljeni Mihael Strogov je strašno prebledel. Krčevito je stegnil roke, kakor bi hotel kar zmleti suroveža. Le z največjim naporom se mu je posrečilo, da

se je premagal. Dvoboj ne bi pomenjal le zamude časa, ampak bi spravil v nevarnost njegovo poslanstvo!... Bolje je bilo izgubiti nekaj ur!... Dal Toda požreti tako razžaljenje!

»Ali se boš bil, strahopetec?« je ponovil surovi potnik.

»Ne!« je odgovoril Mihael Strogov in nepremično gledal potniku v oči.

»Konje meni, in sicer takoj!« je velel potnik in odšel iz sobe.

Poštar je skomizgnil z ramami, vprašujoče pogledal Mihaela Strogova in naglo odšel za tujcem.

Nastop Mihaela Strogova na poročevavca ni napravil dobrega vtisa. Vidno sta bila razočarana. Korenjaški mladi mož je bil tepen in za toliko žalitev ni zahteval zadoščanja! Poslovila sta se nekam v zadregi in se mu umaknila. Alcide Jolivet je dejal Harryu Blountu:

»Tega bi ne bil prisodil možu, ki je tako spretno prepral uralskega medveda. Je li res, da ima pogum svoj čas in svoje oblike? Tega ne razumem. Morda zato ne, ker nismo bili nikdar podaniki.«

Kmalu nato se je oglasilo drdranje koles in pikanje biča. Kočija, v katero so bili vpreženi konji taratajke, je naglo zapustila pošto poslopje.

V čakalnici sta ostala samo potrpežljiva Nadja in Mihael Strogov, ki je vsled razburjenja nalahno trepetal. Roki je prekrizal čez prsi in se usedel na bližnji stol. Bil je podoben kipu, samo da mu je čudna rdečica, ki je pa ni rodila sramota, zalila blede obraz.

Nadja je bila prepričana, da je tak mož mogel požreti tako ponižanje samo iz najtehtnejših razlogov.

Stopila je torej k njemu, kakor je stopil on k njej na policiji v Nižnjem Novgorodu, in mu rekla:

»Daj mi roko, brat!«

In kakor ljubeča mati mu je obrisala solzo, ki se mu je utrnila iz očesa.

Trinajsto poglavje.

Dolžnost nad vse!

Nadja je uganila, da je ravnanje Mihaela Strogova vodila važna skrivnost. On ni bil sam svoj gospodar in ni imel pravice, razpolagati s seboj. Samo zato, ker se je žrtvoval neki njej neznani dolžnosti, je mogel prenesti nesramno, smrtno razžaljenje.

Zato od njega ni zahtevala nobenega pojasnila. Ali mu ni roka, ki mu jo je podala, odgovorila že naprej na vse, kar bi ji mogel povedati? Mihael Strogov je molčal ves večer. Ker je poštar mogel dati spočite konje šele drugo jutro, je bilo treba prebiti vso noč na postaji. Da se nekoliko odpočije, so Nadji pripravili posebno sobico.

Mladenka bi bila gotovo rajši ostala pri svojem tovarišu; toda čutila je, da mora biti sama, in se je naravnala spat.

Ker ni mogla oditi brez slovesa, je dejala potihoma:

»Dragi brat!...«

Toda Mihael Strogov jo je prekinil in z nemo kretljivo odklonil razgovor. Mladenka je globoko vzdihnila in molče zapustila sobo.

Mihael Strogov ni legel, ker ne bi nikakor mogel zaspati. Mesto, kamor ga je zadel bič surovega potnika, ga je skelelo kakor pereč ogenj.

»Za domovino in za njenega otca!« je mrmral na koncu tihe večerne molitve.

Na vsak način pa je hotel izvedeti, kdo je mož, ki ga je udaril, odkod je prišel in kam je bil namenjen. Poteze njegovega obraza si je tako živo začrtal v spomin, da jih ne bi mogel nikdar več pozabiti.

Mihael Strogov je dal poklicati poštarja.

Mož, Sibirec stare korenine, je prišel takoj, ga pogledal nekoliko po strani in čakal na vprašanje.

»Si li domačin?« ga je vprašal Mihael Strogov.

»Da.«

»Ali poznaš moža, ki je vzel moje konje?«

»Ne.«

»Ali ga nisi nikoli videl?«

»Nikoli.«

»Kaj misliš, da bi bil ta človek?«

»Gospod, ki zna uveljaviti svojo voljo!«

Mihael Strogov ga je pogledal, kakor bi mu zapičil bodalo v srce, toda poštar ni povetil oči.

»Ali se me drzneš obsojati?« je vzkliknil Mihael Strogov.

»Da,« je odgovoril Sibirec. »So stvari, ki jih tudi preprost trgovec ne sprejme, ne da bi jih vrnil.«

»Udarec z bičem?«

»Da, udarec z bičem, mladi mož! Imam leta in pogum, da ti to povem.«

Mihael Strogov se je približal poštarju in mu položil mogočne roke na rame. Nato je dejal s čudovito mirnim glasom:

»Pojdi ven, prijatelj! Pojdi, sicer bi te ubil!«

To pot ga je poštar razumel.

»Tak si mi bolj všeč!« je zamrmral in odšel brez ugovora iz sobe.

Drugi dan, 24. julija, so ob osmih zjutraj v taratajko zapregli tri močne konje. Mihael Strogov in Nadja sta se usedla vanjo in za ovinkom ceste je kmalu izginil lšim, ki je ostal obema v tako neprijetnem spominu.

Na različnih postajah, kjer se je Mihael Strogov ustavil tega dne, je mogel ugotoviti, da se je kočija vedno vozila pred njim po irkutski cesti in da potnik, ki se mu je mudilo kakor njemu, na poti čez stepo ni zapravil niti trenutka.

Ob štirih popoldne se je bilo treba 75 vrst dalje pri abatski postaji prepeljati čez reko lšim, ki je eden glavnih pritokov Irtiša.

Prevoz je bil nekoliko težavnejši kakor čez Tobol. Reka Irtiš je namreč prav na tem mestu zelo deroča. Pozimi vse sibirske reke zamrznejo več črevljev globoko in potnik jih prevozi, ne da bi opazil strugo, ki je bila izginila pod belo odejo, s katero je pokrita vsa neizmerna ravan. Poleti pa je prevoz včasih zelo težaven.

V resnici so porabili dve uri, da so prišli čez Irtiš. Mihael Strogov je bil zelo slabe volje, posebno še zato, ker je od brodnikov izvedel vznemirljive novice o tatarskem vpadu.

Pripovedovali so sledeče:

Nekateri poizvedovavci kana Feofarja so se že prikazali na obeh straneh spodnjega Irtiša v južnih delih tobolske pokrajine. Omsk je bil zelo ogrožen. Govorilo se je o boju med sibirskimi in tatarskimi četami na meji velike kirgiške orde, ki se je končal za Ruse neugodno. Ker so se morale maloštevilne ruske čete umakniti, so se tudi kmetje izselili iz pokrajine. Pripovedovali so o strašnih grozodejstvih vpadnikov, o ropih, tatvinah, požigih in umorih. Tako so se znali vojskovati Tataři. Zato je vse bežalo že pred prvimi četami kana Feofarja. Mihael Strogov se je zelo bal, da v zapuščenih trgih in vaseh ne bi mogel dobiti za vožnjo potrebnih konj. Skušal je torej, da kolikor mogoče hitro pride v Omsk. Onstran mesta bi

bilo morda laže prehiteti tatarske poizvedovavce, ki so se bližali po dolini Irliša, in priti pred njimi na irkutsko cesto.

Taratajka se je prepeljala čez reko prav tam, kjer se konča tako zvana »išimska zapora«, t. j. vrsta lesenih stolpov in utrd, ki se razteza od južne sibirske meje 400 vrst (427 km) daleč proti severu. V teh utrdbah so bili nekdanj nameščeni oddelki kozakov, ki naj bi varovali pokrajino pred napadi Kirgizov in Tatarov. Ko pa je moskovska vlada mislila, da so se te orde popolnoma vdale, jih je dala izprazniti. Bile so torej brez pomena prav tedaj, ko bi mogle največ koristiti. Večina teh utrd je bila že upepeljena in oblaki dima, ki so jih brodniki pokazali Mihaelu Strogovu nad južnim obzorjem, so pričali, da se bližajo prve tatarske čete.

Brž ko je bila taratajka in vprega na desnem bregu Išima, je Mihael z vso naglico nadaljeval svojo pot čez stepo. —

Bilo je ob sedmih zvečer. Nebo je bilo zelo oblačno. Večkrat se je ulila tudi ploha, ki je sprala prah in tako cesto izboljšala.

Od išimske postaje je Mihael Strogov vedno molčal. Gledal pa je na to, da kolikor mogoče obvaruje Nadjo pred naporom neprestane vožnje, četudi se mladenka ni pritoževala. Rada bi bila dala peroti konjem taratajke. Nekaj ji je reklo, da se njenemu spremljevalcu še bolj mudi v Irkutsk kakor njej; in koliko vrst ju še loči od tega cilja!

Na misel ji je prišlo tudi, da bi bila mati Mihaela Strogova, ki je prebivala v Omsku, v veliki nevarnosti, ako bi Tatari vdrli v mesto. Zaradi tega je moral biti sin v velikih skrbih in je imel po njenem mnenju zadosten vzrok, da se mu je tako mudilo.

Zato se ji je zdelo umestno, da o priliki govori z njim o stari Marfi in njeni osamelosti sredi tako važnih dogodkov.

»Ali nisi prejel nobenega poročila od svoje matere po tatarskem vpadu?« ga je vprašala.

»Nobenega, Nadja. Zadnje pismo mi je pisala že pred dvema mesecema in mi ni sporočila nič dobrega. Marfa je odločna žena, vrla Sibirka. Vkljub starosti je ohranila še vso svojo duševno silo in zna prenašati trpljenje.«

»Obiščem jo!« je dejala Nadja živahno. »Ker me imenuješ sestro, sem tudi njena hči.«

In ker Mihael Strogov ni hotel odgovoriti, je dostavila:

»Morda pa je tvoja mati zapustila Omsk?«

»Mogoče, Nadja,« je odgovoril Mihael Strogov, »in upam celo, da je šla v Tobolsk. Stara Marfa sovraži Tare, pozna stepo in se ne boji. Želel bi, da je prišla za palico in se ob Irlišu napotila proti severu. Ni ga mesta v pokrajini, ki ga ne bi poznala moja mati. Kolikokrat je prehodila celo deželo z mojim starim očetom, kolikokrat sem ju spremljal tudi jaz še kot otrok po sibirski puščavi! Da, Nadja, trdno upam, da je moja mati zapustila Omsk.«

»Kdaj jo boš videl?«

»Ob povratku.«

»Ako pa je v Omsku, boš vendar žrtvoval toliko časa, da jo pozdraviš in objameš?«

»Ne morem!«

»Ali je ne boš posetil?«

»Ne, Nadja...!« je odgovoril Mihael Strogov. Njegove prsi so se napele in čutil je, da ne more več odgovarjati na vprašanja mladenke.

»Zakaj ne, brat? Iz kakšnih razlogov ne pojdeš k materi, ako je v Omsku?«

»Iz kakšnih razlogov, Nadja!« je vzkliknil Mihael Strogov s tako spremenjenim glasom, da je mladenka zadrtela. »Iz razlogov, ki so me prisilili, da sem svojo togo pogoltnil, ko me je udaril oni nesrečnik, ki...«

Stavka ni mogel dokončati.

»Pomiri se, dragi brat!« mu je rekla Nadja s kar najmehkejšim glasom. »Vem, ali bolje, čutim samo to, da sedaj neko čuvstvo obvladuje vse tvoje vedenje, čuvstvo svetejše dolžnosti, kakor pa je ona, ki veže sina in mater.«

Nadja je umolknila in se od tedaj ogibala vsake besede, ki bi se mogla tikati njegovega izrednega položaja. Šlo je za važno tajnost in Nadja je to tajnost iskreno spoštovala.

Drugi dan, 25. julija, je dospela taratajka ob treh zjutraj na tjukalinsko postajo; od lšima je prevozila 120 vrst.

Vprega je bila hitro zamenjana. Toda zgodilo se je prvič, da se je voznik začel obotavljati, češ, da se tatarski oddelki potikajo po stepi in da bi bili potniki, konji in voz dober plen roparjem.

Mihael Strogov ga je pridobil z denarjem, zakaj tudi v tem slučaju kakor v mnogo drugih ni hotel uporabiti potnega lista. Zadnji ukaz, ki ga je sporočila brzojavna

žica, je bil znan po sibirskih pokrajinah. Zaradi tega bi se morala splošna pozornost obrniti na vsakega Rusa, ki bi se mu ne bilo treba pokoriti predpisom ukaza. Temu pa se je hotel carski sel izogniti na vsak način. Ali se je premeteni voznik obotavljal zato, ker je hotel izkoristiti potnikovo nepotrpežljivost? Ali pa je morda res imel tehtne razloge zato, da se je bal kakega neprijetnega dogodka?

Končno se je taratajka vendarle odpeljala. Vozili so se tako hitro, da so ob treh popoldne dospeli v Kulacinskoje, 80 vrst dalje od Tjukalinska. Uro pozneje so bili že na bregu Irliša. Omsk je bil oddaljen le še kakih 20 vrst.

Irliš je široka reka in spada med prve sirske žile, ki vale svojo vodo proti severu. Reka izvira v altajskih gorah, teče pošev od jugovzhoda proti severozahodu in se izliva v Ob. Njen tek je dolg približno 700 vrst.

Ob tem letnem času narastejo vse reke v sibirski nižini. Tudi Irliš je bil izredno velik. Zaradi silno deroče vode je bil prevoz zelo težak. Tudi najboljši plavač bi ne bil preplaval reke; celo vožnja z brodom ni bila brez nevarnosti.

A to ni moglo ustaviti Mihaela Strogova in Nadje, ki sta hotela kljubovati vsaki, še tako veliki nevarnosti.

Mihael Strogov je svetoval svoji mladi tovarišici, naj počaka, da se najprej sam prepelje s taratajko in vprego na ono stran, ker se je bal, da bi vsled velike obtežitve brod ne bil zadosti varen. Ko bi spravil voz in konje na suho, bi se vrnil, da prepelje tudi njo.

Nadja je odklonila njegovo ponudbo. Vsled tega bi se zamudili eno uro in samo radi svoje varnosti ni marala tolike zamude.

Vkrcaje je bilo precej naporno, ker je bilo obrežje deloma preplavljeno in brod ni mogel pristati dovolj h kraju.

Po polurnem naporu se je brodniku posrečilo, da je spravil na brod taratajko in vse tri konje. Nato so stopili na brod tudi Mihael Strogov, Nadja in voznik ter odrinili od brega.

Izprva je šlo vse po sreči. Voda Irliša, ki se je više gori zajezovala ob dolgem zemeljskem rilcu, ki je štrlel v reko, je delala vrtinec, ki ga je pa brod lahko premagal. Poganjala sta ga zelo spretno dva brodnika z dolgima drogovoma. Čim bolj pa so se bližali sredini reke, tem bolj sta se droga vdirala v globoko strugo. Kmalu sta segala komaj še za čevelj iz vode. Brodnika sta ju mogla rabiti le še z največjim naporom.

Mihael Strogov in Nadja sta sedela na zadnjem koncu. Ker sta se vedno bala zakasnitve, sta nekoliko nemirno opazovala brodnika pri njunem opraviilu.

»Pozor!« je zavpil brodnik svojemu tovarišu.

Povod mu je dala nova smer, v katero se je brod obrnil z neznansko hitrostjo. Bil je sredi najmočnejšega toka, ki je zgrabil brod in ga gnal po reki navzdol. Šlo je za to, da ga spravita zopet v poševno smer. Ker sta znala spretno rabiti drogove, se jima je posrečilo, da se je brod polagoma začel v pravi smeri pomikati proti desnemu obrežju.

Z gotovostjo se je dalo izračunati, da bo brod pristal pet ali šest vrst niže, kakor je odrinil. A to je bilo brez pomena, samo da ljudje in živali pridejo brez nezgode na suho.

Krepka brodnika, ki ju je izpodbujalo obljubljeno bogato plačilo, sta bila prepričana, da bosta brod srečno prepeljala čez deroči lrtiš.

Toda računala nista z dogodkom, ki ga nista mogla slutiti. Sicer pa bi bila v tem slučaju tudi vsa njuna vnema in spretnost zaman.

Brod je bil sredi toka približno v enaki razdalji od obeh bregov in je plaval s hitrostjo dveh vrst na uro po reki navzdol. Mihael Strogov je vstal in pazljivo opazoval gorenjo stran.

Kmalu je opazil več ladij, ki so se približevale zelo naglo. Deroča voda in vesla, s katerimi so bile opremljene, so jih podile z veliko hitrostjo po reki navzdol.

Mihaelu Strogovu se je naenkrat nagubančilo čelo in nehoté se mu je izvil lahen vzklik.

»Kaj je?« ga je vprašala mladenka.

Preden pa ji je mogel odgovoriti, je eden brodarjev zavpil s prestrašenim glasom:

»Tataril Tataril!«

Na ladjah so bili v resnici oboroženi ljudje. V kratkem so morali doseči brod, ki je bil preveč naložen, da bi jim mogel ubežati.

Brodnika sta se tako ustrašila, da sta začela obupno vpiti in sta spustila drogova iz rok.

»Pogum, prijatelj!« je vzkliknil Mihael Strogov, »pogum! Petdeset rubljev vama dam, ako dosežemo desni breg, preden ladje pridejo do nas!«

Ta obljuba je brodnika navdala z novim pogumom. Zgrabila sta droga in iznova začela porivati brod proti bregu. Toda kmalu se je videlo, da Tatarom ne morejo uiti.

Ali se bodo peljali mimo, ne da bi nadlegovali potnike na brodu? To je bilo malo verjetno. Nasprotno, ti roparji so bili zmožni vsega.

»Ne boj se, Nadja,« je dejal Mihael Strogov, »toda pripravljena bodi na vse!«

»Pripravljena sem,« je odgovorila mladenka.

»Da planeš tudi v reko, kadar ti bom velel?«

»Kadar boš hotel.«

»Zaupaj mi, Nadja!«

»Saj ti zaupam.«

Tatarske ladje so bile oddaljene samo še sto čevljev. Vozile so oddelek buharskih vojakov, ki so šli poizvedovat v Omsk.

Brod je bil le še za dve svoji dolžini od brega. Brodnika sta se trudila s podvojeno silo. Mihael Strogov se jima je pridružil, zgrabil drog in se upiral vanj z nadčloveško močjo. Ako bi mogel spraviti taratajko na suho in se odpeljati v največjem diru, potem bi morda ušel, ker Tatari niso imeli konj.

Toda ves trud je bil zaman!

»Sarin na kičul« so zavpili vojaki na prvi ladji.

Mihael Strogov je poznal bojni klic tatarskih roparjev, ki mu je bilo treba odgovoriti samo tako, da se je človek vrgel na tla.

Ker tega povelja ni poslušal ne on ne brodnika, so vojaki sprožili puške in takoj ubili dva konja.

V istem trenutku se je začutil močan sunek ... Ladje so trčile ob brod od strani.

»Pridi, Nadja!« je zavpil Mihael Strogov, pripravljen, da plane v vodo.

Mladenka je vprav hotela za njim, ko se je Mihael Strogov, zadet od sulice, zvrnil v reko. Tok ga je potegnil s seboj. Nekoliko trenutkov se je še z roko lovil po zraku, potem pa je izginil pod vodo.

Nadja je zavpila in hotela planiti za Mihaelom Strogovim. V tem hipu pa so jo zgrabili Tatari, jo odnesli z broda in položili na svojo ladjo. Nato so ubili oba brodnika s sulicami, prepustili brod njegovi usodi in nadaljevali pot po Irlišu navzdol.

Štirinajsto poglavje.

Mati in sin.

Omsk je glavno mesto zahodne Sibirije, dasi ni največje v omski pokrajini. Tomsk ima namreč več prebivalcev in je tudi razsežnejši. Toda v Omsku prebiva vrhovni carski namestnik za prvo polovico azijske Rusije.

Omsk obsega prav za prav dve različni mesti. V prvem so samo uradi in uradniki, v drugem pa stanujejo po večini sibirski trgovci, katerih trgovanje pa nima Bog ve kakšnega pomena.

Mesto ima kakih 12.000 do 13.000 prebivalcev. Zavarovano je z okopom in utrdbam, ki pa so napravljene iz prsti in zaradi tega niso posebno močne. To so dobro vedeli tudi Tataři. Zato so hoteli mesto oblegati samo nekaj dni in si ga osvojiti z naskokom.

Mestna posadka, ki je štela le 2000 mož, se je hrabro branila. Toda vkljub temu so jo emirove čete polagoma izrinile iz trgovskega dela in potisnile v gorenje mesto.

Tu so se utrdili vrhovni namestnik, njegovi častniki in vojaki. Spremenili so mesto v nekako trdnjavo in opremili hiše ter cerkve s strelnimi linami. V tej zasilni trdnjavi so se držali vrlo, četudi niso imeli mnogo upanja na pravočasno pomoč. Tatarske čete, ki so se pomikale ob Irlišu navzdol, so postajale vsak dan močnejše in zapovedoval jim je častnik, ki je bil sicer izdajavec domovine, toda zaslužen in izredno smel mož.

To je bil polkovnik Ivan Ogarev.

Kakor je bil grozen tatarski poveljnik, katerega je Ivan Ogarev silil vedno v ospredje, tako je bil strašen tudi sam, poleg tega pa še vojaško izobražen. Po materi, ki je bila rojena v Aziji, je bil mongolske krvi. Zato je bil zelo lokav in zahrbtnen ter ni prav nič izbral sredstev, kadar je hotel odkriti kako skrivnost ali nasprotnika izvabiti v nastavljeno past. Ker je znal spretno posnemati ponašanje in kretanje najrazličnejših ljudi, je nastopal večkrat tudi kot berač in se skrival pod najbolj prostaškimi krinkami. Poleg tega je bil krut in zelo krvoločen človek. Skratka: bil je vreden namestnik kana Feofarja.

Ko je Mihael Strogov dospel do Irliša, je bil Ivan Ogarev že v Omsku. Polastil se je spodnjega dela in hitel z obleganjem zgornjega mesta, ker se mu je mudilo v Tomsk. Tam se je namreč zbirala glavna tatarska vojska.

Tomska se je pred nekaterimi dnevi polastil kan Feofar. Vpadniki so bili gospodarji srednje Sibirijske in so hoteli korakati proti Irkutsku.

To je bil končni cilj Ivana Ogareva.

Izdajavec je imel namen, da se pod napačnim imenom pridruži velikemu knezu, si pridobi njegovo zaupanje in ob ugodni priliki izda Tatarom mesto in velikega kneza samega.

S tem mestom in takim talnikom je morala priti v njihove roke vsa azijska Sibirija!

Car je vedel za ta načrt. Da ga prepreči, je izročil Mihaelu Strogovu važno pismo, ki naj ga ponese v Irkutsk. Ukazal mu je, da mora pod izmišljenim imenom prepotovati po sovražnikih zasedeno deželo.

»Doslej je zvesto izpolnil carjevo povelje. Ali ga bo mogel do konca?

Mihael Strogov ni bil od sulice smrtno ranjen. Izginil je pod vodo, da ga ne bi videli, splaval na desni breg in se nezavesten zgrudil med bičje.

Zavedel se je šele v koči nekega mužika, ki ga je našel in negoval. Njegova zasluga je bila, da je bil še živ. Koliko časa je bil že gost vrlega Sibirca? Tega ni vedel. Ko je odprl oči, je zagledal pred seboj dobrodušnega bradača, ki ga je opazoval s sočutnim očesom. Hotel je vprašati, kje je, toda mužik ga je prehitel in dejal:

»Ne govori, očka, ne govori! Sedaj si še preslab. Povedal ti bom, kje si in kaj se je zgodilo, odkar sem te prinesel v svojo kočo.«

In mož mu je opisoval podrobnosti boja, ki se je vršil pred njegovimi očmi. Pripovedoval mu je, kako so brod napadle tatarske ladje, kako so roparji oplenili taratajko in ubili oba brodnika...

Mihael Strogov ga ni poslušal dalje. Z roko je segel pod obleko in začutil, da ima carjevo pismo še vedno na svojih prsih.

Oddahnil se je. A to še ni bilo vse.

»Spremljevala me je deklica,« je dejal.

»Ostala je živa,« je odgovoril mož, hoteč pregnati nemir, ki ga je čital v njegovih očeh. »Prenesli so jo na svojo ladjo in odpeljali dalje po Irlišu. Ujetnica je, kakor mnogo drugih, ki jih vlečejo v Tomsk.«

Mihael Strogov ni mogel odgovoriti. Položil je roko na prsi, da pomiri utripajoče srce.

Vkljub tolikim poskušnjam pa je vendar predvsem mislil na svojo dolžnost.

»Kje sem?« je vprašal.

»Na desnem bregu Irliša in samo pet vrst od Omska,« mu je odgovoril mužik.

»Kako sem bil ranjen, da sem bil toliko časa nezavesten? Ali me je zadel strel?«

»Ne, ampak sulica na glavo,« je odgovoril mož. »Rana je že zaceljena. Ako boš počival nekaj dni, očka, boš lahko nadaljeval svojo pot. Ker si padel v reko, se te Tatari niso dotaknili in te niso izropali. Denarnico imaš v žepu.«

Mihael Strogov je podal mužiku roko. Nato pa se je naglo sklonil pokonci in vprašal:

»Prijatelj, povej mi, koliko časa sem že v tvoji kočil«

»Tri dni.«

»Trije dnevi izgubljeni!«

»Ves čas si bil brez zavesti.«

»Ali mi moreš prodati konja?«

»Hočeš li zares potovati dalje?«

»Da! In sicer takoj!«

»Nimam ne konja ne voza, očka. Kjer so bili Tatari, tam ne najdeš ničesar več.«

»Dobro, pojdem torej v Omsk, da poiščem konja...«

»Počivaj še nekoliko ur, da boš lažje hodil.«

»Niti ure ne!«

»Pojdi torej!« je dejal mož, ko je uvidel, da ne more pregovoriti svojega gosta. »Spremljal te bom sam. Sicer pa je v Omsku še mnogo Rusov in morda se ti posreči, da prideš neopaženo v mesto.«

»Prijatelj,« je odgovoril Mihael Strogov, »Bog ti povrni vse, kar si storil zame!«

»Norec je, kdor pričakuje plačila na zemlji!« je odgovoril mužik.

Ko je Mihael Strogov stopil iz koč, se ga je lotila taka omotica, da bi se bil skoraj zgrudil na tla. Na svezem zraku pa si je kmalu opomogel. Tedaj je začutil na glavi rano, ki mu jo je zadala tatarska sulica. Preveč je bil odločen, da bi ga mogla zadržati taka malenkost. Pred seboj je videl samo en cilj, daljni Irkutsk, ki ga je moral doseči. Najprej pa je bilo treba iti v Omsk, kjer se ni smel prav nič pomuditi.

»Bog naj čuva mojo mater in Nadjol!« je šepetal natihoma. »Nimam še pravice, da bi mislil nanji.«

Mihael Strogov in mužik sta prišla kmalu in brez težave v trgovsko mesto, četudi je bilo vojaško zasedeno. Okopi so bili porušeni na raznih mestih. Skozi nastale vrzeli so se plazili maroderji Feofarjeve vojske.

Po ulicah in trgih Omska je bilo vse polno tatarskih vojakov. Videti je bilo, da je med njimi železna roka vzdrževala red, kakršnega sicer niso bili vajeni. Hodili niso posamič, ampak v skupinah, in so bili oboroženi, da bi se branili, ako bi jih kdo napadel.

Glavni trg je bil spremenjen v taborišče, ki so ga čuvale mnogobrojne straže. Dva tisoč Tatarov je taborilo ondi v lepem redu. Konji so bili privezani za kole in vedno osedlani, da bi vojaki mogli odjezditi na prvi ukaz. Tatarska konjenica se je v Omsku ustavila le začasno, ker so jo bolj mikale bogate planjave vzhodne Sibirije, kjer so bila mesta premožnejša in polja rodovitnejša, kjer se je torej obetal izdatnejši plen.

Nad trgovskim mestom se je vzdigoval gorenji del, ki se ga Ivan Ogarev vkljub večkratnim silnim, toda junaško odbitim naskokom še ni mogel polastiti. Znad njegovih zasilnih utrdb se je še vedno vil ruski narodni prapor.

Mihael Strogov in njegov vodnik sta ga pozdravila z upravičenim ponosom in najboljšimi voščili.

Mihael Strogov je mesto popolnoma poznal in se je izogibal najbolj obljudenih ulic, dasi je na videz hodil za svojim vodnikom. Sicer pa se mu ni bilo treba bati, da bi ga kdo spoznal. V vsem mestu ga je mogla edino njegova mati imenovati s pravim imenom. Ker pa je prisegel, da je ne obišče, je hotel prisego tudi držati. Mogoče pa je bilo celo — kar je želel iz vsega srca —, da je zbežala v kak miren kotiček na stepi.

K sreči je mužik poznal poštarja, o katerem je mislil, da bi za dobro plačilo posodil ali pa prodal voz in konje. Ostalo je torej samo še vprašanje, kako bi Mihael Strogov iz zastraženega mesta prišel na prosto. Vsled številnih vrzeli v obzidju bi šlo končno tudi to brez posebnih težav.

Mužik je peljal torej svojega gosta naravnost na pošto. V ozki ulici se je Mihael Strogov nagloma ustavil in skril za neki zid.

»Kaj ti je?« ga je živahno vprašal mužik, ki ga je vedenje Mihaela Strogova osupnilo.

»Tiho!« je naglo odgovoril Mihael Strogov in položil prst na ustnice.

V tem trenutku je oddelek Tatarov krenil z glavnega trga v ulico, po kateri sta že nekoliko časa hodila Mihael Strogov in njegov tovariš.

Pred oddelkom, ki je štel kakih dvajset jezdecev, je jahal častnik v zelo preprosti obleki. Ceprav je opazoval zdaj eno zdaj drugo stran ulice, vendar ni mogel videti Mihaela Strogova, ki se mu je tako hitro in ročno umaknil.

Oddelek je dirjal naglo po ulici. Niti častnik niti njegovo spremstvo se ni menilo za prebivalce. Ti nesrečniki so se jim komaj utegnili sproti umikati. Tu in tam se je razlegel kak pritajen vzklík, ki ga je takoj udušil udarec sulice, in ulica je bila v trenutku prazna.

Ko je oddelek izginil, se je Mihael Strogov obrnil k mužíku in ga vprašal:

»Kdo je ta častnik?«

Bil je bled kakor mrlič.

»Ivan Ogarev!« je odgovoril Sibirec s tihim glasom, iz katerega je dihalo sovraštvo.

»On!« je glasno vzklíknil Mihael Strogov, ki ni mogel obvladati prevelike jeze.

Spoznal je, da je častnik oni potnik, ki ga je bil udaril na išimski postaji.

In kakor bi se mu nekaj posvetilo, se je obenem spomnil tudi starega cigana, ki ga je videl na nižnjegovgorodskem sejmišču.

Mihael Strogov se ni zmotil. Ivan Ogarev se je kot cigan pomešal med tolpo Sangare in z njo zapustil nižnjegovgorodsko pokrajino, kjer je med številnimi tujci iz srednje Azije iskal zaveznikov za svoje peklensko delo. Sangara in njeni cigani so bili njegovi plačani vohuni, vdani mu na življenje in smrt. Ivan Ogarev je bil tisti, ki je ponoči na sejmišču govoril takrat zanj nerazumljive besede, se vozil s cigansko tolpo na krovu »Kavkaza« in po drugi cesti iz Kazana v Išim prišel pred tremi dnevi v Omsk, ki je sedaj ječal pod njegovo oblastjo.

Mihael Strogov se ga je moral sedaj bolj kot kdaj ogibati in gledati na to, da mu ne pride pred oči. Ko bo prišel trenutek, da mu bo mogel pogledati naravnost v oči, tedaj ga bo poiskal, četudi bi bil gospodar vse Sibirije!

Mihael Strogov in mužík sta šla dalje po mestu in prišla na pošto. Ponoči bi ne bilo težko priti iz Omska skozi kako vrzel v obzidju. Nemogoče pa je bilo nadomestiti taratajko, ker ni bilo nobenega voza. In čemu tudi?

Ali ni bil sam? Zadoščoval mu je konj, ki mu ga je prodal poštar za visoko ceno. Bil je močna in utrjena žival, kakršno si je želel Mihael Strogov, ki je bil izvežban in vztrajen jezdec.

Konj je bil hitro pripravljen za odhod.

Bilo je ob štirih popoldne.

Mihael Strogov je moral čakati noči, ako je hotel zapustiti mesto skozi kako vrzel v okopih. Ker se ni hotel kazati po mestnih ulicah, je ostal na pošti in si naročil večerjo.

V čakalnici je vrvelo ljudi. Kakor na ruske postaje tako so prihajali tudi sem preplašeni prebivalci, da bi izvedeli kaj novic. Govorili so, da bodo kmalu prišle ruske čete, ne sicer v Omsk, ampak v Tomsk, da iztrgajo mesto Tatarom kana Feofarja.

Mihael Strogov je pazljivo poslušal vsako besedo, sam pa se ni spuščal v pogovor.

Naenkrat pa je vztrepetal ob vzkliku, ki mu je presunil vso dušo; na uho sta mu udarili besedi:

»Moj sin!«

Pred njim je stala njegova mati, stara Marfa. Smehljala se mu je, drhtela in mu ponujala roko...

Mihael Strogov je vstal. Hotel je planiti proti njej... Toda misel na dolžnost in resno nevarnost, ki je pretila njegovi materi in njemu, ga je hipoma zadržala. Obvladal se je tako, da se ni zganila niti mišica na njegovem obrazu.

V čakalnici je bilo kakih dvajset ljudi. Med njimi so utegnili biti tudi vohuni, in ali ni bilo v mestu znano, da je sin Marfe Mihael Strogov carski sel?

Mihael Strogov se ni premaknil.

»Mihael!« je vzkliknila njegova mati.

»Kdo ste, spoštovana gospa?« je vprašal Mihael Strogov. Posamezne besede je bolj jecljal kakor izgovarjal.

»Kdo sem, me vprašaš? Moj otrok, ali ne poznaš več svoje matere?«

»Motite se...« je odgovoril hladno Mihael Strogov. »Vara Vas gotovo kaka podobnost...«

Stara Marfa je stopila naravnost predenj, mu pogledala v oči in vprašala:

»Ali nisi sin Petra in Marfe Strogov?«

Mihael Strogov bi bil dal življenje, da je smel objeti svojo mater... Ako se vda, potem je izgubljeno vse! In premagal se je. Zatisnil je oči, da ne bi videl neizrekljive

groze na ljubljenem obrazu svoje matere, in umaknil roke, da se ne bi dotaknil njenih drhtečih rok, ki so se iztegale po njem.

»V resnici ne vem, kaj hočete reči, draga žena,« je odgovoril in stopil korak nazaj.

»Mihael!« je še enkrat ponovila priletna mati.

»Nisem Mihael! Nikdar nisem bil Vaš sin! Imenujem se Nikolaj Korpanov, trgovec v Irkutsku...«

In nagloma je zapustil čakalnico, medtem ko so se zadnjikrat oglasile besede:

»Moj sin! Moj sin!«

Mihael Strogov je odpotoval popolnoma potr. Videl ni svoje stare matere, kako se je skoraj mrtva zgrudila na klop. Ko pa ji je poštar hitel na pomoč, se je hipoma vzdignila. Nenadoma se ji je posvetilo v glavi. Da bi jo zatajil njen sin? To ni bilo mogoče! Da bi se zmotila sama in ga zamenjala z drugim? Prav tako nemogoče! Videla je svojega sina in ako je on ni spoznal, je samo iz tehtnih razlogov ni hotel in ni smel spoznati. In potlačila je vso bol v svojem srcu in mislila samo na to:

»Ali ga nisem nehóte pogubila?«

»Kako sem neumna?« je dejala ljudem, ki so jo začeli izpraševati. »Oči so me varale! Ta mladi mož ni moj sin. Nima njegovega glasu! Pustimo tol! Navsezadnje bom videla svojega sina res že vsepovsod.«

Deset minut pozneje se je na pošti pojavil tatarski častnik.

»Marfa Strogova?« je vprašal.

»Da!« je odgovorila stara žena s tako mirnim glasom in tako vedrim licem, da je prisotni ljudje niso več poznali.

»Pojdi z menoj!« je dejal častnik.

Marfa Strogova je šla samozavestno z njim in zapustila poštno poslopje.

Nekaj trenutkov pozneje je stala v taborišču na glavnem trgu pred Ivanom Ogarevom, ki je takoj izvedel o dogodku na pošti. Ker je slutil resnico, je hotel sam izprašati staro Sibirko.

»Tvoje ime?« je vprašal s strogim glasom.

»Marfa Strogova.«

»Ali imaš sina?«

»Da.«

»Ni li carski sel?«

»Da.«

»Kje je sedaj?«

»V Moskvi.«

»Ali nimaš od njega nobenih poročil?«

»Nobenih.«

»Koliko časa ne?«

»Dva meseca.«

»Kdo je torej mladi mož, ki si ga še pred nekaterimi minutami na pošti imenovala svojega sina?«

»Mlad Sibirec, ki sem ga zamenjala z njim,« je odgovorila Marfa Strogova. »Ta je že deseti, o katerem sem mislila, da je moj sin, odkar je v mestu vse polno tujcev. Zdi se mi, da ga vidim povsod!«

»Mladi mož torej ni bil Mihael Strogov?«

»Žal, da ne!«

»Ali veš, starka, da te dam lahko mučiti toliko časa, da mi boš priznala resnico?«

»Povedala sem resnico in muka ne bo spremenila mojih besed.«

»Sibirec torej res ni bil Mihael Strogov?« je drugič in še odločneje vprašal Ivan Ogarev.

»Ne, ni bil!« je odgovorila drugič Marfa Strogova. »Ali mislite, da bi mogla za ves svet zatajiti takega sina, kakršnega mi je dal sam Bog?«

Ivan Ogarev je zlobno pogledal staro ženo, ki mu je kljubovala tako naravnost. Prepričan je bil, da je bil mladi Sibirec njen sin. Ako je najprej sin zatajil mater in sedaj mati taji sina, morata imeti za to brez dvoma silno važen vzrok.

Ivan Ogarev torej ni dvomil nič več o tem, da je bil namišljeni Nikolaj Korpanov res carski sel Mihael Strogov, ki se je skrival pod napačnim imenom zato, ker je imel izvršiti kako zelo važno naročilo.

Takoj je ukazal, da ga morajo zasledovati. Nato se je obrnil proti Marfi Strogovi in dejal:

»To ženo odpeljite takoj v Tomsk!«

Ko so jo surovi in kruti vojaki odvedli izpred njega, je siknil med zobmi:

»Ko pride pravi trenutek, bom že razvezal jezik tej stari čarovnici!«

Petnajsto poglavje.

Barabinsko močvirje.

Sreča, da je Mihael Strogov takoj odpotoval in se skozi nezastraženo vrzel v obzidju izmuznil iz mesta. Ko so straže ob izhodih prejele njegov popis in povelje Ivana Ogareva, naj ga ne izpusté iz Omska, je njegov konj že dirjal po stepi. Ker ga niso takoj zasledovali, je upal, da bo ubežal.

Carski sel je ostavil Omsk 29. julija ob osmih zvečer. To mesto je nekako v sredi med Moskvo in Irkutskom, kamor je moral dospeti prej kakor v desetih dneh, ako je hotel prehiteti tatarske čete. Jasno je bilo, da se odslej zaradi usodnega snidenja z materjo ne bo mogel več skrivati pod tujim imenom. Ivan Ogarev je zagotovo slutil, da je carski sel potoval skozi Omsk, da se je obrnil proti Irkutsku in da je nosil s seboj gotovo zelo važna pisma. Mihael Strogov pa je bil prepričan, da bodo storili vse, samo da ga ujemo.

Vedel pa ni in ni mogel vedeti, da je bila Marfa Strogova v rokah Ivana Ogareva in da bo morda s svojim življenjem plačala ganotje, ki jo je prevzelo, ko je nenadoma zagledala svojega sina. Kolika sreča, da tega ni vedel! Ali bi se mogel ustavljati tej novi poskušnji?

Mihael Strogov je torej drevil po stepi. Mrzlična nestrpnost, ki ga je razjedala, se je lotila tudi njegovega konja. Od vrle živali je zahteval samo to, da ga kolikor mogoče hitro ponese do prihodnje postaje, kjer bi jo mogel zamenjati z izpočitim konjem.

Do polnoči je prejezdil 70 vrst in se ustavil na postaji Kulikovo. Toda tu ni našel ne konja ne voza. Tatarski oddelki, ki so šli mimo, so pokradli in vzeli s seboj vse, kar so našli po vaseh in na poštnih postajah. Mihael Strogov je dobil komaj nekoliko hrane zase in za konja.

Ker se mu je zdelo, da ne bo zlepa mogel zamenjati konja, mu je bilo treba vendarle prizanašati. Da pa kolikor mogoče prehití jezdece, ki jih je Ivan Ogarev brez dvoma poslal za njim, je vkljub temu sklenil jezdití dalje. Počival je torej samo eno uro in se iznova napotil čez stepe.

Vreme je bilo doslej ugodno in vročina ne prevelika. Dasi se je mesec skrival za lahnimi oblaki, je bila noč vendarle toliko svetla, da ni mogel zgrešiti ceste. Sicer pa je bila Mihaelu Strogovu pot popolnoma znana. Zato je

jezdil dalje brez bojazni in brez obotavljanja. Četudi je bil zatopljen v otožne misli, je vendar ostal vedrega duha in je hitel k svojemu cilju, kakor bi ga že videl na obzorju. Če se je ustavil, se je pomudil na kakem ovinku samo toliko, da se je konj oddahnil. Da ga razbremení za trenutek, je stopil včasih na tla, pritisnil uho na zemljo in poslušal, ne doni li topot konjskih kopit po stepi. Ker ni slišal nič sumljivega, je jezdil dalje.

Ah! Ko bi se vsa ta sibirski pokrajina pogreznila v severno noč, ki traja več mesecev! Koliko varneje bi jo prepotovali!

30. julija ob devetih zjutraj je Mihael Strogov jezdil mimo postaje Turumov in dospel v močvirnato barabinsko stepo.

Na tem 300 vrst dolgem ozemlju so bile naravne ovire zelo velike. Mihael Strogov je to dobro vedel. Vedel je pa tudi, da jih mora premagati za vsako ceno!

Obširno, med 60° in 52° od severa proti jugu se raztezajoče barabinsko močvirje je nabirališče dežnice, ki ne more odtekati v Ob ali v Irliš. Ker glinasta tla ne propuščajo vode, je po neizmerni nižini zlasti poleti zelo težko potovati. Irkutska cesta je speljana naravnost čez močvirja, mlakuže in jezera tega ozemlja. Vsled vročine iz njih izhlapevajo za potnika škodljivi in naravnost nevarni plini.

Pozimi seveda, ko mraz vse strdi, ko sneg izravna tla ter zgosti in pokrije vse okužljive snovi, tedaj drče čez trdo skorjo barabinskega močvirja sani lahko in brez nevarnosti. Ker je v pokrajini vse polno divjačine, lovci radi zahajajo tja in preganjajo kune, sobolje in lisice, ki dajejo posebno dragoceno kožuhovino. Poleti pa je močvirje blatno, okuženo in celo neprehodno, ako voda stoji le preveč visoko.

Mihael Strogov je pognal konja naravnost v močvirje. To barje ni bilo več brezmejen travnik, pokrit z nizko travo, po katerem se pasó nepregledne sibske črede, ampak bilo je nekaka z grmovjem porasla pustinja.

Vsled vlage in poletne vročine bujno uspevajoče rastlinstvo, visoko do šest čevljev, je travo popolnoma izpodrinilo. Bičje in trstje je tvorilo nerazmotljivo in nepredirljivo mrežo, ki je bila posejana s tisoči lilij, perunik in drugih pestrih cvetic. Njihov vonj se je mešal s toplo paro, ki je izhlapevala iz tal.

Mihael Strogov je dirjal med visokim bičjem. Z močvirja, ki se je raztezalo na obeh straneh ceste, ga ni mogel

videti nihče, ker ga je bičje dokaj presegalo. Samo po jatah nešteti vodnih ptic, ki so se vzdigovale kraj pota in kričaje odletavale v daljavo, se je dalo sklepati, da se nekdo premika po goščavi.

Cesta je bila kolikor toliko dobra. Tu je držala naravnost skozi goščo močvirskih rastlin, tam se je vila ob vijugastem obrežju velikih mlak, ki so bile več vrst dolge in široke in bi se zaradi tega lahko imenovalje jezera. Na nekaterih mestih pa se cesta ni mogla izogniti mlakužam. Namesto mostov so čez vodo držali z debelo plastjo ilovice obloženi tramovi, ki so se zibali kakor se guglje šibka brv nad jarkom. Nekatera takih mostišč so bila dolga dvesto do tri sto čevljev. Zaradi tega je potnike, ali vsaj potnice v taratajkah, večkrat napadla slabost, ki je bila podobna morski bolezni.

Mihael Strogov ni gledal na to, so li tla trdna ali pa se zibljejo pod njim. Brez prestanka je dirjal naprej in preskakoval vdrtine, ki so nastale med preperelimi tramovi. Toda vkljub naglici konj in jezdec nista mogla uiti pikom dvokrilnega mrčesa, ki je prava šiba božja v tem močvirju. Potnik, ki hoče poleti potovati čez barabinsko močvirje, mora imeti naličje iz konjske žime, pritrjeno na železno mrežo, ki mu pokriva pleča. Vkljub temu jih je malo, ki bi prišli preko močvirja, ne da bi jim strupeni mrčes opikal obraz, vrat in roke. Človeku se zdi, da je ozračje natrpano s tankimi iglicami in da ga niti viteški oklep ne bi mogel ubraniti pred bodali strupenih mušic. V tej žalostni pokrajini se mora človek boriti z mušicami, komarji, obadi in milijardami drobnega mrčesa, ki ga s prostim očesom ni mogoče niti videti. Ako pa ga ne vidi, tembolj čuti njegovo neznosno pikanje, ki se mu tudi najbolj utrjen sibirski lovec ne more privaditi.

Konj Mihaela Strogova, ki so ga zbadali strupeni obadi, je skakal, kakor bi ga ščegetalo tisoč ostrog. Postal je besen, se otepal z dolgim repom in dirjal, kakor bi se s hitrostjo hotel iznebiti neznosnih muh.

Ako bi Mihael Strogov ne bil izurjen jezdec, bi ga bil konj, ki je neprestano skakal, se hipoma ustavljal in se spenjal pokonci, brez dvoma vrgel s sedla. Toda on se ni zmenil za to, postal je tako rekoč brezčuten za telesno bol. Imel je samo eno željo, da pride do cilja, naj stane, kar hoče. V divjem diru je videl samo to, da je cesta nagloma izginjala za njim.

Kdo bi mislil, da bi v tako nezdravi pokrajini mogli prebivati ljudje?

In vendar so bila v večjih presledkih med velikanskim bičjem potaknjena sibirski selišča. Možje, žene, otroci in starčki v živalskih kožah in s posmoljenim naličjem na obrazu so pasli borne črede ovac. Poleg njih so noč in dan kurili s svežim lesom. Gost dim, ki se je polagoma razširjal po neizmernem močvirju, je varoval črede nadležnega mrčesa.

Mihael Strogov je čutil, da je konj do skrajnosti utrujen in da se hoče zgruditi. Zato se je ustavil v revnem selišču in po sibirski navadi s toplo mastjo namazal strašno opikano žival. Ko jo je osnažil, nakrmil in napojil, tedaj še le je mislil tudi nase. Da se okrepča, je zaužil nekoliko kruha in mesa ter izpil par kozarcev kvasa. Kvečjemu dve uri kesneje je že zopet nadaljeval z vso hitrostjo neskončno pot proti Irkutsku.

Tako je predirjal od Turumova 90 vrst in je 30. julija ob štirih popoldne dospel v Jelanskoje, kakor da bi bil neobčutljiv za utrujenost.

Tu je moral konj počivati vso noč. Pogumna žival sicer ne bi mogla več vzdržati na poti.

Kakor drugod tako tudi v Jelanskem ni bilo dobiti ne konja ne voza.

Majhno mestece, v katerem še ni bilo Tatarov, je bilo skoro popolnoma prazno, ker se je dalo zelo lahko osvojiti z južne in le težko braniti s severne strani. Zato so na višje povelje izpraznili pošto, policijsko in vladno poslopje. Uradniki in drugi prebivalci so se preselili v Kajnsk sredi barabinskega močvirja.

Mihael Strogov se je moral torej vdati in ostati čez noč v Jelanskem, da dovoli konju dvanajst ur počitka. Po naročilu, ki ga je prejel v Moskvi, je moral paziti na to, da se na potu čez Sibirijo ne izda in da kolikor mogoče hitro pride v Irkutsk. Na noben način pa se mu podjetje zaradi prevelikega podviganja ne sme ponesrečiti. Da ostane zvest temu naročilu, je moral prizanašati edinemu konju, ki ga je imel.

Drugi dan so se pojavili prvi tatarski poizvedovavci na irkutski cesti kakih deset vrst za mestom. Mihael Strogov je takoj odpotoval iz Jelanskega in se iznova pogljal preko močvirja. Cesta je bila ravna, kar je pospeševalo njegovo pot, toda vijugasta, kar je daljavo le večalo. Zaradi

neprehodnih mlakuž in jezerc pa mu ni bilo mogoče, kreniti s ceste in jahati v premi črti.

Naslednji dan, 1. avgusta, opoldne je Mihael Strogov došel v 120 vrst oddaljen trg Spaskoje in dve uri kesneje se je ustavil v Pokrovskem.

Konj je bil tako zdelan, da se ni mogel nič več ganiti. Mihael Strogov je bil prisiljen, da je ostal tu do drugega dne. Odpoval je zarana in neprenehoma dirjal po cesti, četudi je bila deloma pod vodo. 2. avgusta ob štirih popoldne je prišel v Kajnsk, potem ko je prejezdil 75 vrst.

Tu je okolica imela docela drugačno lice. Malo mesto Kajnsk stoji kot zdrav in prijeten ofok sredi nezdravega barabinskega močvirja. Vsled kanalizacije Oma, ki teče mimo Kajnska in se izliva v Irliš, se je nezdravo močvirje spremenilo v silno bujne pašnike. Dasi zaradi tega iz mesta še ni popolnoma izginila mrzlica, prebivalci močvirja vendar iščejo zavetja v Kajnsku, kadar jih zastrupljeno ozračje prežene iz drugih delov pokrajine.

Prebivalci Kajnska zaradi tatarskega vpada še niso zapustili mesta. Najbrže so mislili, da so sredi močvirja na varnem, ali pa da bodo imeli čas bežati tedaj, ko jim bo grozila zares nevarnost.

Mihael Strogov bi bil zelo rad v mestu slišal kake novice, pa ni mogel izvedeti ničesar. Nasprotno: mestni poglavar bi se bil gotovo obrnil nanj, ako bi bil vedel, kdo je prav za prav namišljeni irkutski trgovec. Zdelo se je, kakor bi Kajnsk vsled posebne lege ne bil v Sibiriji in bi se dogodki, ki so jo vznemirjali, njega prav nič ne tikali.

Sicer pa se je Mihael Strogov kazal kolikor mogoče malo. Ne samo, da ni hotel vzbujati pozornosti, celo želel je, da ga ne bi nihče opazil. Žalostna izkušnja ga je naučila opreznosti. Zato se je ogibal ulic v mestu in ni šel iz gostilne, v kateri se je ustavil.

V Kajnsku bi bil Mihael Strogov lahko dobil voz in z njim zamenjal konja, na katerem je prijezdil iz Omska. Toda po resnem preudarku se je začel bati, da ne bi s tem obrnil pozornosti nase. Dokler ni prekoračil črte, ki so jo zavzeli Tataři in ki je tekla skoraj vzporedno z dolino Irliša, toliko časa se je hotel izogibati vsemu, kar bi moglo vzbujati sum.

Da prepotuje barabinsko močvirje, da v neposredni nevarnosti beži naravnost preko mlakuž, da prehití jezdece, ki so ga zasledovali, in da plane, ako bi bilo treba, tudi v

najbolj gosto bičevje, za to je bil očitvidno boljši konj kakor pa voz. Pozneje, onstran Tomska ali celo Krasnojarska, v kakem važnem središču vzhodne Sibirije, bi bila prilika, da se odloči, kakor bi pač najbolje kazalo.

Konja pa nikakor ni hotel zamenjati z drugim. Preveč se je privadil vrli živali. Vedel je, kaj more od nje zahtevati. Dobro srečo je imel ko je kupil konja v Omsku, in velikodušni mužik, ki ga je peljal k poštarju, mu je napravil veliko uslugo. Kakor pa se je Mihael Strogov navezal na konja, tako se je tudi konj privadil naporom tega divjega potovanja. Pod pogojem, da mu privoščí nekaj ur počitka, je smel Mihael Strogov upati, da bo vzdržal, dokler ne prideta iz zasedenih pokrajin.

Zvečer in ponoči med 2. in 3. avgustom je torej Mihael Strogov ostal v gostilni kraj mesta, kjer je bilo le malo vsiljivih in radovednih gostov.

Ker je bil zelo utrujen, se je ulegel spat, toda šele potem, ko se je prepričal, da je konj preskrbljen z vsem. Spal je le malo. Preveč spominov in skrbi ga je vznemirjalo hkrati. Podobi stare matere in mlade, neustrašene spremeljavke, ki je ostala za njim brez varstva, sta mu zaporedoma stopali pred duševne oči in se pogostokrat stopili v eno samo misel.

Nato se je domislil svojega poslanstva in prisege, da ga bo izvršil. Iz vsega, kar je videl na potovanju, je vedno bolj spoznaval, kako važno je. Sovražno gibanje je bilo zelo resno in tembolj nevarno, ker ga je podpiral Ivan Ogarev. In ko je Mihael Strogov pogledal pismo, zaprto s carjevim pečatom, — pismo, v katerem je bil brez dvoma lek za toliko zlo in odrešenje za deželo, ki jo je trgala krvava vojska, — tedaj ga je prevzela divja želja, da bi planil preko stepe, da bi kakor ptič preletel pot, ki ga je ločila od Irkutska, da bi se kakor orel dvignil nad vse ovire, da bi kakor vihar po zraku predivjal po sto vrst na uro, samo da stopi pred velikega kneza in mu zakliče: »Visokost, od Njegovega Veličanstva carja!»

Drugi dan ob šestih zjutraj je odpotoval Mihael Strogov z namenom, da pride ta dan v selo Ubinsk, ki je od Kajnska oddaljeno 80 vrst. Ko je prejezdil kakih 20 vrst, je bil zopet v barabinskem močvirju. Ker tu ni bilo osuševalnih jarkov, so bila tla pogostokrat več kot čevelj globoko pod vodo. Cesto je bilo le težko razločevati. Ker pa je bil zelo previden, je prejezdil vso pot brez nezgode.

V Ubinsku se je ustavil in konj je počival vso noč, ker je hotel drugi dan brez odmora prejezditi 100 vrst dolgo pot med Ubinskom in Ikulskim. Ob zori je odpotoval. Pot čez barabinsko močvirje je, žal, postajala vedno težavnejša.

Med Ubinskom in Kumakovo, kjer je pred tedni zelo deževalo, se je v ozki nižini nabrala dežnica kakor v neprodorni skledi. Nerazmotna mreža močvar, mlakuž in jezer je bila tako rekoč ena sama veriga. Z največjim naporom je moral jezditi več kot 20 vrst daleč okrog nekega jezera, ki je bilo tako veliko, da je zaslužilo posebno zemljepisno ime in so ga Kitajci imenovali Čang. Dasi je bil skrajno nestrpen, vendar te zamude ni mogel preprečiti. Spoznal je pa, kako je bilo prav, da v Kajnsku ni kupil voza. Konj je vendarle še prodiral dalje, kjer bi se moral voz brez-pogojno ustaviti.

Ob osmih zvečer je Mihael Strogov došel v Ikulskoje, kjer je ostal vso noč. V barabinskem močvirju izgubljeni trg je bil popolnoma brez vojnih poročil. Ker se je vprav v tem delu pokrajine sovražna vojska razcepila v dva dela, od katerih se je eden obrnil proti Omsku, drugi pa proti Tomsku, se je Ikulskoje vsled naravne lege dotlej srečno izognilo strahotam tatarskega vpada.

Končno pa so se morale naravne težkoče vendarle zmanjšati, zakaj Mihael Strogov je upal, da bo že drugi dan prepotoval močvirje, ako ga ne zadrži kaka nepričakovana ovira. Prejezditi mu je bilo treba samo še 125 vrst (133 km) dolgo pot do Kolivana, da pride onstran mesta na trdo cesto.

Precej znamenit trg Kolivan je bil nekako v sredi med Ikulskim in Tomskom. Dospevši v trg, bi se ravnal po razmerah in se najbrže odločil, da se izogne Tomsku, ki ga je zasedel kap Feofar, ako so bila poročila točna.

Dočim so bili trgi, kakor Ikulskoje, Kurgvinsk itd. zaradi svoje lege v barabinskem močvirju, kjer se tatarske čete niso mogle svobodno gibati, razmeroma še dosti mirni, ali se ni bilo bati, da bo Mihael Strogov na bogatih in rodovitnih bregovih reke Oba namesto naravnih težkoč zadel na ljudi, ki mu bodo delali še večje ovire? To je bilo verjetno. Toda pripravljen je bil, da krene tudi s ceste, ako bi bilo treba. V tem slučaju bi bil seveda brez vseh sredstev, ker na stepi ni bilo ne potov ne mest ne vasi. Le tu in tam je samevala kaka pristava ali kočja revnih ljudi, ki bi mu vkljub gostoljubnosti ne mogli postreči niti z

najpotrebnejšimi stvarmi. In vendar se vkljub temu ne bi smel obotavljati.

O pol štirih popoldne je Mihael Strogov jezdil mimo kargatske postaje in končno prepotoval zadnjo barabinsko nižino. Trda in suha tla sibirске zemlje so se iznova začela oglašati pod kopiti njegovega konja.

Iz Moskve je odpotoval 15. julija. Ako je upošteval 72 ur, ki jih je izgubil na bregu Irliša, je dotlej, t. j. do 5. avgusta, njegovo potovanje trajalo vprav 21 dni.

Od Irkutska je bil oddaljen še 1500 vrst.

Šestnajsto poglavje.

Zadnji napor.

Mihael Strogov se je upravičeno bal, da na planjavah onkraj barabinskega močvirja ne zadene na sovražnika. Od konj pomendrano polje je dokazovalo, da so šli Tataři mimo. Zakaj tudi o njih je veljalo, kar pravi pregovor o Turkih: »Kamor stopi turško kopito, ne raste trava!«

Na potu čez to pokrajino je moral biti torej skrajno previden. Iz oblakov dima, ki ga je videl na obzorju, se je dalo sklepati, da so bili trgi in selišča še v plamenu. Ali so požare zanetile prednje straže, ali pa je že emirjeva vojska dosegla skrajno mejo pokrajine? Ali je bil kan Feofar že v jenisejski pokrajini? O vsem tem Mihael Strogov ni vedel ničesar in ni mogel ničesar ukreniti brez nadaljnjih poročil. Ali je bila dežela res že tako zapuščena, da ni bilo mogoče od nikogar dobiti potrebnih pojasnil?

Mihael Strogov je prejezdil dve vrsti po popolnoma zapuščeni cesti. Gledal je na desno in levo ter iskal hiše, ki bi še ne bila prazna. Toda žive duše ni bilo nikjer.

Slednjič je med drevjem opazil kočo, ki se je še kadila. Ko se je približal, je blizu njenih ostankov zagledal starca in okoli njega kopico otrok, ki so jokali. Mlada žena, najbrže njegova hči in mati otrok, je klečala na tleh in obupno opazovala žalostni prizor. Dojila je nekoliko mesecev starega otroka, ki bo morda kmalu pogrešal njene hrane. Okrog nesrečne družine je bilo vse sama razvalina.

Mihael Strogov je stopil k starčku.

»Ali mi moreš odgovarjati?« ga je vprašal.

»Govori!« je dejal starec.

»Ali so šli Tataři mimo?»

»Da; sicer ne bi gorela moja hiša.«

»Ali je bila vojska ali samo manjši oddelek?»

»Vojska! Saj so polja opustošena, kakor daleč sega oko —«

»Kdo ji zapoveduje?»

»Emir. Zakaj voda Oba je krvava.«

»Ali je kan Feofar šel v Tomsk?»

»Da.«

»Veš li, če so se Tataři polastili Kolivana?»

»Ne, ker mesto še ne goril«

»Hvala lepa, prijatelj! Morem li kaj storiti zate in za tvoje?»

»Ničesar.«

»Na svidenje!»

»Z Bogom!»

Mihael Strogov je položil 25 rubljev na kolena nesrečne žene, ki se niti zahvaliti ni mogla, spodbodel konja in odjezdil naprej.

Sedaj je vedel, da se mora Tomsku izogniti na vsak način. Mogoče pa je bilo jezdit v Kolivan, kjer še ni bilo Tatarov. Tu bi se moral založiti z vsem, česar bi potreboval na dolgi poti. Nato bi se bilo treba prepeljati čez reko Ob in kreniti z irkutske ceste, da obide mesto Tomsk. Drugega izhoda ni bilo.

Ko si je Mihael Strogov načrtoval novo pot, se ni smel prav nič obotavljati. Pognal je konja in dirjal po cesti, ki je držala proti levemu bregu Oba, od katerega je bil oddaljen še 40 vrst. Ali bo mogel dobiti brod, ki bi ga prepeljal čez reko, ali pa so Tataři razbili ladje in bo prisiljen, da jo preplava? O tem je moral biti kmalu na jasnem.

Do skrajnosti izmučenega konja je hotel po zadnji naporni ježi v Kolivanu zamenjati z drugim; zakaj le predbro je čutil, da se bo uboga žival v kratkem zgrudila pod njim. Kolivan bi bil za Mihaela Strogova tako rekoč novo izhodišče, ker bi moral od tega mesta dalje potovati v popolnoma drugačnih razmerah. Dokler je bil na opustošenem ozemlju, je bilo naravno, da se je imel boriti z velikimi težavami. Ko pa bi se izognil Tomsku, bi mogel zopet po irkutski cesti potovati čez jenisejsko pokrajino, kjer še ni bilo sovražnikov, in v nekaterih dnevih priti do cilja.

Po precej vročem dnevu je nastala noč. Opolnoči je bila stepa zavita v globoko temo. Ker se je veter polegel

že ob solnčnem zahodu, je bilo ozračje popolnoma mirno. Na samotni cesti se je slišal samo topot konjskih kopit in pa kaka besedica, s katero je jezdec skušal izpodbosti utrujenega konja. Zaradi teme je moral biti skrajno previden, da ne zaide v kako mlakužo ali majhen potok ob cesti.

Mihael Strogov je jezdil naglo, a previdno. Zanašal se je na svoje bistre oči, ki so videle tudi v temi, in pa na skrajno previdnega konja, ki je zavohal vsako malenkost.

Da natančno dožene smer ceste, se je ustavil in stopil na tla. Tedaj se mu je zazdelo, da sliši nerazločen šum, ki je prihajal od zahoda. Bilo je, kakor bi konji peketali po suhi zemlji. Brez dvoma! Dve ali tri vrste za njim se je slišalo enakomerno peketanje konjskih kopit.

Mihael Strogov je pritisnil uho na cesto in poslušal pazneje.

»Oddelek jezdecev prihaja iz Omska,« si je dejal. »Jezdijo hitro, ker topotanje narašča. So li Rusi ali Tatari?« Poslušal je dalje.

»Da,« si je dejal, »jezdenci se bližajo v diru. V desetih minutah bodo tu. Moj konj jih ne bo mogel prehiteti. Ako so Rusi, se jim pridružim, ako pa so Tatari, se jim moram izogniti. Toda kako? Kje naj se skrijem na stepi?«

Mihael Strogov je pogledal okrog sebe in je vkljub temi opazil kakih sto korakov naprej grmovje, ki je rastlo ob levi strani ceste.

»Ako se skrijem v grmovje,« si je dejal, »bom morda v nevarnosti, da me jezdec ujamajo. Toda izbirati ne morem. So že tu! So že tu!«

Vlekel je torej konja za uzdo in kmalu došel do macesnovega gozdička. Na tej in na oni strani gozda je ob cesti, ki se je vila med jamami in mlakužami, rastlo samo pritlikovo grmovje, bodičevje in vresje. Ker je bil torej svet na obeh straneh popolnoma neprehoden, je moral oddelek jezdit po cesti naravnost mimo gozdiča.

Mihael Strogov je planil pod macesne, hitel kakih štirideset korakov naprej in se ustavil pri potoku, ki je v polkrogu tekel ob gozdiču.

Bilo je tako temno, da jezdec Mihaela Strogova ne bi mogli najti, razen če bi gozd preiskali do zadnjega grmička. Peljal je torej konja k potoku in ga privezal k drevesu. Nato se je splazil do roba gozda, da bi videl, s kom ima opraviti.

Komaj se je Mihael Strogov skril za gostimi macesni, se je že prikazala medla svetloba, v kateri so se tu in tam premikale svetlejše točke.

»Oho! S plamenicami gredol« si je dejal.

Hitro se je umaknil nazaj in se zaril v največjo goščavo.

Ko se je oddelek bližal gozdu, so konji začeli teči počasneje. Ali so si mar svetili s plamenicami zato, da bi ob cesti izsledili vsako malenkost?

To je bilo mogoče. Zato se je Mihael Strogov umaknil prav do potoka in bil pripravljen, da se skrije tudi v vodo, ako bi bilo treba.

Ko so jezdec prišli do gozdička, so se ustavili in razjahali. Bilo jih je okrog petdeset. Kaka dvanajstorica izmed njih je nosila plamenice, ki so razsvetljevale cesto daleč na okrog.

Mihael Strogov je kmalu spoznal, da oddelek ne namerava preiskati gozda, ampak samo počivati, da se konji oddahnejo in ljudje nekoliko okrepcajo.

Konje so izpustili, da so se začeli pasti po sočni travi. Jezdec pa so polegali ob cesti in si razdelili živež, ki so ga imeli v torbah.

Mihael Strogov je ostal popolnoma hladnokrven. Spet se je pritihotapil bliže, da bi si jih ogledal, in če mogoče, ujel kako besedo.

Oddelek je prišel iz Omska. Bili so usbeški jezdec iz Tatarije, ki so zelo sorodni Mongolom. Močni, precej visoki ljudje surovega in divjega obraza so bili pokriti s »kalpakom«, to je čepico iz črne ovčje kože, ter obuti v rumene škornje z visokimi golenicami. Oprstje škornjev je bilo koničasto in navzgor zavihano, kakor je bila po nekod navada v srednjem veku. Imeli so katunaste, s surovo bčmbaževino podšite suknje in so bili čez ledja prepasani z usnjenimi, rdeče vezanimi pasovi. V boju so se branili s ščitom, napadali pa s krivo sabljo, z dolgim nožem in s puško na kamen, ki je visela na sedlu. Rame so jim pokrivali klobučinasti plašči zelo živih barv.

Kakor jezdec tako so bili tudi konji usbeške pasme. To se je natančno videlo v svitu plamenic, ki je prodiral skozi vejevje macesnov. Usbeški konji so nekoliko manjši kakor turkomanski, toda zelo močni, vztrajni, ki hoje razen v dir in skok sploh ne poznajo.

Oddelku je zapovedoval »pendža-baši«, t. j. poveljnik petdesetih mož, ki mu je bil podrejen »deh-baši«, pred-

stojnik desetih mož. Oba častnika sta nosila čelado in železen oklep; majhni, na sedlu pritrjeni trobenti sta bili znak njunih činov.

Pendža-baši je vojakom dovolil odmor, ker so bili vsled dolge poti utrujeni. Oba častnika sta se pogovarjala, pušila »beng«, t. j. konopno listje, ki je imajo Azijci zelo v čislih, ter se sprehajala po gozdičku. Ker sta govorila tatarski, je Mihael Strogov razumel vsako besedo.

»Sel nas ni mogel toliko prehiteti,« je dejal pendža-baši. »Nemogoče pa je tudi, da bi bil krenil s ceste čez barabinsko močvirje.«

»Kdo vé, če ni še v Omsku?« je odgovoril deh-baši. »Morda se skriva v kaki hiši v mestul«

»To bi bilo želeti. Polkovniku Ogarevu bi se ne bilo treba bati, da bi pisma, ki jih ima sel gotovo s seboj, prišla tja, kamor so namenjena.«

»Sel je baje domačin, Sibirec,« je povzel deh-baši. »Ker torej gotovo pozna pokrajino, je mogoče, da je krenil z irkutske ceste na kako stransko pot.«

»Potem ga bomo prehiteli,« je odgovoril pendža-baši. »Omsk smo zapustili komaj eno uro pozneje kakor on in smo jezdili kolikor mogoče hitro po najkrajši poti. Ako ni ostal v Omsku, pridemo v Tomsk pred njim in ga prestrežemo. V Irkutsk ne bo prišel!«

»Stara Sibirka, ki je očitvidno njegova mati, je trda grča,« je dejal deh-baši.

Mihaelu Strogovu, ki je ves čas napeto poslušal, je pri teh besedah vztrepetalo srce, da bi mu ga bilo skoro razneslo.

»Da,« je odgovoril pendža-baši, »trdila je sicer, da dozdevni trgovec ni njen sin, a bilo je prepozno. Polkovnik Ogarev se ni dal varati in je zagrozil, da bo že znal razvezati jezik stari čarovnici, ko bo prišel pravi trenutek.«

Vsaka beseda se je kakor bodalo zasadila Mihaelu Strogovu v srce. Spoznali so ga, da je carski sel. Oddelek jezdecev ga je zasledoval, da mu zastavi pot in ga ujame. In gorjé! Njegova mati je bila v rokah Tatarov in kruti Ogarev se je bahal, da ji izsili priznanje!

Mihael Strogov je dobro vedel, da odločna Sibirka ne bo povedala ničesar, četudi bi morala umreti! . . .

Mihael Strogov bi ne bil mislil, da more Ivana Ogareva sovražiti bolj kakor ga je sovražil dotlej. In vendar je čutil, kako mu je novo sovrašтво zaplapolalo v srcu.

Nesramnež, ki je izdal svojo domovino, je grozil z mukami njegovi materil

Iz nadaljnjega pogovora obeh častnikov je Mihael Strogov izvedel, da se v okolici Kolivana pripravlja spopad tatarskih in ruskih čet, ki so prišle od severa. Majhen ruski zbor 2000 mož, ki so ga opazili ob spodnjem Obu, se je namreč v naglem pohodu bližal mestu Tomsu. Ako je bilo to res, potem bi glavna vojska kana Feofarja ta zbor zajela in ga brez dvoma uničila. Irkutska cesta bi bila popolnoma v oblasti vpadnikov.

Iz nekaterih opazk pendža-bašija je Mihael Strogov posnel, da je bila za njegovo glavo določena nagrada in izdano povelje, naj ga ujemo živega ali mrtvega.

Zato je moral usbeške jezdece prehiteti takoj na irkutski cesti in priti pred njimi na drugo stran reke Oba. Bežati je moral, še preden bi oddelek odjezdil dalje.

Mihael Strogov je hotel svoj sklep nemudoma izvršiti.

Odmor ni mogel trajati dolgo. Pendža-baši je name-raval jezdecem dovoliti samo eno uro počitka, četudi njihovi konji od Omska niso bili zamenjani in so morali biti prav tako utrujeni kakor konj Mihaela Strogova.

Zamuditi se ni smel niti za trenutek.

Bilo je ob eni zjutraj. Izkoristiti je bilo treba temo in še pred zoro priti iz gozdiča na cesto. Toda vkljub temu, da je bila noč ugodna za beg, je bilo vendar skoraj nemogoče, da bi se posrečil.

Mihael Strogov ni hotel ničesar prepustiti slepi sreči. Zato je hotel vse natančno premisliti in pretehtati, preden se odloči.

Iz krajevne lege je sledilo tole: na zadnji strani se ni mogel izmuzniti iz gozda, ker je bil potok ne samo globok, ampak tudi širok in blaten. Zaradi visokega bodičevja ga sploh ni bilo mogoče prekoračiti. Tudi opolzko dno najbrže ne bi držalo noge. Na drugi strani potoka so bila tla porasla z grmovjem, med katerim bi bil beg zelo težaven ali pa nemogoč. Kakor hitro bi tatarski jezdec postali pozorni, bi ga zasledovali na vse pretege, ga obkolili in gotovo ujeli.

Priprava je bila torej samo edina pot: glavna cesta. Da se ob robu gozda priplazi do nje, ne da bi vzbudil pozornost tatarskih vojakov, da prejezdi četrtrinko vrste, preden bi ga opazili, da konju izsili zadnji ostanek vztrajnosti in moči, četudi se na bregu Oba zgrudi in pogine,

da pride slednjič čez reko, bodisi z brodom, bodisi plavaje: to je bila sedaj njegova neodložljiva naloga.

Vztrajnost in pogum sta se mu spričo nevarnosti podeseterila. Šlo je za življenje in dolžnost, za čast in blagor domovine, morda za rešitev njegove matere.

Zato še ni smel obotavljati; lotil se je takoj dela. Ni smel izgubiti niti trenutka več. Zakaj jezdeci so se že spet razgibali. Nekateri so hodili kraj gozda ob cesti gori in doli. Drugi so ležali še pod drevjem, konji pa so se polagoma zbirali.

Mihael Strogov se je izprva mislil polastiti enega izmed usbeških konj, toda dejal si je po pravici, da so prav tako izmučeni kakor njegov. Bolje je bilo zaupati onemu, ki ga je dobro poznal in ki mu je dotlej tako vrlo služil. Pogumna žival je bila skrita za grmom vresja, da je Tataři niso zapazili, ko v sredino gozdiča sploh niso zašli.

Mihael Strogov se je po travi splazil do konja, ki je ležal. Pobožal ga je z roko, mu natihoma prigovarjal in ga brez hrupa spravil pokonci.

Kakor nalašč so plamenice prav tedaj dogorele in ugasnile. Pod macesni je bilo še vedno dovolj temno.

Mihael Strogov je obrzdal konja, popel jermen pod sedlom, pritrdil stremena in začel konja polagoma vleči za uzdo. Pametna žival je šla pohlevno in popolnoma tiho za svojim gospodarjem, kakor bi ga razumela.

Nekateri usbeški konji so pa vendarle dvignili glave in se polagoma pomikali proti robu gozdiča.

Mihael Strogov je držal v desni roki samokres in bil pripravljen, da ustrelj prvega tatarskega jezdeca, ki bi se približal. Tako je došel na desni ogel gozda ob cesti, ne da bi ga bil kdo opazil.

Da ga ne bi prehitro zagledali, je hotel konja zajahati šele onstran ovinka, ki je bil od gozda oddaljen kakih dve sto korakov.

Bil je vprav na tem, da prestopi rob gozda, ko ga je zavohal usbeški konj, ki je zarezetgal in skočil na cesto. Njegov gospodar je stekel za njim, da ga ujame, in je v prvem svitu zore zagledal pred seboj nejasno podobo. Zavpil je:

»Pozor!«

Vsi jezdecı so planili kvišku in pridrli na cesto.

Mihaelu Strogovu ni kazalo drugega, nego da plane na konja in skokoma odjezdi po cesti naprej.

Najbolj sta hitela častnika in naganjala svoje ljudi, naj hite. Toda Mihael Strogov je bil že na konju.

V tem trenutku je počil strel in sel je čutil, da mu je krogla prevrtala suknjo.

Ne da bi se obrnil ali odgovoril, je spodbodel konja z obema ostrogama, šinil v grozovitem skoku iz gozda na cesto in drevil naravnost proti Obu.

Ker tatarski jezdeci niso imeli obrzdanih konj, jih je mogel nekoliko prehiteti. Toda vkljub temu so bili kmalu za njim. Prej kakor v dveh minutah je že slišal za seboj peketanje konj, ki so se mu polagoma bližali.

Tedaj se je začelo daniti in predmeti so se že razločevali na večjo razdaljo.

Mihael Strogov se je obrnil in zapazil jezdeca, ki se mu je hitro bližal.

Bil je deh-baši. Častnik, ki je imel izvrstnega konja, je jezdil pred oddelkom in bil na tem, da ubežnika kmalu dohiti.

Ne da bi se ustavil, je Mihael Strogov nameril proti njemu samokres in ga izprožil. Usbeški častnik, zadet naravnost v prsi, se je zvrnil s konja.

Drugi jezdec, ne da bi se zmenili za padlega voditelja, so mu bili takoj za petami. Izpodbujali so drug drugega s kriki in zbadali konje z ostrogami, tako da je razdalja med njimi in Mihaelom Strogovim postajala čim dalje manjša.

Pol ure pa je vendarle mogel ostati toliko pred njimi, da ga tatarsko orožje ni doseglo. Toda čutil je, da konju pojemajo moči, in se je vedno bal, da ne zadene ob kako oviro in ne pade za vselej.

Bilo je že popolnoma svetlo, četudi se solnce še ni pokazalo nad obzorjem.

Komaj dve vrsti pred njim se je vila bleda črta, ob kateri je stalo nekaj dreves.

Bila je reka Ob, ki teče od jugozahoda proti severovzhodu skoraj v isti višini, kakor jo ima stepa na obeh straneh.

Tatari so streljali za Mihaelom Strogovim, a ga niso zadeli. Večkrat je moral tudi on sprožiti samokres proti jezdecem, ki so se mu preveč približali. Vsakokrat se je eden zvalil na tla in vsakokrat so besno zavpili njegovi tovariši.

Pogon se je moral končati za Mihaela Strogova neugodno. Njegov konj ni mogel nič več naprej. Z največjim naporom se mu je posrečilo, da ga je spravil na breg reke.

Usbeški oddelek je bil samo še petdeset korakov za njim.

Na Obu ni bilo ne broda ne ladje, da bi se mogel prepeljati čez reko.

»Pogum, vrla žival!« je vzkliknil Mihael Strogov.
»Naprej! To bo zadnji napor!«

In planil je s konjem v reko, ki je bila pol vrste široka. Ker je bila kakor hudournik deroča voda globoka, jo je bilo treba preplavati. Mihael Strogov je moral biti čudovito pogumen mož, da se ji je drznil kljubovati.

Usbeški jezdec so se ustavili na bregu, ker se niso upali v reko.

Pendža-baši je zgrabil puško in skrbno pomeril na ubežnika, ki je bil že sredi reke. Počil je strel in konj Mihaela Strogova se je, zadet v bok, potopil pod svojim gospodarjem.

Ta se je hitro oprostil stremenov vprav v trenutku, ko je žival izginila pod vodo. Da se izogne toči krogel, ki so frčale za njim, se je potapljal, le za hip hodil vrh vode po sape in tako skoro vedno pod vodo priplaval na desni breg, kjer je izginil v gostem in visokem bičevju.

Sedemnajsto poglavje.

Pismo in pesem.

Mihael Strogov je bil sicer kolikor toliko na varnem, toda vkljub temu še vedno v strašnem položaju.

Pogumna in zvesta žival mu je poginila v reki. Kako naj sedaj potuje dalje?

Bil je brez konja in živeža v deželi, ki so jo opustošili sovražniki in po kateri so se potikali emirjevi poizvedovavci. Poleg tega je bil še tako daleč od cilja, ki ga je moral doseči.

»Prišel bom!« je vzkliknil, kakor bi hotel prevpiti malodušnost, ki se ga je polotila za trenutek. »Bog čuva sveto Rusijo!«

Puške usbeških jezdecev ga niso mogle doseči, čez reko se ga pa niso upali zasledovati. Ker niso mogli videti, da je splaval na desni breg Oba, so mislili, da je utonil.

Mihael Strogov se je plazil med velikanskim bičevjem, ki je rastlo ob bregu. Zaradi gostega blata, ki se je nabralo ondi ob zadnji povodnji, je le s težavo splezal nekoliko više.

Ko je bil na trdnejših tleh, je začel premišljevat, kaj naj stori. Predvsem se je hotel izogniti Tomsku, ki so ga zasedle tatarske čete. Da si preskrbi potrebnega konja, pa je vendar le moral v kak trg ali na kako poštno postajo. Nato bi krenil z zasedene poti in se povrnil na irkutsko cesto šele v krasnojarski okolici. Ako bi hitel, bi odtod

naprej morda imel še prosto pot in bi prišel v jugovzhodni del bajkalskih pokrajin.

Najprej se je moral razgledati, kje je.

Dve vrsti pred njim je stalo na nizkem griču ob reki Obu majhno, slikovito mestece. Nekaj cerkva z bizantinskimi zeleno in zlato pobarvanimi kupolami se je odčrtavalo na sivem nebesnem ozadju.

Bil je Kolivan, kamor se poleti zatekajo činovniki in uradniki iz Kajnska in drugih mest, da se umaknejo nezdravemu podnebjju barabinske stepe. Po vesteh, ki jih je slišal carski sel, mesto še ni bilo v rokah vpadnikov. Tatarske čete, ki so se razcepile v dva dela, so se obrnile na levo proti Omsku in na desno proti Tomsu ter se izognile vmesnemu ozemlju.

Mihael Strogov si je napravil enostaven in pameten načrt. Priti je hotel v Kolivan pred usbeškimi jezdec, ki so krenili tja ob levem bregu Oba. Tu bi si nabavil, četudi za desetkratno ceno, novo obleko, kupil konja in se iznova napotil proti Irkutsku čez stepe, ki se je raztezala južno od Kolivana.

Bilo je zjutraj ob treh. Okolica mesta je bila popolnoma mirna, kakor bi bila docela izpraznjena. Prebivalci so očitvidno bežali pred vpadom, ki se mu niso mogli ustavljati, v severne jenisejske pokrajine.

Mihael Strogov je stopil z naglimi koraki proti Kolivanu. Naenkrat je zaslišal oddaljeno grmenje. Ustavil se je. Zamolklemu grmenju, ki je pretresalo ozračje, je sledilo drobno prasketanje. Mihael ni nič dvomil, kaj to pomeni.

»To je top! To je pokanje pušk!« si je dejal. »Mali ruski zbor se je torej spoprijel s tatarsko vojsko! Dal Bog, da pridem pred njimi v Kolivan!«

Mihael Strogov se ni motil. Pokanje je postajalo jačje in zadaj na levi od Kolivana so se nad obzorjem pokazali gosti, belkasti in ostro obrobljeni švitki dima, ki jih napravlja streljanje topništva.

Usbeški jezdec, ki na levi strani Oba so se ustavili, da počakajo izid boja.

Teh se Mihaelu Strogovu ni bilo treba bati. Zato je hitel dalje proti mestu.

Medtem je streljanje postajalo vedno močnejše in se je obenem znatno bližalo. Mihael Strogov je mogel že natanko razločevati pike posameznih topov. Po dimu, ki ga je odnašal veter, se je dalo sklepati, da bojovníki na južni strani naglo

napredujejo. Mesto Kolivan je bilo očitvidno napadeno od severne strani. Toda so ga li Rusi branili pred tatarskimi četami ali pa so ga hoteli iztrgati vojakom kana Feofarja? Tega ni bilo mogoče dognati. Zato je bil Mihael Strogov v veliki zadregi.

Od Kolivana je bil oddaljen samo še pol vrste, ko je iz mesta švignil visok plamen in se je stolp neke cerkve zrušil v oblaku prahu in dima.

Ali je boj divjal že v Kolivanu? To je bilo verjetno. Potemtakem so se Rusi in Tatari bojevali po ulicah. Ali naj še tam išče zavetja? Ali bi ne bil v nevarnosti, da ga ujamejo, in ali bi se mu posrečilo, da uide iz Kolivana, kakor je ušel iz Omska?

Take misli so mu rojile po glavi. Omahaoval je in se ustavil za trenutek. Ali bi ne bilo bolje, da gre peš v kak trg južno ali vzhodno od Kolivana, v Djašinsk ali kam drugam, in si tam kupi konja za vsako ceno?

Edino to je bilo pametno. Mihael Strogov je takoj zapustil breg Oba in se obrnil na desno od Kolivana.

Pokanje topov je bilo strašno. Goreti je začelo tudi na levi strani in kmalu je bil velik del mesta v plamenu.

Mihael Strogov je tekel čez stepo in se skrival za drevesa, ki so rastle po njej v večjih ali manjših presledkih. Naenkrat se je na desnem bregu reke pojavil oddelek tatarske konjenice.

Jasno je bilo, da v tej smeri ni mogel bežati dalje. Jezdecii so dirjali proti mestu in Mihael Strogov jim najbrže ne bi ušel. Tedaj je zagledal kraj gostega grmovja hišo, ki jo je upal doseči, preden bi ga zapazili Tatari.

Drugega mu ni kazalo, kakor teči tja, se tam skriti in prositi ali tudi siloma vzeti, če ne bi šlo drugače, česar je potreboval, da se okrepča; zakaj bil je od sile zdelan od lakote in napora.

Stekel je torej proti hiši, ki je bila komaj pol vrste oddaljena. Ko je bil že blizu, je videl, da ima pred seboj brzojavno postajo. Iz nje sta držali dve žici proti zahodu in vzhodu, tretja pa je bila napeta proti Kolivanu.

Da je bila postaja v takih razmerah zapuščena, je bilo skoraj gotovo. Vkljub temu pa bi mogel v njej poiskati zavetja in počakati noči, ako bi bilo treba, da se iznova napoti čez stepo, po kateri so se klatili tatarski poizvedovavci.

Mihael Strogov se je zagnal naravnost proti vratom hiše in jih je siloma odpahnil.

Našel je samo eno osebo v sobi, v kateri je stal brzojav. Bil je miren in hladnokrven uradnik, ki se ni zmenil za to,

kar se je godilo zunaj hiše. Zvesto je vztrajal na svojem mestu in čakal strank, da jim postreže.

Mihael Strogov je planil predenj in ga vprašal s slabotnim, utrujenim glasom:

»Kaj veste novega?«

»Nič,« je odgovoril uradnik in se mu nasmehnil.

»Ali se niso spoprijeli Rusi in Tatari?«

»Baje.«

»Toda kdo je zmagal?«

»Ne vem.«

Da bi mogel biti človek v tako strašnih razmerah tako dobre volje in tako brez skrbi, je bilo skoraj neverjetno.

»Ali žica ni pretrgana?« je vprašal Mihael Strogov.

»Med Kolivanom in Krasnojarskom je prerezana, med Kolivanom in rusko mejo pa še deluje.«

»Za vlado?«

»Za vlado, ako se ji zdi potrebno. Za občinstvo, ako plača. Deset kopejk za vsako besedo. Ali želite brzojaviti gospod?«

Mihael Strogov je hotel čudnemu uradniku vprav odgovoriti, da ne misli nikamor brzojaviti, ampak da prosi samo malo kruha in vode, ko so se hišna vrata nagloma odprla.

Mislil je, da so Tatari vdrli na pošto, in je že hotel skočiti skozi okno. Tedaj je videl, da sta prišla na postajo samo dva moža, ki nista bila prav nič podobna tatarskim vojakom.

Eden je držal v roki s svinčnikom napisano brzojavko in naglo stopil k ograji pred brezbriznega uradnika.

Silno presenečeni Mihael Strogov je takoj spoznal oba moža, na katera ni nič več mislil in o katerih bi ne bil verjel, da bi ju še kdaj videl.

Bila sta poročevavca Harry Blount in Alcide Jolivet, nič več potna tovariša, ampak tekmece in sovražnika, odkar sta bila na bojišču.

Iz lšima sta odpotovala samo nekaj ur pozneje kakor Mihael Strogov. V Kolivan sta prišla po isti cesti kakor on in sta ga prehitela samo zato, ker se je tri dni zamudil na bregu Irliša.

Opazovala sta bitko med Rusi in Tatari pred mestom in zapustila Kolivan tedaj, ko so se začeli bojevati po ulicah. Pritekla sta na pošto, da brzojavita v Evropo svoja poročila. Pri tem sta skušala drug drugega prehiteti.

Mihael Strogov se je umaknil v kot, kjer je bilo toliko temačno, da je mogel vse videti in slišati, ne da bi ga poročevavca opazila. Bilo mu je do tega, da sliši važne novice in izve, sme li v Kolivan ali ne.

Ker je bil Harry Blount hitrejši kakor njegov tovariš je stopil k pregraji in pomolil uradniku spisano brzojavko. Alcide Jolivet je, dasi ni bila njegova navada, nepotrpežljivo cepetal z nogami.

»Deset kopejk za vsako besedo,« je dejal uradnik in sprejel brzojavko.

Harry Blount je zložil na deščico pregraje visok kupček rubljev, ki jih je njegov tovariš začudeno opazoval.

»Dobro,« je dejal uradnik.

In hladnokrvno je začel brzojavljati sledeče poročilo:

»Daily-Telegraph, London.

Kolivan, omska pokrajina, Sibirija, 6. avgusta.

Boj med ruskimi in tatarskimi četami ...»

Ker je uradnik brzojavko čital glasno, je Mihael Strogov slišal vse, kar je angleški dopisnik poročal svojemu dnevniku.

»Ruske čete odbite z velikimi izgubami. Tatari pravkar vdrl v mesto ...»

S tem se je brzojavka končala.

»Sedaj pridem na vrsto jaz,« je dejal Alcide Jolivet, ki je hotel brzojaviti svoji sestrični v montmartrskem predmestju.

To pa ni bilo po godu angleškemu poročevavcu. Da bi mogel takoj brzojaviti vsak dogodek, ki bi ga še odtod opazil, se ni hotel ganiti od pregraje in ni dal svojemu tovarišu blizu.

»Saj ste vendar končali! ...« je vzkliknil Alcide Jolivet.

»Nisem,« se je odrezal Harry Blount.

In napisal je novo brzojavko ter jo izročil potrpežljivemu uradniku. Ta je čital z mirnim glasom:

»V začetku je Bog ustvaril nebo in zemljo ...»

Harry Blount je brzojavil prvi stavek svetega pisma, da izrabi čas in se ne umakne svojemu tekmecu. Njegova trma je dnevnik sicer stala nekaj tisočakov, toda imel bo prva poročila. Francija bo morala čakati!

Alcida Joliveta je trla jeza. V vsakem drugem slučaju bi bil priznal, da je stvar popolnoma v redu, toda sedaj je hotel uradnika celo prisiliti, da sprejme njegovo brzojavko prej kakor nadaljevanje Blountovo.

»Gospod ima pravico,« je mirno odgovoril uradnik, pokazal na Harry Blounta in se mu prijazno nasmehnil.

In brzojavljaj je pazljivo Daily-Telegraphu prvi stavek svetega pisma.

Medtem je Harry Blount stopil k oknu in z daljnogledom opazoval dogodke okoli Kolivana, da izpopolni svoje poročilo.

Čez nekoliko trenutkov je prišel zopet nazaj in brzojavki dostavil besede:

»Dve cerkvi gorita. Zdi se, da se požar širi proti desnemu bregu reke. Zemlja je bila pusta in prazna in nad breznom je bila tema ...«

Alcide Jolivet bi bil časti vrednega poročevavca Daily-Telegrapha najrajši zadavil.

Ponovno se je lotil uradnika, ki pa mu je kratko in mirno odgovarjal:

»Gospod ima pravico, popolnoma pravico ... Deset kopejk za vsako besedo.«

In brzojavil je sledečo novico, ki mu jo je prinesel Harry Blount:

»Rusi beže iz mesta. In Bog je rekel: Bodi svetloba! In bila je svetloba ...«

Alcida Joliveta je hotelo razgnati od togote.

Harry Blount se je spet vrnil k oknu. Zaradi prizora, ki ga je opazoval, je bil tako zamišljen, da se je pri oknu zamudil nekoliko predolgo. Ko je uradnik sporočil tretji stavek svetega pisma, je Alcide Jolivet natihoma stopil k pregraji, položil kupček rubljev predse in oddal sledečo brzojavko:

»Magdalena Jolivet, 10, predmestje Montmartre, Pariz. Kolivan, omska pokrajina, Sibirija, 6. avgusta.

Prebivalci beže iz mesta. Rusi poraženi. Tatarska konjenica jim je za petami ...«

Ko je Harry Blount prišel zopet k pregraji, je slišal, kako je Alcide Jolivet nadaljeval svojo brzojavko, pojoč jo s šaljivim glasom:

Prav majhen je možiček,
obleko sivo ima,
v Parizu ...

Ker se Alcidu Jolivetu ni zdelo primerno, svete reči mešati s posvetnimi, kakor je storil njegov tovariš, je namesto svetega pisma vtaknil veselo pesmico Bérangerjevo.

»Oha!« je zavpil Harry Blount.

»Da, da! Tako je!« je odgovoril Alcide Jolivet in se smejal.

Položaj okoli Kolivana je medtem postajal vedno nevarnejši. Bitka se je približevala in topovi so pokali vedno silneje.

Naenkrat se je stresla brzjavna postaja, da je vse zaškripalo.

Granata je predrila zid in oblak prahu je napolnil sobo v kateri je bil nameščen brzjav.

Alcide Jolivet je vprav končal sledečo kitico:

Je lice kakor labka,
ja čisto prazen žep...

V trenutku je prenehal, planil h granati, jo zagrabil z obema rokama, preden se je razpočila, jo vrgel skozi okno in se vrnil na svoje mesto.

Pet sekund kasneje se je granata razletela.

Alcide Jolivet je hladnokrvno nadaljeval svojo brzjavko:

»Šest funtov težka granata prebila zid brzjavne postaje. Pričakujemo še drugih enake teže...«

Mihael Strogov ni več dvomil, da so bili Rusi pregnani iz Kolivana. Odprta mu je ostala edinole še pot čez južno stepto.

Tedaj se je zaslišalo strahovito streljanje blizu brzjavne postaje in toča krogel je razbila šipe v oknih.

Harry Blount je bil zadet v ramo in se je zgrudil.

Alcide Jolivet je hotel svoji brzjavki dostaviti še sledeče poročilo:

»Harry Blount, poročevavec Daily-Telegrapha, padel na moji strani, zadet od sovražne krogle...«

Tedaj mu je dejal uradnik mirno, kakor je bil navajen:

»Gospod, žica je pretrgana.«

Nato je vstal, vzel klobuk, ga obrisal s komolcem in z nasmehom odšel skozi majhna vrata, ki jih Mihael Strogov prej ni bil opazil.

V istem trenutku so tatarski vojaki vdrli na postajo, tako da niti Mihael Strogov niti poročevavca niso mogli uiti.

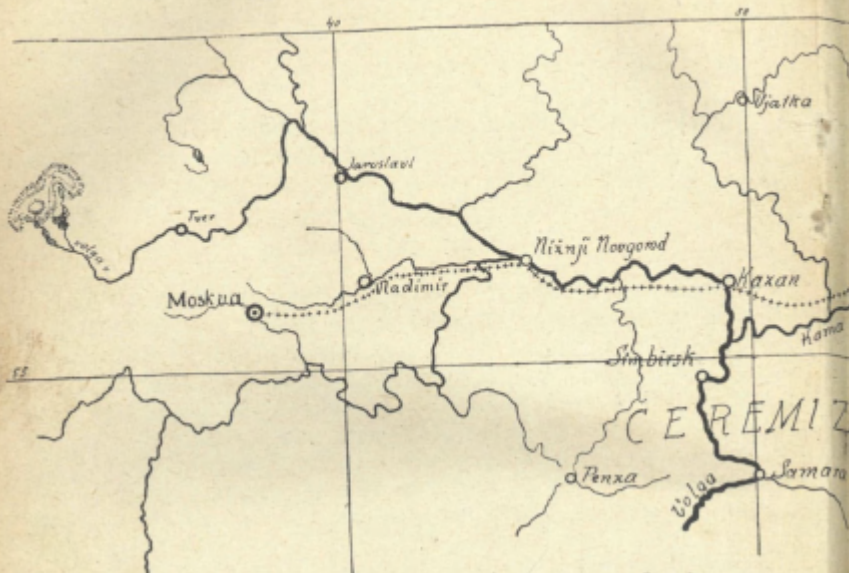
Alcide Jolivet, držeč v roki napisano brzjavko, je skočil k Harryu Blountu, ki je ležal na tleh; skušal ga je zadeti na ramo ter z njim ubežati... Prepozno!

Zajeli so oba. Tudi Mihaela Strogova, ki je ta hip hotel skočiti skozi okno, so zgrabile roke Tatarov!

(Konec prvega dela.)

Pot carskega sla iz

Moskve v Irkutsk.

